

Technická univerzita v Liberci

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra: Katedra českého jazyka a literatury

Studijní program: B7310 Filologie

Studijní obor: Český jazyk a literatura

ANALÝZA UŽÍVÁNÍ VYBRANÝCH INHERENTNĚ EXPRESIVNÍCH LEXÉMŮ

ANALYSIS OF USING CHOSEN EXPRESSIVE LEXEMES

Bakalářská práce: 11-FP-KČL-B-42

Autor:

Karla TRNKOVÁ

Podpis:

.....

Vedoucí práce: Mgr. Václav Lábus, Ph.D.

Konzultant:

Počet

stran	grafů	obrázků	tabulek	pramenů	příloh
105	0	0	0	15	2

V Liberci dne: 20. 7. 2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Karla TRNKOVÁ**
Osobní číslo: **P09000363**
Studijní program: **B7310 Filologie**
Studijní obor: **Český jazyk a literatura**
Název tématu: **Analýza užívání vybraných inherentně expresivních lexémů**
Zadávající katedra: **Katedra českého jazyka a literatury**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cíl:

Popsat formální utvářenost, význam a funkce vybraných inherentně expresivních lexémů, analyzovat jejich užívání.

Požadavky:

Shromáždit jazykový materiál a komplexně jej charakterizovat ze synchronního hlediska. Seřadit dotazník, interpretovat získaná data.

Metody:

Shromáždění jazykového materiálu dotazníkovou metodou, prostřednictvím Českého národního korpusu a excerpcí z dalších, převážně lingvistických příruček. Jazykově-komunikační analýza na základě lingvistické literatury.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

ČERMÁK, F. Lexikon a sémantika. Praha : NLN, 2010.

ČERMÁK, F.; FILIPEC, J. Česká lexikologie. Praha : Academia, 1985.

ČERMÁK, F. a kol. Frekvenční slovník mluvené češtiny. Praha : Karolinum, 2007.

Encyklopedický slovník češtiny. Praha : NLN, 2002, příslušná hesla.

Eurolingua & Eurolitteraria 2009. Sborník z konference. Liberec : TUL, 2009.

HAUSER, P. Nauka o slovní zásobě. Praha : SPN, 1986.

MACHEK, V. Etymologický slovník jazyka českého. Praha : NLN, 2010.

OBRÁTIL, K. J. Velký slovník sprostých slov. Praha : Lege artis, 1999.

OUŘEDNÍK, P. Šmírbuch jazyka českého: slovník nekonvenční češtiny. Praha/Litomyšl : Paseka, 2005.

REJZEK, J. Český etymologický slovník. Voznice : Leda, 2001.

Slovník nespisovné češtiny. Praha : Maxdorf, 2009.

Slovník spisovné češtiny. Praha : Academia, 2007.

VEČERKA, R. a kol. K pramenům slov : uvedení do etymologie. Praha : NLN, 2006.

Český národní korpus

Časopisy Naše řeč, Čeština doma a ve světě

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Václav Lábus

Katedra českého jazyka a literatury

Datum zadání bakalářské práce: 30. dubna 2011

Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2012

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.

děkan

L.S.

prof. PhDr. Oldřich Uličný, DrSc.

vedoucí katedry

dne

30-04-2011

Čestné prohlášení

Název práce: Analýza užívání vybraných inherentně expresivních lexémů
Jméno a příjmení autora: Karla Trnková
Osobní číslo: P09000363

Byl/a jsem seznámen/a s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména § 60 – školní dílo.

Prohlašuji, že má bakalářská práce je ve smyslu autorského zákona výhradně mým autorským dílem.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval/a samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

Prohlašuji, že jsem do informačního systému STAG vložil/a elektronickou verzi mé bakalářské práce, která je identická s tištěnou verzí předkládanou k obhajobě a uvedl/a jsem všechny systémem požadované informace pravdivě.

V Liberci dne: 20. 7. 2012

Karla Trnková

Anotace

Práce se zabývá kořenem *-prd-*. Přibližuje informace o české slovní zásobě, zejména o jednotkách expresivních. V praktické části uvádí více než 140 slov, které kořen *-prd-* obsahují. Je provedena analýza vybraných lexémů z hlediska synchronního i diachronního. Metodami jsou dotazníkový výzkum, pro který bylo použito 20 dotazníků, a rozbor jazykového materiálu získaného z Českého národního korpusu. Výklad významů se opírá o české výkladové slovníky. Srovnáním údajů uváděných v jednotlivých slovnících je sledován vývoj sémantiky slov. Z tohoto důvodu jsou výrazy podrobeny také slovotvornému rozboru. Způsob užívání a funkce lexémů jsou doloženy na konkrétních ukázkách z textů obsažených v Českém národním korpusu nebo na větách vycházejících ze současného úzu. Lexémy jsou doplněny informacemi o jejich frekvenci. Práce pomáhá bližšímu porozumění méně známým výrazům obsahujícím kořen *-prd-* a k celkové charakteristice tohoto kořene.

Klíčová slova: Analýza, dotazník, expresivum, frekvence, funkce, lexém, *prd*, sémantika, slovník, slovotvorba, užívání, vývoj

Annotation

Work describes root *-prd-*. It offers closer insight into information about czech lexicon, especially about expressive lexemes. More than 140 lexemes derived from the root *-prd-* are analysed in the main part of work. Analysis of chosen lexemes involves both synchronic and diachronic aspect. Used methods are research based on questionnaire (20 questionnaires were used) and analysis of material taken from The Czech National Corpus. Explanation of semantics of chosen words is based on czech explanatory dictionaries. Thereout acquired data are compared, which helps to describe diachronic development of the root. For the same reason word formation of each lexem was described. Usage and function of lexemes are exemplified in texts contained in The Czech National Corpus, or in sentences used in actual discourse. Frequency of each lexem is also mentioned. This work helps to understand less known words with the root *-prd-* and to characterize the root.

Keywords: Analysis, development, dictionary, expressive lexem, frequency, function, *prd*, questionnaire, semantics, usage, word formation

Obsah

1 Úvod.....	9
2 Obecná charakteristika.....	10
2.1 Vrstvy slovní zásoby.....	10
2.2 Funkce.....	11
2.3 Expresivita.....	11
2.4 Evaluativnost.....	12
2.4.1 Intenzifikace.....	13
2.5 Tabu.....	13
2.6 Vulgarismy.....	15
2.6.1 Nadávky a kletby.....	16
2.7 Etymologie kořene -prd-.....	17
3 Výběr jazykového materiálu.....	17
4 Analýza jednotlivých lexémů.....	19
4.1 Dotazník a s ním spojené problémy.....	19
4.2 Významy předpon.....	21
4.3 Vztahy mezi základními slovy.....	22
4.4 Prdět.....	22
4.4.1 Prdět se (s něčím).....	24
Doprdět.....	24
4.4.2 Naprdět.....	25
4.4.2.1 Naprdět se.....	26
4.4.3 Odprdět.....	26
4.4.4 Poprdět (se).....	27
4.4.5 Proprdět (se).....	28
4.4.6 Připrdět (se/si).....	29
4.4.7 Uprdět se.....	31
4.4.8 Vyprdět.....	32
4.4.9 Vyprdět se.....	32
4.4.10 Zaprdět (si).....	33
4.4.10.1 Záprdek.....	35
4.4.11 Prdič.....	36
4.4.12 Prdítko.....	37
4.4.13 Prdiva/ál.....	38
4.4.14 Prďoch.....	38
4.5 Prdnout.....	39
4.5.1 Prdnout si/se.....	41
4.5.2 Prdlý/prdnutý.....	42
4.5.2.1 Prdlouš.....	43
4.5.3 Doprdnout.....	43
4.5.4 Naprdnout (se).....	44
4.5.5 Odprdnout (si).....	45
4.5.6 Proprdnout.....	46
4.5.7 Přeprdnout.....	47
4.5.8 Připrdnout.....	47
4.5.9 Sprdnout.....	48
4.5.10 Uprdnout (si/se).....	50
4.5.11 Vyprdnout.....	51
4.5.12 Vyprdnout se.....	52

4.5.12.1 Výprd.....	53
4.5.13 Zaprpnout se.....	53
4.6 Prd.....	54
4.6.1 Prda.....	56
4.6.1.1 Prdka	56
4.6.2 Prdinec.....	57
4.6.3 Příprdek.....	57
4.6.4 Složeniny.....	58
4.6.4.1 Prdolet.....	59
4.6.4.2 Rozumprd.....	59
4.6.4.3 Suchoprd.....	59
4.6.4.4 Tlustoprd.....	60
4.6.4.5 Honiprd	61
4.6.5 Sakumprdum.....	62
4.7 Prdel.....	62
4.7.1 Podprdelník.....	66
4.7.2 Podprdelno.....	67
4.7.3 Prdeláč.....	67
4.7.4 Prdelačka / prdelanka / prdelovka.....	68
4.7.5 Prdelák.....	69
4.7.6 Prdelákov.....	69
4.7.7 Prdelatý.....	70
4.7.8 Prdelisko.....	70
4.7.9 Prdelín/ňa.....	71
4.7.10 Prdelit (se).....	72
4.7.11 Prdelkář.....	76
4.7.12 Prdelkovat (se).....	77
4.7.13 Prdelné.....	78
4.7.14 Prdelní.....	78
4.7.15 Prdelník.....	79
4.7.16 Prdelovice.....	80
4.7.17 Prdelózní.....	80
4.7.18 Prdolit (se).....	81
4.7.18.1 Prdola/prďola.....	82
4.7.19 Zprdelnatět.....	83
4.7.20 Složeniny.....	83
4.7.21 (V)Lézt někomu do prdele.....	85
4.8 Prdlat.....	87
4.8.1 Prdlat.....	87
4.8.2 Prdlačka.....	88
4.8.3 Prdlajs/z.....	89
4.8.4 Prdlák.....	89
4.8.5 Prdlavina.....	90
4.8.6 Prdlavka.....	90
4.9 Slova připodobněná ke kořeni prd a slova nejasného původu.....	91
4.9.1 Camprdlík.....	91
4.9.2 Čumprdlík.....	92
4.9.3 Klemprda.....	93
4.9.4 Lamprdo/ón.....	94
4.9.5 Lamprda.....	95

4.9.6 Lamprdona.....	95
4.9.7 Páprda.....	96
4.9.8 Pimprdle.....	97
4.9.9 Podprda.....	98
4.9.10 Prďák.....	98
4.9.10.1 Prďácký.....	99
4.9.11 Pumprdent.....	100
4.9.12 Šprdla.....	102
4.9.12.1 Šprdlík.....	102
4.9.13 Štamprdle / štamprdel.....	103
4.9.14 Třeštiprdlo.....	104
4.10 Zajímavosti.....	105
4.10.1 Caprda.....	105
4.10.2 Poprd.....	105
4.10.3 Prdlafón, prdafon, poprdáč.....	106
4.10.4 Prdopeč, prdělek.....	106
4.10.5 Prduch.....	107
5 Závěr.....	108
5.1 Charakteristika kořene -prd- na základě provedené analýzy.....	108
5.1.1 Vývoj	108
5.1.2 Užívání a funkce.....	108
6 Literatura.....	111
7 Seznam příloh.....	112

1 Úvod

Skutečnost, že v jazyce mohou existovat slova, která bychom neměli říkat ani psát, mě odjakživa fascinovala. Vulgarismy a všechny další expresivní výrazy jsou za prvé zábavné a za druhé mají moc. Podobně jako zaříkadla ovlivňují vnitřní rozpoložení účastníků komunikace, ale každého jiným způsobem. Rychle se vyvíjejí, mění svůj význam a celkové postavení ve slovní zásobě, nejsou kodifikované a v různých lidech mohou vyvolávat zcela odlišné konotace. Sama jsem několikrát byla svědkem nedorozumění, které přerostlo v agresivní hádku jen proto, že oba mluvčí vnímali jinak jedno slovo.

Nejvhodnějším slovním kořenem k analýze se mi zdá být *-prd-*. Ani si neuvědomujeme, jak často jej používáme, kolik lexémů je od něho odvozeno a jak široký je jeho rozsah ve smyslu sémantiky. Tato práce si pochopitelně neklade za cíl přesně vyložit, co které slovo znamená. Stejně tak nemůže lidem vysvětlit, kdy se mají cítit uražení a kdy nemusí. Snaží se však alespoň zachytit co nejvíce odvozených slov s tímto kořenem a podat o nich maximální množství informací, na základě kterých se například prokáže, že co jednomu vyzní jako urážka, může být pro druhého oslovením vyjadřujícím pouze neformálnost či blízkost.

Významy jednotlivých slov jsou dokládány na úryvcích z textů obsažených ve vybraných jazykových korpusech a na výkladu podaném respondenty dotazníkového výzkumu. Dotazník a korpusy jsou zároveň zdrojem údajů o frekvenci výrazů. Práce se nezabývá pouze popisem synchronním, ale i diachronním. Konzultuje výkladové slovníky vydané v průběhu posledních více než 170 let a tam, kde je to možné, provádí slovtvorný rozbor.

Vzhledem k omezeným možnostem se práce nevěnuje rozdílu mezi regiony, městy apod. Zaměřuje se na slovní zásobu používanou v oblasti Čech, moravismy zahrnuté do dotazníku mají pouze potvrdit, že se mimo Moravu téměř nepoužívají. Navíc lze předpokládat, že většina respondentů bude ze severních Čech.

Hypotézy o kořeni *-prd-*, které by práce mohla potvrdit, jsou následující:

- 1) Není považován za tak vulgární jako dřív.
- 2) Komunikanti se jím necítí být uraženi, pouze jim je na veřejnosti nepříjemné téma, k němuž se vztahuje.
- 3) Používá se jako zástupný tam, kde si mluvčí rychle nevzpomene na vhodnější název nebo správné pojmenování nezná.
- 4) Ženy a muži jej používají ve stejné míře.

5) Dosažené vzdělání a okruh lidí, v němž se pohybujeme (škola, zaměstnání) ovlivňují to, jak kořen přijímáme.

Na závěr úvodu považuji za vhodné upozornit čtenáře na vysokou koncentraci vulgarismů v následujícím textu, bez které se tento výzkum neobejde.

2 Obecná charakteristika

Slova odvozená od kořene *-prd-* vzhledem k jejich významu a funkci používáme ve formálních projevech zřídka. Patří spíše do projevů mluvených, neformálních, neoficiálních. Ačkoli je slovníky charakterizují převážně jako vulgární, slýcháme je často i v dětské mluvě a při rozhovorech rodičů s dětmi. Tato práce si (mimo jiné) klade za cíl jejich přesnější popis. Vzhledem k častým a poměrně rychlým významovým a funkčním proměnám lexémů v neformální mluvě je dnes někdejší zařazení kořene *-prd-* mezi vulgarismy sporné. Z důvodu bližší charakteristiky a pro potřeby analýzy zvoleného kořene je vhodné pracovat s několika níže uvedenými pojmy, týkajícími se právě neformálního vyjadřování. Všechny s kořenem *-prd-* souvisí a poslouží k vytvoření bližší představy o jeho pozici v současném diskurzu.

2.1 Vrstvy slovní zásoby

Jedněmi ze základních kritérií pro charakteristiku slovní zásoby jsou spisovnost a nespisovnost. Toto rozdělení se netýká pouze lexika, ale také syntaxe, morfologie a fonetiky. V rámci spisovného jazyka dělíme slovní zásobu na neutrální, hovorovou a knižní. Do nespisovného jazyka patří výrazy obecně české, nářeční, slangové a argotické.

Vzhledem k frekvenci užívání jednotlivých slov pak mluvíme o jádru slovní zásoby, kam patří zejména slova neutrální a všem uživatelům jazyka známá, obsahující nociónální i pragmatickou významovou složku. Do periferie pak spadají právě slova používaná méně často, obvykle nesoucí nějaký příznak. Hauser uvádí následující specifika, podle kterých lze příznakové lexémy rozdělit do různých vrstev: příslušnost k útvarům národního jazyka, původ, časová platnost, frekvence, slohové příznaky a citovost¹.

Kořen *-prd-* se kromě obecné češtiny objevuje ve všech nářečích a některá slova, která jej obsahují, lze hodnotit jako hovorová. Byl součástí již praslovanské slovní zásoby (bližší v kapitole 2.7.), je běžně používán a jeho užití je v mnoha případech motivováno emocemi.

---

1 HAUSER, P., *Nauka o slovní zásobě*, s. 18

2.2 Funkce

Zde se podržím výkladu F. Čermáka². Základní funkcí lexému je funkce pojmenovací. V tomto ohledu je nejvýraznějším a ve slovní zásobě zpravidla nejzastoupenějším slovním druhem substantivum, protože pro funkční komunikaci potřebují lidé znát především jména předmětů¹¹¹¹ ve svém okolí. Funkci a tedy i sémantiku jednotlivých lexémů pak dále pozměňuje například morfologie. Sémantický základ slova tkví v původním označení, pokud nedošlo k významovým změnám způsobeným aspekty, z nichž některé jsou popsány v následujících kapitolách.

Ze sociolingvistického hlediska lze za funkci lexému považovat nejen samotné pojmenování, ale i vyjádření postoje mluvčího nebo jeho snahu nějak zapůsobit na adresáta. Za tímto účelem se používají příznakové lexémy, popř. se lexémy kombinují tak, aby příznak získaly. Většina slov nese více než jeden význam a konkrétní výklad pak závisí na kontextu. Některé výrazy s kořenem *-prd-* nesou i více než tři významy, přičemž někdy vyzní urážlivě a jindy spíše mile. Podle R. Jakobsona se v běžné komunikaci objevují funkce referenční, expresivní, konativní, fatická, poetická a metajazyková. Slovům, jež mají v základě *-prd-*, lze přiřknout funkci expresivní a vlastně i poetickou, která má k emocionalitě stejně blízko. Pro účely této práce však postačí přiblížení expresivity a typů slov s ní spojených.

2.3 Expresivita

Encyklopedický slovník češtiny (dále ESČ) popisuje expresivum jako *Lexikální výrazový prostředek vyjadřující citový, hodnotící a volní vztah mluvčího ke sdělované skutečnosti*.³

Expresivita může být trojí: 1) inherentní, kdy je slovo expresivní samo o sobě (například nadávky označující vykonavatele konkrétní negativně hodnocené činnosti, jako jsou *lišprdelka* či *matkomrd*), 2) adherentní, kdy slovo získalo expresivitu až časem na základě přenesení nebo pozměnění významu (např. *soudruh*, oslovení běžné za minulého politického režimu, dnes v lidech vyvolává negativní emoce nebo působí zábavně, ačkoli původně jde jen o pojmenování člověka, který má s někým společný zájem), 3) kontextová, tzn. způsobená nezvyklou kombinací lexémů (příkladem jsou různé eufemismy či oxymoróny, nebo nepatřičná oslovení, např. nazveme-li postarší obézní unavenou uklízečku spanilou vílou). V analytické části práce budou při rozboru užívání jednotlivých lexémů tyto rozdíly více patrné. Mezi slova expresivní i mimo kontext patří podle ESČ kromě vulgarismů také pejorativa, dětská slova, hypokoristika, diminutiva a augmentativa. Slovník zde uvádí také eufemismy a depreciativa, z nichž některá jsou rozeznatelná

---

² ČERMÁK, F., *Lexikon a sémantika*, s. 125

³ ESČ, s.131

až na základě kontextu Společný všem je hodnotící příznak, přičemž hodnocení může být pozitivní i negativní.

Expresivita se netýká jen roviny lexikální, ale také fonetické, morfologické a syntaktické. Mezi expresivní kombinace hlásek řadíme například *bž, hň, pr*. Proto lze *-prd-* označit jako inherentně expresivní kořen. Expresivitu způsobuje nezvyklé postavení fonémů vedle sebe, vynikne tedy hlavně v mluveném projevu. Slova, která tyto kombinace obsahují, bývají většinou onomatopoická. Při vyslovení dvojice hlásek *pr* je zapotřebí poněkud více úsilí než např. u běžného *ma, ta* atd. Lépe slouží při vybití emocí, proto většina lidí ve vzteku, kdy má rty stažené a chuť do něčeho praštit, použije spíše kletbu *do prdele!* než *do háje!* Navíc *p* je souhláska ražená, vyžadující určitou prudkost při vyslovení a *r* je souhláska trvalá, takže její vyslovování lze podle chuti protáhnout a vložit do něho o to více energie. Samotné měkké *i* naopak nese příznak něčeho malého a roztomilého, stejně tak hlásky změkčené a související se šišláním a tedy i něžným oslovováním, například předopatrové souhlásky – *d', t', ň* a sykavky *š, č*. Naopak obhrouble zní *r, ř*. Expresivní příznak nesoucí přípony jsou podle Hausnera⁴ například: *-ák (chmataák), -as (mamlas), -och (tlust'och), -tko (zrcátko), ...* V rovině syntaktické jde o opakování, zdůrazňování postavením do jádra výpovědi apod. Celkové vyznění ovlivňuje intonace, melodie, rychlost promluvy atd.

F. Čermák považuje pojem expresivity za těžko vymezitelný. Zmiňuje několik jeho výkladů, z nichž každý klade důraz na jiné aspekty: *Starší názor chápal (a) expresivitu jako součást významu a tedy sémantiky (...). Jiný aspekt (b), který je zcela legitimní dodnes, se odvíjí od pojetí textových funkcí (...). Konečně se nověji lze dívat na tento „termín“ snad nejadekvátněji (c) z hlediska pragmatiky a jeho funkcí.*⁵

Zásadní pro expresivum je tedy jeho funkce, účel, za kterým bylo použito. Roli hraje i to, jak jeho napsání/vyslovení zapůsobí na čtenáře/posluchače. Kromě odborných termínů se tedy mohou stát expresivními vlastně všechna slova, pokud mají citově zabarvený kontext a jsou emotivně přednesena.

2.4 Evaluativnost

ESČ popisuje evaluativnost takto: *Sémantická a pragmatická složka subjektivního hodnocení a hodnotícího postoje mluvčího, doprovázející zpravidla složku kognitivní (...) je primárně záležitostí užívání jaz., tedy pragmatiky (...) může však být i lexikalizovaná.*⁶

4 HAUSER P., *Nauka o slovní zásobě*

5 ČERMÁK, F. *Lexikon a sémantika*. s. 124

Jeho je možná překlep místo její, ale tak to v knize stálo

6 ESČ, s.131

Hodnocení může vyplynout až z kontextu (domácí tepláky, domácí kuchyně). Evaluativnost vyjadřuje názor účastníků komunikace, a to mnohdy s jemnými odlišnostmi mezi pozitivním a negativním hodnocením. To znamená, že to, co jeden komunikant hodnotí jako nevhodné, může druhému připadat neutrální, nebo to dokonce může vnímat pozitivně. Kvůli individuálním konotacím pak může být narušena kooperace mezi komunikačními partnery natolik, že přeroste v konflikt.

Slovo, které je hodnotící samo o sobě, je označováno jako *evaluativum* (nudný). Kromě těchto uvádí F. Čermák jako nejčastější prostředky evaluace ustálená zvolání začínající slovy *To je...!*⁷ Běžně se používají pro kladné i záporné hodnocení. Doplnuje, že názor lze vyjádřit i jednoslovným zvoláním (*Sakra!*), pak už jde o expresivnější výrazy, které se blíží kletbám, nadávkám a interjekcím. Mezi lexikální prostředky evaluace patří adjektiva, adverbia, substantiva, zřídka slovesa, konkrétněji pak deminutiva, pejorativa...

I vulgarismy jsou mnohdy používány k hodnocení. Tvoří ustálené zvolací fráze (*To je v prdeli!*). Vzhledem k sémantickým změnám, ke kterým u nich dochází, jsou různými generacemi vnímány odlišně, což mnohdy v případě hodnocení způsobuje nepochopení mezi věkově vzdálenými komunikačními partnery.

2.4.1 Intenzifikace

S evaluativy souvisí i intenzifikátory. Intenzifikace a evaluativnost se dokonce v jistém ohledu prolínají. V následujícím odstavci se opět podržím výkladu F. Čermáka.⁸

Intenzifikátory jsou výrazně expresivní slova používaná pro zdůraznění nebo oslabení závažnosti slova, které po nich následuje (*děsné vedro, nepatrný úklon*). I zde lze tedy mluvit o jakémsi subjektivním hodnocení, podobně jako u evaluativ. Běžnější je zesilující intenzifikace a váže se většinou na abstrakta. Nejfrekventovanější intenzifikátory jsou mnohdy používány tak často, že ztratí na intenzitě. Pak jsou, podobně jako tabuismy či vulgarismy, nahrazovány novějšími, méně užívanými slovy, která právě kvůli své nezvyklosti působí silnějším dojmem.

2.5 Tabu

Slovo tabu pochází původně z polynéštiny, kde, podle publikace *K pramenům slov*, znamenalo 'zcela vydělený, odloučený' nebo 'zvláště označený', fakticky však 'posvátný, nedotknutelný (předmět)'.⁹

7 ČERMÁK, F., *Lexikon a sémantika*, s. 118

8 ČERMÁK, F., *Lexikon a sémantika*, s. 120

9 VEČERKA, R., *K pramenům slov*, s. 175

ESČ uvádí dva významy pojmu tabu: 1. *Zákaz užití určitého slova zejm. z důvodů náboženských n. společenských*; 2. *slovo podléhající tomuto zákazu*.¹⁰

Jazykové tabu je součástí jazyka už od jeho počátků a přičinilo se jak o obohacování slovní zásoby, tak o úplné ztracení jejích prvků. Dříve lidé věřili, že je přímá souvislost mezi tím, co vysloví, a tím, co se stane. Nepříjemné skutečnosti pojmenovávali opisně, aby je na sebe nepřivolali, aby je „neurazili“. Důvodem omezené míry užívání slov náboženského charakteru bylo vyjádření úcty, proto nesmělo být například jméno Boží bráno nadarmo.

Český etymologický slovník uvádí tři způsoby, jimiž mohlo být tabu nahrazeno novým pojmenováním, pokud nebylo úplně vypuštěno. Prvním je obměna hlásky nebo části slova. Večerka uvádí následující postupy: Epenteze, proteze, haplologie, elize (apokopa), synkopa, afereze, hlásková substituce, metateze hlásek.¹¹ Zdá se, že mnoho slov s kořenem *-prd-* prošlo procesem opačně (například třesťidlo x třesťiprdlo, viz dále). Mezi tabu se dostaly až po vložení kořene *-prd-* do slova původně neutrálního nebo alespoň ne vulgárního (resp. hanlivého, nevhodného...).

Druhým je popisné pojmenování nebo-li tabuová nápořád. Místo zažitého pojmenování se používal popis výrazných vlastností objektu, jde tedy o přenesená pojmenování (metafora, metonymie, synekdocha).

Nové slovo nahrazující tabu se nejčastěji označuje jako *noa*, opět polynéskeho původu. *Je to vlastně antonymum k tapu/tabu, neboť znamená 'všeobecný, obvyklý, obyčejný'*; v jazykovědě se jím označují slova, která tabuovému zákazu nepodléhají (...).¹² Noa však postupem času mohlo natolik srůst s označovaným objektem/jevem, že se samo přeměnilo v tabu. Tak jsme například v češtině přešli od *d'ábla* k *čertu*, od *čerta* k *rohatému* apod. Kořen *-prd-* se tomuto procesu vyhnul.

Třetím způsobem je nahrazení eufemismem nebo tabuovou antifrází. Výraz *eufemismus* má původ v řeckém *eu phēmi*, což lze přeložit jako *dobře mluvím*.¹³ Eufemismem nazýváme příjemnější způsob vyjádření o nepříjemné skutečnosti, například řekne-li se *odebral se na věčnost* namísto *zemřel* apod. *Antifrází* je myšleno označení opakem, jako je tomu například v přání *zlom vaz* ve významu *hodně štěstí*. K použití těchto prostředků naše předky opět motivoval strach, aby něco nezakřikli.

ESČ zmiňuje navíc tabuovou generalizaci, kdy konkrétní pojmenování nahradilo hyperonymum nebo zájmeno. Např. muži o milované ženě raději řekli *moje (stará)*, aby ji domnělý démon nenašel a nepokoušel se jí ublížit.¹⁴

10 ESČ, s.477

11 Vysvětlit ve slovníčku pojmů??

12 VEČERKA, R., *K pramenům slov*, s. 175

13 Zde se držím výkladu R. Večerky.

14 VEČERKA, R., *K pramenům slov*, s. 179

Dnes se tabu týká především lidského těla, orgánů určených k vyměšování a rozmnožování a činností s nimi spojených. Kořen *-prd-* spadá do všech těchto tematických oblastí. Na veřejnosti se mnoho nemluví o nemocech a smrti. Specifickým typem je snaha o utajení informací například v armádě nebo mezi zločinci. Motivací je pochopitelně společenská nepřijatelnost a nevhodnost této tematiky, snaha o ohleduplnost, nikoli strach, že na sebe přivoláme exkrement. O tabu se v širším slova smyslu mluví i v sociálních a politických souvislostech (tzv. *political correctness*). Vedle příkladů rasistických (*cikán* oproti *Rom*) a feministických (*chirurg* oproti *chirurgka/chirurgyně*), které zmiňuje R. Večerka, sem spadá i vyjadřování o lidském zevnějšku (upřednostňuje se eufemizující *plnoštíhlý* oproti *tlustý*, natož pak *prdeláč*, *tlustoprd* atp.).

2.6 Vulgarismy

Význam slova *vulgární* lze shrnout jako *hrubý*, *sprostý*, přes němčinu se k nám dostalo z latiny, kde bylo odvozeno od substantiva *vulgus*, což znamená *lid*, *chátra*.¹⁵

Už to naznačuje, že o vhodnosti či nevhodnosti jistých slov rozhodovaly i vyšší společenské vrstvy. Ty rozlišovaly slova na přijatelná a na odsouzení hodná, a to nejčastěji na základě jejich významové souvislosti s lidskou fyziologií. Výsledky tohoto rozlišení fungují v konverzaci dodnes.

Podle ESČ jde o: *Obyčejně lexikální prostředek soukromé konverzace (popř. jejího zobrazení v umělecké literatuře), který je nositelem expresivního odstínu obhroublosti a dostává se tak za jistých komunikačních podmínek do rozporu s jazykovou etiketou*.¹⁶

Dále je zde zmíněno, že lidé, kteří sprostá slova používají, se tím vřazují k vrstvám s nižší společenskou úrovní a dostává se jim od kultivovanějších posluchačů negativní reakce. Vulgarismy ztrácejí na tabuizaci a setkáváme se s nimi stále častěji. Jejich nadužíváním přestává mluvčí pociťovat expresivní příznak a některá slova se dokonce stanou parazitními (*vole*). Běžně jsou používány k aktualizaci výpovědi, a to v případech citově vypjatých, kdy si mluvčí potřebuje ulevit nebo když se snaží šokovat. K tomu dodávám, že jsou stejně tak často užity s cílem ranit, urazit komunikačního partnera, tedy jako nadávky.

F. Čermák vnímá jako vulgarismus každé slovo podléhající tabuizaci, je-li použito za vědomého porušení „zákazu“. Tedy s cílem projevit negativní emoci nebo ponížit komunikačního partnera. P. Hauser řadí mezi vulgarismy i dysfemismy a nadávky, včetně slov z nich odvozených a používaných i za jiným účelem, než je nadávání (opět *vole* např. tzv. ve funkci tečky).

Pro tuto práci je zásadní právě ono ztrácení vulgárního významu. Významové posuny popsané v předchozí kapitole mnohdy zapříčinily změnu původně zcela neutrálního výrazu v expresivní. Jak

¹⁵ *Etymologický slovník jazyka českého*

¹⁶ ESČ, s. 533

je zmíněno výše, tím, že slovo začalo fungovat jako *noa*, spojilo se časem s označeným objektem natolik, že se opět proměnilo v *tabu* a vyžadovalo nahrazení novým *noa*.

Vulgarismy podobnými změnami procházely často. Zajímavým příkladem je etymologický výklad ke slovesu *srát*. Kořen slova je zastoupený ve všech slovanských jazycích, je tedy velmi starý. Machek i Rejzek se shodují v jeho indoevropském původu, což opírají o přítomnost ve staroindickém výrazu pro *průjem*. Slovo mohlo podle Machka i Večerky sloužit jako *noa* pro kořen *-kak-* (Večerka uvádí podobu **ček-*). Zatímco *noa* se postupem času stalo vulgárním, na původní *tabu* se později zapomnělo a týž kořen se objevil dokonce v dětské mluvě – *kakat*.

Významový okruh slov vulgárních i mimo kontext lze shrnout do tří oblastí: vyměšování, rozmnožování a mentální zdatnost. Všechny tři se týkají funkcí lidského těla a jsou vědecky popsány. Díky tomu dnes, chceme-li se vyjádřit o tématu spadajícím do oblasti *tabu* kultivovaně, můžeme užít například lékařského termínu nebo jiného slova obvykle cizího původu (v minulosti nejčastěji latinského), tedy v zásadě neutrálního prostředku. Tyto výrazy však jen velmi těžko zevšední a zaujmou pozici v běžné neformální mluvě. Výjimkou jsou stupně mentálního postižení, které se dnes používají jako nadávky (*debil*, *idiot*, *imbecil*) a z odborné mluvy ustupují pro příliš pejorativní příznak.

Nelze tedy vyvrátit, že dnešní vulgarismy nebudou nahrazeny a skutečně po uplynutí dost dlouhé doby zevšední natolik, že přestanou být chápány jako nepřijatelné. Příkladem takového procesu je slovo *sranda*, odvozené od kořene *-sra-* (podle *švanda*). PSJČ i SSJČ řadí *srandu* mezi vulgarismy, novější SNČ už ne. Podle *Českého etymologického slovníku* k tomuto posunu došlo v důsledku ztráty etymologické souvislosti. Podobně dnešní neutrální slovo *hlava* mívalo posměšný, hrubý význam. Večerka uvádí, že ze stejného kořene vychází i slovo *holá*, šlo tedy o plešatou hlavu. Navíc toto tvrzení dokládá na příkladech vzatých hned z několika různých jazyků. Podobně tomu je se slovy *noha* či *ruka*.

2.6.1 Nadávky a kletby

Nadávky a kletby jsou specifickým způsobem užití slov spadajících do oblasti *tabu* a vulgarismů. Používají ustálené lexémy v ustálených strukturách.

Nadávky jsou hanlivá pojmenování adresáta, zřídka zvířete či předmětu. Tato pojmenování nemusí být ustálená. Paradoxně nadávka neobvyklá, ne vulgární, vycházející z kontextu nebo narážející na mluvčímu známé vlastnosti adresáta atp. dokáže urazit více a „na úrovni“. Jejich vyslovení většinou podmiňuje emocionálně vypjatá situace. Mluvčí je nejčastěji použije s cílem ponížit adresáta, většinou tedy člověka, který mluvčího rozčilil/rozčiluje. Mohou mít různou intenzitu, která je proměnlivá v závislosti na situaci. Ve formální komunikaci i málo intenzivní

nadávka vyzní jako velmi pohoršující. Naopak mezi osobami blízkými jsou někdy i silně vulgární nadávky považovány za zábavné, je jim přikládána jiná funkce a adresát se jimi nemusí cítit dotčen.

Kletby se narodily od nadávek nevztahují ke konkrétním tvorům nebo objektům. Jejich funkcí je ulevit si ve vypjaté situaci. Označení kletby vychází z původní souvislosti s náboženstvím, pohanským i křesťanským, například se zmiňovaným braním božího jména nadarmo (*Ježíšikriste!*). I zde je patrná ztráta intenzity podobných zvolání – dnes je vnímáme spíše jako slušnější variantu ve srovnání s kletbami spadajícími do oblasti sexu, vyměšování apod.

2.7 Etymologie kořene *-prd-*

Údaje o původu kořene jsou užitečné při slootovorném rozboru, navíc etymologické slovníky vysvětlují i vznik a význam některých méně obvyklých odvozených slov. Následující výklad vychází i z Rejzkova zpracování, drží se však především novějšího Machkova záznamu. Oba dva slovníky uvádějí heslo *prdět(i)*.¹⁷

Vzhledem k rozšířenosti jeho kořene ve všech slovanských jazycích (navíc je doloženo i ve staroindičtině, starohornoněmčině, řečtině, albánštině a dalších jazycích) lze říci, že je starší než slova z praslovanského období. *V slovanštině přešlo do III 2 třídy nepochybně vlivem stavového a jinak blízkého slovesa smrděti, podle něho je i náležitý slabý stupeň v kořeni, takže se obě slovesa rýmuji (...)*.¹⁸ Podle Večerky však i přes svou spjatost s vylučováním nikdy nepodlehlo tabuizaci, proto se nám jeho kořen dochoval v tolika slovech.

Jde o výraz onomatopoický, indoevropská podoba *perd-* měla napodobovat zvuk plynu unikajícího ze střev. Usuzuje se, že nejprve vzniklo sloveso *prdět*, později se „nástrojí“ této činnosti začalo říkat *prdel*. Samotné *prd* je považováno za postverbum.

3 Výběr jazykového materiálu

Hlavním zdrojem jazykového materiálu byl Český národní korpus (dále ČNK), konkrétně korpusy *syn*, *pmk* a *bmk*.¹⁹ Vygenerovaná frekvenční distribuce je aktuální k 26.3.2012. Neméně důležitými prameny byly *Příruční slovník jazyka českého* (dále PSČ), *Slovník spisovného jazyka českého* (dále SSJČ), *Slovník nespisovné češtiny* (dále SNČ) a *Šmírbuch jazyka českého*.²⁰ Pro širší

17 REJZEK, J., *Český etymologický slovník*, 2001

MACHEK, V., *Etymologický slovník jazyka českého*, 2010

18 MACHEK, V., *Etymologický slovník jazyka českého*, s.483

19 *Český národní korpus - SYN*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. Cit. 16.07.2012, dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>.

Český národní korpus - PMK. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2001. Dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>.

Český národní korpus - BMK. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2001. Dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>.

20 *Příruční slovník jazyka českého*, 1957

přehled o vývoji kořene byl konzultován také *Slovník česko-německý* (dále SČN), konkrétně nové vydání slovníku, který vyšel poprvé ve třicátých letech devatenáctého století.²¹ *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost* z roku 2007 nebyl použit, protože k výkladu současných významů postačil novější slovník zaměřený na nespisovnou slovní zásobu, podávající o kořeni *-prd-* dostatek informací. Citace z těchto prací a ze *Šmírbuchu jazyka českého* jsou označeny pouze zkratkami, kompletní bibliografické údaje obsahuje seznam použité literatury. V citacích z ČNK je přímo do poznámky v textu vypsáno tolik bibliografických údajů o zdrojovém dokumentu, kolik jich ČNK uvádí.

Výrazy získané z ČNK a uvedené ve slovnících byly zahrnuty do dotazníkového výzkumu (o dotazníku blíže pojednává kapitola č. 4). K analýze kořene *-prd-* nebyly použity všechny. Základní výběr byl pro dotazníkový výzkum dále zúžen. Níže uvádím různé důvody, na základě kterých byla slova vyřazována či naopak zahrnována.

V základním dotazníku nejsou uvedeny zdobněliny, přechýlené názvy (pokud významová odlišnost není příliš velká), ani adjektiva, substantiva a adverbia vyjadřující, že někdo/něco má charakter pojmu, z něhož byly odvozeny (*prdel – prdelní, naprděný – naprděnost* apod.). To platí jen o případech, které jsou velmi běžné a nenabízejí jiný výklad, není tedy nutné ujišťovat se o jejich významu prostřednictvím dotazníkového výzkumu.

Slova vygenerovaná korpusem jsou uvedena, mají-li frekvenci 2 a vyšší. Prvky slovní zásoby pouze jednoho konkrétního autora nejsou do výzkumu zahrnuty i přes to, že jejich frekvence je vyšší než 1. Příjmení, názvy obcí, hudebních interpretů a další se neobjevují ani v celkové analýze. Naopak zahrnuty jsou výrazy o frekvenci 1, pokud je uvádí slovníky češtiny (SČN, PSJČ, SSJČ, SNČ), *Šmírbuch jazyka českého* nebo se zdály být běžněji užívané vzhledem k obvyklému způsobu odvození. Některá slova v dotazníku mají sice podle ČNK nulovou frekvenci, ale pro přesnost slootovorného rozboru považují za nutné potvrdit, že se skutečně neužívají (*prdlat, třeštiprd*), jsou tedy v dotazníku obsažena.

Zápis slova jako hesla v PMČ, SSJČ a SNČ je důvodem k zahrnutí do celkové analýzy kořene bez výhrad. Některá slova však byla omylem vynechána z dotazníkového výzkumu i přes to, že se ve slovnících nachází.

Práce se vzhledem k omezenému rozsahu zabývá jen českou slovní zásobou, nikoli tvary například moravských nářečí.

Výrazy získané ze *Šmírbuchu jazyka českého* nebylo možné doplnit o informace o zdroji

---

HAVRÁNEK, B. et al. *Slovník spisovného jazyka českého*. 1989

Slovník nespisovné češtiny. Jan Hugo. 2009

OUŘEDNÍK, P., *Šmírbuch jazyka českého*, 2005

21 JUNGSMANN, J., *Slovník česko-německý*, 1989 – 1990

či frekvenci, proto se v práci objevují v případě, že je (nebo jejich obměněnou podobu) zmiňuje ČNK nebo slovníky češtiny. Dovolila jsem si však doplnit výzkum o slova zaznamenaná jen zde, pokud je sama používám a často slyším, nebo jde-li o slovesa utvořená běžnou předponou (*přeprdnout*).

Slova ke kořeni příkloněná a slova původem nejasná, u kterých nelze potvrdit ani vyvrátit příslušnost ke kořeni *-prd-*, ale jež například patří do aktivní slovní zásoby (soudě dle ČNK), byla do práce zahrnuta. Nepodařilo se nalézt materiál, který by o jejich původu či významu nabízel dostatečné informace. Do dotazníku jsou zařazeny v domnění, že upřesní nejen jejich sémantiku, ale objasní i původ.

Celé frekvenční distribuce vygenerované korpusy včetně výrazů vyřazených z analýzy jsou k nahlédnutí v přílohách.

4 Analýza jednotlivých lexémů

Následující kapitoly se pokouší zachytit co nejvíce lexémů s kořenem *-prd-* a analyzovat jejich užívání. Veškeré uvedené poznatky pocházejí z odborné literatury a z dotazníkového výzkumu.

4.1 Dotazník a s ním spojené problémy

Měl za cíl zjistit, kolik z respondentů slovo zná, kolik z nich ho používá, zda jim přijde urážlivé a pokud ho znají, v jakém kontextu (v závislosti na vulgárnosti slova) by ho použili. Pro urychlení vypracování byl postup vyplňování následující: pokud respondent slovo zná i používá, vyplnil míru urážlivosti, situace, v nichž s ohledem na společenskou přijatelnost výraz vyslovuje, a význam. Pokud slovo zná, ale nepoužívá, vyplnil pouze míru urážlivosti a význam. U neznámých slov nemusel uvádět žádné další údaje. Dále se dotazník zaměřuje na význam slov a na tvar či formu zápisu těch slov, u nichž si lze vybrat ze vzájemně si konkurujících podob.

Až po vypracování a rozdělení dotazníku se projeví chyby, k nimž při jeho vytváření došlo. Velké množství slov (celkem 138) se zdálo být překonatelným problémem. Bohužel nevhodné zpracování dotazníkové tabulky způsobilo, že respondenti se těžko orientovali mezi sloupky. Tabulka obsahuje devět sloupců, rozdělených do trojic, v rámci kterých si měl dotazovaný zvolit pouze jednu možnost. Nakonec se měl do desátého sloupce napsat význam slova. Zadání možností však bylo uvedeno jen na první straně z patnácti, takže při vyplňování docházelo k tomu, že respondent zapomněl, co který sloupec znamená, a vyplňoval chybně.

Navíc všem dotazovaným nebylo zcela jasné, jak pokračovat ve vyplňování, označili-li možnost „slovo znám, ale nepoužívám“, protože poslední „trojsloupec“ se zaměřoval na situace, v nichž slovo používáme. V zadání však nebylo uvedeno pravidlo, které říká, že v tomto případě není nutné

odpovědět na poslední otázku, zatímco na ostatní ano. Mnoho respondentů místo toho všechny ostatní dotazy vynechalo. Někteří naopak vyplňovali více políček, než bylo potřeba.

Velký počet podobných slov dále způsobil ztrátu vnímání jemných rozdílů. Někteří z dotazovaných si práci usnadnili tím, že i známá slova označili jako neznámá, aby se jim nemuseli déle věnovat. Jiní naopak nabyli dojmu, že všechny výrazy musí znát, proto téměř ke každému slovu něco napsali, i když jej ve skutečnosti ve své slovní zásobě nemají. Několik lidí se přiznalo, že vyhledávali neznámé výrazy na internetu. Někteří respondenti se drželi původního významu kořene *-prd-* i tam, kde došlo k natolik výraznému sémantickému posunu, že jejich odpovědi nebylo možné považovat za zcela pravdivé.

Z více než sedmdesáti získaných dotazníků bylo z důvodu mylného pochopení principu vyplňování a s ohledem na rovnoměrné věkové rozvrstvení možné zpracovat pouze dvacet. I tak je nutné přistupovat k výsledkům s rezervou, protože ve většině dotazníků se chyba našla. Některé nedostatky se opravit daly, ovšem jen v okruhu autorčiných známých, proto naprostá většina použitých dotazníků charakterizuje mluvu v obci Chrastava (u Liberce). Výsledky plynoucí pro jednotlivá zkoumaná slova nebyly plně zahrnuty do analytické části práce. Pouze uváděné významy byly shledány použitelnými. Samotný dotazník je k nahlédnutí v přílohách.

Pro přehlednější analýzu jsou lexémy rozděleny do několika skupin podle základních fundujících slov. Těmi jsou *prd*, *prdel*, *prdět* a *prdnout*. Samostatnou kapitolu tvoří obtížně zařaditelná skupina slov, která mají za kořen připojenou hlásku *-l-*, tedy *prdlat* a další.. Pořadí, v jakém jsou skupiny lexémů uváděny, částečně vychází z etymologie kořene *-prd-* (viz níže a kap. 2.7 v teoretické části). Řazení jednotlivých výrazů je dáno slovotvorným rozbořením.²² Na konec jsou zařazena slova ke kořeni připodobněná, u nichž se nepodařilo dohledat původ, tudíž nemohla být podrobena důkladnějšímu slovotvornému rozboru, a po nich následují zajímavosti. Způsob slovotvorného rozboru vychází z *Nauky o slovní zásobě* P. Hausera.

Mezi uváděné informace patří kromě slovotvorné stavby příslušných lexémů také význam a použití jednotlivých slov. U výrazů zachycených ve slovnících češtiny jsou vypsány slovníky uváděné významy, a to chronologicky, tedy podle data vzniku slovníku. (V případě citace ze SČN je použita transliterace.)

Užívání jednotlivých slov je demonstrováno na konkrétních ukázkách použití v textu. Kontexty poskytované ČNK jsou zásadní pro výběr nejčastějších slovních spojení, která zkoumaný lexém tvoří, a také situací, v nichž je užíván. Veškeré údaje o zdrojích ukázek z ČNK jsou uvedeny přímo v poznámkách pod čarou. Kde nebyl nalezen dostatečně vhodný příklad, vychází ukázka z úzu.

---

²² Desufixaci neuvádím v případech, kdy k ní došlo současně se sufixací. Zde vycházím z Čermákova názoru, že jde o desufixaci nepravou.

Pro odlišení od citací a vzhledem k běžnějšímu výskytu výrazů v mluveném projevu jsou vloženy do úvozovek.

Zmiňuje-li slovo *Šmírbuch jazyka českého* (dále jen *Šmírbuch*), nejsou vypsána všechna synonyma uvedená pod heslem, pouze spisovné slovo v nadpisu, které má se všemi společnou sémantiku. Nejde o synonyma v pravém slova smyslu, váží se na určitý význam, kontext.

Údaje o frekvenci jsou pouze přibližné, v případě frekvence v řádu desítek a vyšší nebylo z časových důvodů vhodné ověřovat, zda se některé texty neopakují, zda slovo není několikrát použito v témže díle, zda nejde o překlep apod. Vzhledem k faktu, že většina zkoumaných výrazů není kodifikována, nedaří se korpusům definovat všechny jejich tvary a přiřadit je k příslušné základní podobě slova. Některá slova korpus ani nevygeneroval. Čísla v závorkách za slovy uvádí údaj o jejich frekvenci získaný z ČNK.

4.2 Významy předpon

Předpony výrazně ovlivňují sémantiku slov a všechny mohou měnit vid. Vzhledem k jejich malému počtu ve srovnání s příponami je vhodnější zmínit se o nich hned v úvodu analýzy namísto častého opakování u jednotlivých výrazů. Charakteristika vychází z výkladu P. Hausera.²³

Do-: Předložková slovesná předpona *do-* může nést významy *dokončení, k něčemu* nebo *dovnitř*.

Na-: Předložková slovesná předpona *na-* může nést významy *nahoru, na povrch, dovnitř*.

O-: Předložková slovesná předpona *o-* může nést významy *dokola* a *opotřebovat*.

Od-: Předložková slovesná předpona *od-* může nést významy *pryč, zbavit a odstranit*.

Po-: Předložková slovesná předpona *po-* může nést významy *na povrchu, malá i velká míra*.

Při-: Předložková slovesná předpona *při-* může nést významy *k něčemu, blízko, větší/menší míra*.

Pro-: Předložková slovesná předpona *pro-* může nést významy *naskrz, úplně*.

S-: Předložková slovesná předpona *s-* může nést významy *dohromady, s povrchu dolů*.

Vy-: Nepředložková slovesná předpona *vy-*, může nést významy *ven, do výšky, úplně/do značné míry*.

Za-: Předložková slovesná předpona *za-* může nést významy *vzadu, dozadu, pryč, dovnitř, zakrýt, vyplnit*.

---

23 HAUSER, P., *Nauka o slovní zásobě*, s. 147

4.3 Vztahy mezi základními slovy

PRDĚT → PRDNOUT: Jak už bylo zmíněno, Machek i Rejzek zvolili jako heslo ve slovníku sloveso *prdět*, proto se zdá být výchozím tvarem. Podle slovtvorných postupů, jak je vykládá Hauser, se však slovesa dokonavá mění v nedokonavá, takže je možné i opačné pořadí. Každopádně jde o modifikaci se změnou vidu.

→ PRD: Postverbale²⁴ utvořené konverzí, konkrétně přidáním nulové koncovky vzoru *hrad*.

→ PRDEL: Deverbativum, název prostředku utvořený od tvaru *prdět* pomocí dnes neproduktivní přípony *-el*. (Starší podoba mohla být *-ěl*.)²⁵

PRDLAT: Může se jednat o určité formální a sémantické rozšíření výchozího slovesa, kterým je *prdět*. Kromě přidání hlásky *-l-* za kořen slova došlo i ke změně slovesné třídy.

SČN považuje za základové slovo *prd* a ostatní za jeho odvozeniny. Protože shledává tento výraz vulgárním, nahlíží tak i na všechna slova od něho utvořená. Poznámku *vulg.* však ke všem nepřidává, zde je pro přehlednost uvedena ve všech případech.

V následující části práce jsou jednotlivá základní slova podrobněji popsána. V každé kapitole věnované jednomu z nich jsou nejprve abecedně seřazené výrazy utvořené od základního slova, které spadají do kategorie modifikační, spolu s příslušnými transpozicemi (popřípadě dalšími modifikacemi). Na konci jsou významově specifické mutace. Transpozice i mutace jsou řazeny rovněž abecedně.

4.4 Prdět

Imperfektum (perf. *prdnout*); tvary prezenta: *prdím*, *prdiš*, *prdí*, *prdíme*, *prdíte*, *prdí*; tvary préterita: *prdl(a/o/i)*; tvary imperativu: *prd'*, *prďte*; frekventativum: *prdí/ávat*; 4. slovesná třída podle kmene prezentního, 3. podle kmene minulého; slovesný vzor: *trpět*.²⁶

Slovesné substantivum *prdění* je utvořené od předpokládané podoby trpného přičestí koncovkou *-í*.

Z přechodníku přítomného ve tvaru ženského rodu vzniklo připojením koncovky *-í* adjektivum *prdíci* (17x) popisující toho, kdo *prdí*. Používá se i jako dějové adjektivum s účelovým významem, to znamená ve spojení s předměty (*prdíci polštářek*), tedy tam, kde by se ve spisovné češtině použil krátký tvar *prdíci* (2x), což je dějové adjektivum utvořené od původního slovesa *prdět*

²⁴ *Etymologický slovník jazyka českého*

²⁵ Vokabulář webový. ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ AKADEMIE VĚD ČR, v. v. i. *Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR, v. v. i.* [online]. © 2006 – 2012 [cit. 2012-07-16]. Dostupné z: <http://vokabular.ujc.cas.cz/hledani.aspx>

²⁶ KOLEKTIV AUTORŮ ÚSTAVU ČESKÉHO JAZYKA FILOZOFICKÉ FAKULTY MASARYKOVY UNIVERZITY V BRNĚ, *Příruční mluvnice češtiny*, s. 324 – 332

prostřednictvím sufixace (-icí). Vzhledem k odvozování takovýchto adjektiv od minulého kmene nedokonavých sloves by však měla správná podoba být *prděcí*, ta se ale nepoužívá buď vůbec, nebo jen velmi zřídka. Význam mezi krátkou a dlouhou variantou rozlišuje z 20 respondentů dotazníku pouze 9. Většina dotazovaných zná slovo ze spojení *prdicí pytlík*, spojuje si jej tedy většinou s vydáváním zvuku připomínajícím únik střevního plynu.

Prdivý (3x) je adjektivum dějové, vzniklo ze slovesa *prdět* přidáním sufixu *-ivý*. V tomto případě nese přípona význam náchylnosti.²⁷ V kontextu zaznamenaném ČNK se týkalo zvuku a humoru.

Význam:

Dělat zvuk, jaký vzniká při vypouštění střevního plynu. Často se přeneseně používá ve spojení *prdět blahem* ve smyslu *být spokojený* (a tedy i uvolněný, odtud nejspíš spojitost s pouštěním plynů), stejně tak *prdět strachy* (častěji být poprděný viz kap. 3.3.4) ve smyslu bát se (zde jde také i o přenesený význam, ale původně jím byl míněn skutečný jev). Obrat *prdět do hlíny/kytek/drnu* znamená *být mrtev*. Ve významu *pohybovat se* (o starých, hlučných či nefunkčních motorových vozidlech) se často používá i ve zvrtném tvaru: *prdí si to*.

SČN: *Vítr hlasitě pustiti, vulg.*

PSJČ: *Pouštěti větry, bzdíti, vulg.*

SSJČ: *Pouštět prd(y), větry: přeneseně (auta) prdí benzín (Neum.) vypouštějí z výfuku; oboje vulg.; pojí se s předponami po-, po- se, vy- se, za-*

SNČ: 1) *Vulg. ulevovat si odchodem větrů; 2) nemít zájem, nestarat se o něco či o někoho, ignorovat něco*

Šmírbuch: *popuzovat, ignorovat, jít, pociťovat lhostejnost / nemít nebo ztratit zájem, utahovat si z někoho, mít větry*

Dotazník:

1) prdění: Nejčastější odpovědí je *vypouštění plynů*, v několika případech s důrazem na hlasitost, 2x se objevil význam *zbytečně pečlivá práce*, dalšími uvedenými významy jsou *dlouhé bolení, kouření, vykonávání velké potřeby*. Poslední význam se používá nejspíš jako noa ve snaze vyhnout se obvyklejšímu vyjádření *sraní*.

2) prdět: Nejčastějším z uvedených významů je *vypouštět plyny*, ¼ respondentů odpověděla *kašlat na někoho/něco*, 2 odpověděli *dlouze se něčím zaobírat*. Opět se objevil význam *konat velkou potřebu*, dále *čekat někde a dělat zvuk připomínající prdění*.

---

²⁷ HAUSER, P., *Nauka o slovní zásobě*, s.137

3) prdivý: Dvakrát se objevila odpověď *člověk, který vypouští plyny* a dvakrát bylo slovo vyloženo v souvislosti se zvukem, připomínajícím tuto činnost. Dalšími významy jsou *otravný* a *perlivý/bublavý* (o prameni minerálky).

Použití ve větě:

- 1) *Pak se všichni vrhli na její tělo a házeli na ně lejna, prděli do tváře a močili na hlavu.*²⁸
- 2) *Znal všechna rizika a vždycky věděl, co ji čeká, když ho chytanou, ale prděl na to.*²⁹
- 3) *Nějaký traktor si to prděl domů do hor s vlečákem hnoje.*³⁰
- 4) (...) *jediného, čeho jsem litoval, bylo, že nedokážu prdět hubou (...).*³¹
„Moje boty prdí, když do nich naprší.“ (obě ukázky se týkají zvuku)
- 5) „Byl jsem s Tygrama stejně furt na štíru, a kdyby se bejval Arkan dozvěděl, že můj fotr byl Chorvat, tak jsem šel okamžitě prdět do hlíny.“³²
- 6) *Setkání organizoval Fogiel, a když si našeho spolčení všiml, začal prdět strachy (...).*³³
*Svatbu sme slavili v hotelu Savoy, na sobě sem měla bílý šaty, dostali sme taky nějaký dárky. Chlastalo se tam, co se do koho vešlo, všichni doslova prděli blahem.*³⁴

Frekvence: V ČNK 265x (včetně odvozených slov a zvrtné podoby, samotné prdět 199x)

4.4.1 Prdět se (s něčím)

Zvratná forma slovesa *prdět*.

Význam:

SČN: neuvádí

PSJČ: Nerozlišuje zvratnost, viz kap. 4.4

SSJČ: Nerozlišuje zvratnost, viz kap. 4.4

SNČ: *zabývat se něčím příliš podrobně či zdlouhavě; vulg.*

Výklad uvedený v SNČ je možné ještě doplnit o *zbytečně*.

Dotazník: Všichni respondenti, kteří slovo znají, se shodli na významu uvedeném v SNČ.

Použití ve větě: „Zbytečně se s tím prdíš, už to mohlo být hotové.“

Frekvence: Viz kap. 3.3

Doprdět

Modifikace původního *prdět* prefixací (do-).

28 ECO, Umberto. *Jméno růže*. Zdeněk Frýbort. Praha: Odeon, 1988.

29 PÉREZ-REVERTE, Arturo. *Královna jihu*. Vladimír Medek. Praha: Knížní klub, 2005. ISBN 80-242-1362-1.

30 LANDSMANN, Ivan. *Pestré vrstvy*. Praha: Torst, 1999.

31 DYLAN, Bob. *Tarantule*. Jiří Popel. Praha: Argo, 1997. ISBN 80-7203-059-0.

32 NOVÁK, Jan. *Komouši, grázlové, cikáni, fízlové & básníci*. Praha: Torst, 1997. ISBN 80-7215-026-X.

33 HOUELLEBECQ, Michel. *Možnost ostrova*. Jana Šotolová. Praha: Odeon, 2007. ISBN 978-80-207-1236-3.

34 LIKSOMOVÁ, Rosa. *Prázdné cesty*. Vladimír Piskoř. Praha: Volvox Globator, 1997. ISBN 80-7207-066-5.

Význam:

Dokončit vypouštění plynů z konečníku; pouštěním tělního plynu dosáhnout nějaké vzdálenosti; dorazit na místo, obvykle pomalu nebo na málo výkonném či hlučném dopravním prostředku.

Žádný ze slovníků výraz neuvádí.

Dotazník: Nejčastěji uváděným významem je *dokončit vypouštění plynů*. Následuje *dorazit někam* s důrazem na pomalost. Nejméně častým, přesto však 3x zmíněným, je význam *dokončit činnost* s důrazem na její zdlouhavost a nepříjemnost.

Použití ve větě:

- 1) *Prdě žiji, doprděv zemru.*³⁵
- 2) „Vsadí se Čech, Rus a Němec, kdo dokáže nejdál doprdět peckami z třešní.“
- 3) *Tak ráno jsem s tím doprděl do servisu a udělali to za 200. Den předtím jsem to nechal i s upadlým výfukem před vjezdem do potravin (...) a ráno jsem shledal, že auto má prořízlou gumu (...).*³⁶

Frekvence: V ČNK 1x

4.4.2 Naprdět

Modifikace původního *prdět* prefixací (na-).

Tvar není zaznamenán v ČNK. Jeho užívání prokázal až dotazníkový výzkum a slovníky. SČN uvádí zároveň i zvrtný tvar a význam nerozlišuje. Dějové adjektivum *naprděný* se používá především ve významu, který je blízký sémantice zvrtné podoby slovesa, vzniklo z původního *naprdět* sufixací (-ný).

Význam:

Často si ulevovat odchodem střevních plynů, naplnit nebo pokrýt plyny; nic nedat, nepomoci. V posledním zmíněném významu nejspíš funguje jako noa, nahrazuje častější a vulgárnější odpověď *nasrat*.

SČN: *Mnoho prděti, vulg.*

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

SNČ: *Odbýt někoho*

Šmírbuch: *odbyť, odmítnout*

Dotazník: Nejčastějšími významy jsou *naštvat/urazit někoho* a *naplnit plyny* (kalhoty, místnost...). 3 lidé odpověděli také *nevyhovět někomu/zamítavě odpovědět*. 1 respondent uvedl

35 HUPTYCH, Miroslav a Jiří ŽÁČEK. *Nezabolí jazyk od dobrého slova*. Praha: Knižní klub, 2004. ISBN 80-242-1191-2.

36 SuperFórum.cz. PHPBB GROUP. *Autorevue.cz* [online]. © 2000, 2002, 2005, 2007 [cit. 2012-07-05]. Dostupné z: <http://garaz.autorevue.cz/viewtopic.php?f=828&t=812906&start=15&st=0&sk=t&sd=a>

význam *napěnit perlivé pití*. U slova *naprděný* všichni respondenti, kteří jej znají, odpověděli *naštvaný/uražený*. Pouze jeden uvedl „*nabušený*“ – toto adjektivum nese např. významy *silný, chytrý, dobrý, připravený*.

Použití ve větě:

- 1) *Dosti toho naprděl.*³⁷
- 2) „Naprděl do vody ve vaně, až to zabublalo.“
- 3) *Když jdu paní Němcovej nebo Rejovej pro něco, tak mi dají dycky vod cesty, a pro tohohle škota lítám furt a naprdí mi.*³⁸
- 4) „Chtěl bys zmrzlinku? Naprdět! Nic nedostaneš!“

Frekvence: V ČNK 7x (včetně zvrtné podoby a z ní odvozených slov, *naprděný* 4x)

4.4.2.1 Naprdět se

Zvrtná forma slovesa *naprdět*.

Význam:

Znamená *naštvat se*, ale podstatně častější je v tomto použití tvar *naprdsnout se*.

SČN: *Mnoho prděti, vulg.*

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

SNČ: Neuvádí

Dotazník: Všichni respondenti, kteří význam znají, odpověděli *naštvat se/urazit se*.

Použití ve větě:

- 1) *Dosti se naprděl.*³⁹
- 2) „Když sem na ni vylil pivo, naprděla se a uraženě odkráčela domu.“

Frekvence: V tomto tvaru je známější.

4.4.3 Odprdět

Od původního *prdět* utvořené prefixací (-od).

Význam:

Konečně pomalu odejít nebo odjet na starém hlučném motorovém vozidle, negativní nádech.

Často se používá obrat *odprdět si to někam*.

SČN: *Přestati od prdění, vulg.*

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

---

³⁷ SČN, V. J. Rosa

³⁸ HANČ, Jan. *Události*. Praha: Torst, 1995. ISBN 80-85639-54-8.

³⁹ SČN, V. J. Rosa

SNČ: Neuvádí

Použití ve větě:

- 1) „*Vy at' jste odsad', vy pacholku český! Nebo uvidíte... ten norodom sihanuk! "A rozmýšlel jsem se, co vzít z vozu do ruky, bude-li třeba. Chlap se odstrčil a v dýmu odprdel.*"⁴⁰
- 2) (...) *Země se odtrhla ze své oběžné dráhy kolem Slunce a odprděla si to ven ze sluneční soustavy.*⁴¹

Frekvence: V ČNK 2x

4.4.4 Poprdět (se)

Modifikace původního *prdět* prefixací (po-).

Běžně se používá také dějové adjektivum **poprděný**, které vzniklo z původního *poprdět* sufixací (-ný).

Jiný význam má tvar frekventativa **poprdávat** odvozené přidáním sufixu -va-. Odtud sufixací utvořené adjektivum **poprdavý** uvádí SČN ve významu: *kdo poprdá*. Přípona -avý vyjadřuje náchylnost, vlastnost.

SČN navíc uvádí dokonce samotné imperefektivum **poprdat**, od kterého je *poprdávat* utvořeno. Tento tvar patří do jiné slovesné třídy a dnes se v obecné češtině běžně neužívá. Od *poprdat* je sufixací (-a) odvozený činitelský název **poprda**, maskulinum životné vzoru *předseda*. K němu je uvedena ještě jiná podoba stejného významu – *poprdač* (vzor *muž*). Dalším odvozeným slovem je **poprdačka**, femininum vzoru *žena*. Přidaný sufix -čka poukazuje na název prostředku. SČN uvádí následující význam: *Prostonárodně tak slove kosatá přeslice, na jejíž jedné částce předoucí sedí*. Dnes jde o historismus, proto slovo nebylo zařazeno do celkového analýzy.

Význam:

Nechat se unést, vyvádět strachy, nebo radostí, být poblázněný, něčím velmi, až nezdravě nadšený.

SČN (*poprdati*): *Po chvilkách prděti, vulg.*

(*poprda/poprdač*): *Poprdavý, prdoch, smrdoch, vulg.*

PSJČ: *poprda, poprdáč: Starý směšný, protivný člověk, dědek, paprda, vulg.*

SSJČ jen *poprda/ řídce poprdáč: páprda, hanl.*

SNČ: Neuvádí

Dotazník:

- 1) *poprdět*: Nejčastějším významem je *ve zvýšené míře delší dobu pouštět plyny*. Tento význam je v jednom případě specifikován na výsledek pozření nadýmavého jídla. Třikrát

40 VACULÍK, Ludvík. *Cesta na praděd*. Brno: Atlantis, 2001. ISBN 80-7108-227-9.

41 GRANT, Naylor. *Červený trpaslík: Lepší než život*. Ladislav Šenkyřík. Praha: Argo, 2003. ISBN 80-7203-481-2.

byl zmíněn význam *nechat se unést/pobláznit se* a po dvou výskytech *pokazit, zůstat chvíli na místě a bát se*. Ve významu *bát se* jde o slušnější variantu vyjádření *posrat se strachy*. Ojedinělými významy jsou *pokouřit, naštvat, pokrýt plyny*.

- 2) poprdět se: Nejčastějším významem je *pobláznit se do něčeho/někoho, nekriticky se pro něco/někoho nadchnout*, časté je i *být vystrašený* (opět poprdět/posrat se strachy). Jeden z respondentů trefně vysvětlil význam takto: *intenzivně prožívat malicherné utrpení*, v tomto smyslu znali slovo dva lidé. Po jednom výskytu dále *hodně prdět a pokálet se*.
- 2) Poprdávat: Nejčastějším významem je *mít dlouhodobě větry a po částech upouštět plyn*. Objevuje se také *zlehka pracovat, stagnovat, postávat*.
- 2) Poprděný: Nejběžnějším významem je podle dotazníku *vystrašený* (opět jde o noa nahrazující výraz *posraný strachy*). Častými významy jsou i *uchvácený/poblázněný* a *pokažený*. *Poprděný* ve smyslu *pokažený* je však opět jen řidčeji užívanou variantou expresivnějšího *posraný*. Slovo se objevilo i ve významu *pokrýt plyny*.

Použití ve větě:

- 1) „Aby ses z toho novýho auta nepoprděl, věnuješ se mu jako dítěti.“
- 2) *Nesnáším výšky, jsem z nich vždycky poprděnej (...) Srdce buší, ale v hlavě je jasno, teď už není cesty zpět.*⁴²

Frekvence: V ČNK 7 (včetnězvrtného podoby a odvozených slov)

4.4.5 Proprdět (se)

Modifikace původního *prdět* prefixací (pro-). V ČNK se objevuje pouze adjektivum *neproprděný* utvořené od slovesa *prdět* sufixací (-ný) a následnou prefixací (ne-). Další odvozená slova zachycena nebyla, ale jejich příležitostné užití je pravděpodobné (*proprděný*). SČN sice jako heslo uvádí nedokonavou podobu *proprdnou*, v příkladu z textu však používá imperfektivum. V tomto případě se od sebe významy neliší, proto může být sloveso zahrnuto mezi odvozeniny od *prdět*.

Význam:

Prorazit, promísit se střevním plynem; zmeškat, promrhat, projít časovým úsekem; prohrát; jen tak se projít, zlehka zasportovat, protáhnout se (podobně jako *vyprdět se*, viz kap. 4.4.9). Slovo úzce souvisí s pohybem, význam nese hlavně předpona.

SČN: 1) *Prděním probiti, vulg.* 2) *ztratiti prdě, vulg.*

PSJČ: Neuvádí

---

⁴² *Deníky Bohemia*. 12. 8. 2006, roč. 2006

SSJČ: Neuvádí

SNČ: Neuvádí (pouze *proprdnout* ve stejném významu, v jakém znají respondenti dotazníku *proprdět*, tj. *Promeškat*)

Dotazník: Nejčastěji se objevuje význam *zasmradit*, *obnosit*, jedenkrát dokonce *ušpinit* v souvislosti se spodním prádlem. Stejně často i ve smyslu *protrhnout prdem* (plynem). Běžný je i význam *promeškat něco*, *strávit* či *promrhat čas*. Dva lidé uvedli *projít něčím nepříjemným* (např. obdobím, problémem, zdlouhavým dotazníkem...). Ojedinelými významy jsou *utratit hodně peněz* a *prohrát*.

Použití ve větě:

- 1) *Proprděls kalihoty.*⁴³
- 2) *Vodu si můžete dát naprděnou nebo neproprděnou, (...).*⁴⁴
- 3) *(...) někteří koníci kteří by chtěli jít a proprdět se na louce..tak niky nemužou jenom protože jezdcí mají veliké nároky a chtějí aby kun měl jen samou disciplínu a drtit a drtit na jizdarně..*⁴⁵
- 4) *(...) život je moc krátký na to ho proprdět do sedačky u tv*⁴⁶
- 5) *(...) on chce jenom dostudovat, nenarazit, proprdět životem za vlídného dozoru soudruhů (...).*⁴⁷
- 6) „Proprděl jsem poslední autobus a musím jít pěšky.“
- 7) „Poslední turnaj proprděl na celé čáře, vsadil všechno co měl a taky všechno prohrál.“

Frekvence: V ČNK 1x

4.4.6 Příprdět (se/si)

Od slovesa *prdět* odvozeno prefixací (při-). Zvratná podoba se nepoužívá. Slovo uvádí pouze *Šmírbuch jazyka českého*.

Význam:

Dorazit, většinou pomalu nebo na starém, málo výkonném dopravním prostředku (častý je obrat *příprdět si to*); *připojit*, *vecpat se někam*. Slovesou *prdět* zde pouze zastupuje vhodnější výraz, který autora nenapadl, nebo dodává hanlivější podtext, význam nese hlavně předpona.

Žádný ze slovníků slovo neuvádí.

---

43 SČN, J. V. Rosa

44 *Mladá fronta DNES*. 10. 9. 2001, roč. 2007

45 SEZNAM.CZ, a.s. *Stream.cz* [online]. © 2006 - 2012 [cit. 2012-07-05]. Dostupné z: http://www.stream.cz/?a=discussion_to_video&m=discussion&discussion_id=173379&page=4

46 GONET S.R.O. *NajdemeSe.cz* [online]. © 2012 [cit. 2012-07-05]. Dostupné z: http://seznamka.sms.cz/?m_warning=nologin&m_ido=psv&m_uid=86374

47 Bibliografía. *Mňága & Žďorp* [online]. Petr Fiala. 21.6.2007 [cit. 2012-07-05]. Dostupné z: <http://www.mnaga.szm.com/hrejtejikdechcetealetadyne.html>

Šmírbuch: *přijít, dostavit se*

Dotazník: Nejčastějšími významy jsou *přijít* (s důrazem na pomalost, zpoždění) a *přijet* (nejčastěji starým, hlučným, špatně funkčním motorovým vozidlem). Slovo se používá také ve smyslu *připojit se k někomu* a jedenkrát bylo vyloženo jako *přidělat*.

Použití ve větě:

- 1) *Fakt je hnusný, že řekne že do muzikálu nepůjde a pak se tam připrdí a hned do hlavní role!*⁴⁸
- 2) „Ta holka se připrdí všude, i kdyby tam o ni nikdo nestál.“
- 3) „Pepa si to do školy připrděl na nejhluchnějším a nejstarším kole, jaký sem kdy viděl.“
- 4) „Čekám, až konečně připrdí z práce, už tu měl bejt.“

Frekvence: V ČNK 0x

4.4.7 Uprdět se

Modifikace slovesa *prdět* prostřednictvím prefixace (-u). Samotné *uprdět se* nepoužívá vůbec, zvrtná podoba by v jistém významu použita být mohla. Sloveso je důležité především jako mezistupeň při slovotvorném rozboru dějového adjektiva **uprděný** (35x) utvořeného od původního *uprdět* sufixací (-ný). Používá se i pojmenování vlastnosti, **uprděnost** (1x), které vzniklo transpozicí prostřednictvím sufixace (-ost).

Význam:

Ve zvrtném tvaru lze sloveso použít ve spojení *uprdět se k smrti*, tedy jako nadsázku, v souvislosti s někým, kdo trpí nadměrnou plynatostí. Adjektivum *uprděný* má podobný ráz jako *zaprďený* (viz kap. 4.4.10), tedy *omezený*, *stagnující*, *setrávající stále na jednom místě*, význam lze doplnit o *malý*, *nepodstatný*, *uťápnutý*, *nesmělý*. Výraz je vždy vnímán negativně, je hanlivý.

Existence frekventovanějších adjektiv s významem zcela odlišným od původní sémantiky kořene dokládá výrazný posud, kterým kořen *-prd-* prošel. Je možné, že se adjektivum začalo používat bez významové souvislosti se slovesem. Výraz shrnuje několik významů, pro jejichž kombinaci zřejmě vhodnější kořen není nacházen. Tento jev není ojedinělý (srov. *zaprďnout*).

Žádný ze slovníků slovo neuvádí.

Dotazník:

- 1) *uprděnost*: Nejčastějším významem je *stav, kdy jedinec často vypouští střevní plyn*, v některých odpovědích vystupňovaný až na stálou vlastnost. Dalšími uváděnými významy jsou *přehnaná skromnost*, *skleslost*, *omezenost*, *zbabělost*, *ubohost*. Slovo tedy vyznívá negativně a často se týká nepříjemných lidských povahových rysů či chvilkových nálad, spíše než procesů probíhajících v zažívacím traktu.
- 2) *uprděný*: Stejně často, jako význam *člověk, který hodně prdí*, se mezi odpověďmi objevuje i *bojácný*. Ojediněle pak *skleslý*, *přehnaně skromný*, *nesebevědomý*, *omezený*, *konzervativní*, *trapný*.

⁴⁸ Muzikál Kleopatra. *Eliskarejcka.blog* [online]. 2010 [cit. 2012-07-05]. Dostupné z: <http://eliskarejcka.blog.cz/1111/gabriela-g-jako-kleopatra>

- 3) uprdět: Tento tvar slovesa se používá málo, z respondenty uvedených významů je častější *vypustit plyn ze střev*, méně častý pak *uprdět se k smrti* (tj zemřít či vyčerpat se přílišným vypouštěním plynů).
- 4) uprdět se: Zvratná podoba více evokuje význam *uprdět se k smrti*. Jednou z odpovědí bylo i *zůstat cíleně na dlouhý čas doma*.

Použití ve větě:

- 1) (...) *toto je svět i závistivého uprděného čecháčka zvyklého vlastní neúspěchy házet na kohokoli, jen ne na svoji lenost a hloupost.*⁴⁹
- 2) *Lidi jsou nachystaní umírat kvůli špatnému vysvědčení. Kvůli rodinným hádkám. Kvůli potížím s kluky. Kvůli uprděným zaměstnáníčkům.*⁵⁰
- 3) *Touží žít jako rodina, přestože ta se nám rozpadá přímo před očima. Někdy mám pocit, že si jen místo muže dosadily ženu a celá ta „otrocká uprděnost“ pokračuje vesele dál.*⁵¹
(o lesbičkách ve vztahu a o feminismu)

Frekvence: V ČNK 36x (z toho *uprdět* 0x)

4.4.8 Vyprdět

Utvořeno od původního *prdět* prefixací (vy-). SČN uvádí jako heslo podobu *vyprdnout*, utvořenou od dokonavého tvaru slovesa *prdět*, zahrnuje pod něj zároveň i zvratnou, význam nerozlišuje, ale demonstruje jej na perfektu. V ČNK bylo zaznamenáno také dějové adjektivum **vyprděný** (1x), které je od slovesa *vyprdět* utvořené buď sufixací (-ný) nebo konverzí, konkrétně přidáním koncovky -ý. Sloveso se používá pouze ve zvratné podobě.

4.4.9 Vyprdět se

Zvratný tvar slovesa *vyprdět*.

Význam:

Úplně se zbavit tělních plynů. Někdy se používá ve významu *vykašlat se na něco*, tak jako *vyprdnout se* (viz kap. 4.5.12), jde ale pouze o řídce užívanou variantu. V ČNK je nejčastěji zachyceno v souvislosti se sportem, hlavně hokejem, jde o slangové označení slabší, odfláknuté hry, „šolíhání“, odpočinkového tréninku, neplaceného vybití energie z nudy. V tomto smyslu se slovo často spojuje s výrazy *jenom*, *akorát...* a je vnímáno spíše negativně.

SČN: Nerozlišuje od *vyprdnout*, viz kap. 4.5.11

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

⁴⁹ *Lidové noviny*. Praha: Mafra a. s., 1998, roč. 1993, č. 83. ISSN 1213-1385.

⁵⁰ PALAHNIUK, Chuck. *Program pro přeživší*. Richard Podaný. Praha: Odeon, 2002. ISBN 80-207-1105-8.

⁵¹ *Reflex*. 2001, č. 35. ISSN 1213-8991.

SNČ: Neuvádí

Dotazník:

- 1) vyprdět: Jednoznačně nejčastějším významem je původní *úplně se zbavit střevních plynů jejich vypuštěním* (obvykle doplněno o důraz na předcházející nepříjemný pocit nadmutosti), dalšími ojedinělými významy jsou *podat výkon*, *vyrazit na cestu*, *vykecat*, *vykálet*. (V případě významu *vykálet* jde opět o náhražku za vulgární *vyprat*.)
- 2) vyprdět se: Většina respondentů nerozlišuje význam zvrtné podoby od prostého *vyprdět*. Nejčastěji slovo vysvětlují také jako *zbavit se střevních plynů*, častěji než v předchozí variantě se objevuje ve smyslu *ventilovat pocity*. Pouze ve zvrtné podobě je ve třech případech uveden význam *vykašlat se*, jednou opět *vyrazit na cestu*.

Použití ve větě:

- 1) (...) *měl jen zaražené větry. Když se vyprděl, byl zase normální a sežral, co se dalo.*⁵²
- 2) „Potřebuju tvoji pomoc, doufám, že se na mě zase nevyprdíš.“
- 3) *Dřív si lidi podle mne mysleli, že hráči z NHL se sem jezdí akorát vyprdět, protože za to nic nemají.*⁵³
- 4) *Na ledě se sice dobře takzvaně vyprdí, ale na druhou stranu jim to výkonnostně nic pozitivního nepřinese.*⁵⁴
- 5) „Podali jsme však špatný výkon a zasloužili jsme si prohrát (...) Někteří hráči se šli na hřiště vyloženě vyprdět,“ *shrnul.*⁵⁵

Frekvence: V ČNK 15x (včetně odvozeného adjektiva)

4.4.10 Zaprdět (si)

Modifikace původního *prdět* prefixací (za-).

Až na jedno jsou všechna odvozená slova zaznamenána častěji než samotné sloveso. Od slovesa *zaprdět* je sufixací (-ní) odvozeno slovesné substantivum **zaprdění** (2x). Dalším odvozeným výrazem je dějové adjektivum **zaprděný** (57x) utvořené transpozicí původního slovesa *zaprdět* prostřednictvím sufixace (-ný) nebo pouze přidáním koncovky -ý, tedy konverzí. Mutací původního adjektiva *zaprděný* prostřednictvím sufixace (-ec) vzniklo substantivum **zaprdělec** (4x). Je to maskulinum životné vzoru *muž* označující nositele vlastnosti. Samotnou vlastnost pojmenovávají substantiva **zaprdělost** (41x včetně záporné podoby *nezaprdělost*) a **zaprdělostiví** (1x), utvořené z původního adjektiva *zaprděný* sufixací (-ost/-ctví). Oba výrazy se běžně používají.

Význam:

52 LANDSMANN, Ivan. *Fotr*. Praha: Torst, 2000. ISBN 80-7215-120-7.

53 *Deníky Bohemia*. 14. 6. 2004, roč. 2004

54 *Deníky Bohemia*. 13. 12. 2005, roč. 2005

55 *Deníky Moravia*. 7. 9. 2006, roč. 2006

Adjektivum *zaprděný* se někdy používá namísto *zasraný*, chce-li se mluvčí vyjadřovat méně vulgárně. Významy uvedené v SNČ jsou častější, přičemž druhý je nejběžnější a lze jej doplnit o *nudný, konzervativní, stagnující, zapadlý* (o obci). Omezeným rozhledem se míní nejen obecné vědomosti, ale často i dlouhodobé setrvávání stále na stejném místě. Samotné *zaprdět* se používá málo a většinou ve významu *zaplnit místnost plyny* nebo udělat zvuk, připomínající upouštění plynu z konečniku. Zvratná podoba se používá ve významu *ulevit si*.

SCN: Neuvádí

PSJČ zaprděti: *Vypustiti větry, zabzdíti, vulg.*

SSJČ: Neuvádí

SNČ uvádí pouze *zaprděný*: 1) *o místnosti: nevětraný, zatuchlý* 2) *přen. bez širšího rozhledu*

Šmírbuch (*zaprděný*): *mrzutý, nerudný, otrávený*

Dotazník:

- 1) *zaprđenec*: Slovo má mnoho významů, jejichž běžnost je poměrně vyvážená. Mezi hlavní patří *člověk, který je pořád doma, obecně nečinný a omezený*; dále pak *malý člověk* (zde může mít na význam vliv podobnost se slovem *záprdek*) a osoba negativně smýšlející, „zapšklá“. Jednou bylo slovo vysvětleno jako *špinavec* (respondent zřejmě používá méně vulgární variantu *zaprděný* namísto *zasraný* ve smyslu *špinavý*).
- 2) *zaprdění*: Běžně se používá ve významu *vypuštění střevního plynu* nebo obecně *vypuštění stlačeného vzduchu vydávající zvuk*. Objevují se i výklady *utajení* a *zaseknutí se*, oba však pouze jedenkrát.
- 3) *zaprđenost*: Kromě původního významu *zaplněnost páchnoucími plyny* se používá pro celkovou *vydýchanost a nevětranost* v místnosti. Odtud přeneseně ve významu „*zalezlost*“ *doma*, s čímž patrně souvisí také jedenkrát uvedené výklady *lenost, stydlivost, zaraženost*.
- 4) *zaprděný*: Hlavními významy jsou opět *zaplněný smradlavými plyny, řidčeji omezený, setrvávající stále doma*. Po jednom výskytu pak *bez nálady, špinavý, nepružný, zatvrzelý, nesmělý, zaražený*.
- 5) *zaprdět*: Nejběžněji se používá ve významu *zaplnit smradlavými plyny* (o místnosti) nebo jen *vypustit plyny ze střev*. Dalšími uváděnými významy jsou *zaseknout se* (i ve vývinu), *zůstat někde*, ojediněle pak *udělat zvuk, zamluvit/zapřít*.

Použití ve větě:

- 1) (...) *ty věci jsou často celkově strašně starý. V názoru. Jsou zaprděny a bez energie.*⁵⁶

---

⁵⁶ *Xantypa*, č. 3/2005. 2005.

- 2) *Mám na mysli pojídače sladkostí v mléčných barech, konzumenty prefabrikátů potravinářských koncernů, asociální TV-deformáty a domácí zaprděnce, příznivce vyšší kultury a stříbrných příborů a ty, kteří mají večerku po zprávách.*⁵⁷
- 3) *Ptáte se, proč jsem přijal roli v seriálu, jehož podstatná část se odehraje tady, v tomhle zaprděném městě, když si můžu po libosti vybírat mezi světovými režiséry a nejlepšími producenty?*⁵⁸
- 4) *Ty zaprděný hipsteři jsou k ničemu!*⁵⁹ (hipster je člověk, který vyznává alternativní životní styl, zde jde tedy právě o náhražku výrazu *zasraný*)
- 5) *Můžeme se před nimi schovat v zaprděném pohodlíčku (...).*⁶⁰
- 6) *Sirný zápach zkažených vajec vyvolával představy jakéhosi zaprděného hnízdečka.*⁶¹
- 7) *Je to smradlavá díra, zvláště když se to moc zaprdí (...).*⁶²
- 8) *(...) jako zaprdění trombonu do symfonie (...).*⁶³

Frekvence: V ČNK 110x (včetně odvozených slov, z toho *zaprdět* 3x)

4.4.10.1 Záprdek

Maskulinum životné (vzor *pán*) i neživotné (vzor *hrad*). Jde o název výsledku děje utvořený od slovesa *zaprdět*. V SČN je slovo vřazeno pod heslo *záprtek*. Podle Machkova etymologického slovníku je *záprdek* pouze východočeskou variantou slova *záprtek*, dnes je ale rozšířená po celém území Čech. Podoba s *-t* se v současnosti používá častěji ve významu *zkažené vejce* (od slovesa *(za)prtit*, které znamená *zkazit*) než podoba s *-d*. SČN významy striktně nerozlišuje, pouze zdůrazňuje další význam slova *záprdek*. Vzhledem k původní souvislosti obou substantiv s drůbeží mohlo být slovo *záprdek* utvořeno od kořene *-prd-* po vzoru výrazu *záprtek*, nebo byl kořenem *-prd-* pouze nahrazen kořen *-prt-*.

Význam:

SČN: 1) (*jen záprdek*) *Že za prdeli zůstává kvočně, 2) vejce zkažené, jalové, zleželé, smrduté, potřepek, t. které, když se na vejce nasadí slepice, jalové zůstane, a zasmradne, 3) jiná pokažená věc, 4) nadávka, zakrsalým neb špinavým; vše vulg.*

PSJČ uvádí *záprdek* pouze jako odkazání na heslo *záprtek*: 1) *Zkažené, shnilé vejce; 2) zakrnělý malý tvor; oboje pejorativní*

⁵⁷ *Reflex*. 2005, č. 42. ISSN 1213-8991.

⁵⁸ KRATOCHVÍL, Jiří. *Noční tango*. Brno: Petrov, 1999. ISBN 80-7227-082-6.

⁵⁹ KEROUAC, Jack. *Andělé pustiny*. Edita Drozdová. Olomouc: Votobia, 1995. ISBN 80-85885-04-2.

⁶⁰ *Reflex*. 1995, č. 4. ISSN 1213-8991.

⁶¹ GRAFTON, Sue. *F jako finta*. Eva Klimentová. Praha: Argo, 1997.

⁶² IRVING, John. *Svět podle Garpa*. Radoslav Nenadál. Praha: Odeon, 1990.

⁶³ MACHONIN, Sergej. *Příběh se závorkami (Alternativy)*. Brno: Atlantis, 1995. ISBN 80-7108-106-X.

SSJČ heslo *záprdek* pouze odkazuje na *záprtek*: 1) neživotné: *zkažené vejce; vejce se zahynulým plodem*; 2) životné: *zakrnělý, nepatrný tvor, hanlivé, expresivní*

SNČ: 1) *Co zůstalo málo vyvinuté*; 2) *v tomto smyslu také člověk malého vzrůstu, někdy též záprtek*; 3) *nevyvinuté vejce, někdy (ve významovém posunu) také zkažené vejce (pukavec), poslední význam je původní, Dobrovský uvádí záprdek jalové vejce (taubes Ei), srov. záprtek, hanl.*

Dotazník: Význam *zkažené vejce* uvedl pouze jeden z respondentů, a sice ten, který pochází z Moravy. Ostatní se shodli na odpovědi *něco malého*, s důrazem na osobu a původně očekávanou větší velikost. Objevil se i význam *zapšklý člověk*.

Použití ve větě: 1) *Pozůstává někdy v ústech chuť, jako záprdky.*⁶⁴ 2) *Ty ševcovský záprtku.*⁶⁵

Frekvence: V ČNK 26x

4.4.11 Prdič

Maskulinum životné, vzor *muž*; deverbativum označující původce činnosti, patří tedy do kategorie názvů činitelských. Od původního slovesa *prdět* je utvořeno sufixací (-č). Pro pojmenování osoby byla zvolena právě tato přípona nejspíše pro svůj expresivní příznak. Zakončení příponou -č je běžné pro odvozování od minulého kmene sloves⁶⁶ – původní podoba byla *prděč*. Došlo k postupné změně -ě- v -i-, nejspíše zde vokál -i- má umocňovat expresivitu. Možné je i odvození od přítomného kmene, v tom případě by šlo o název prostředku, ale takový význam z kontextu nevyplývá. Připodobnění člověka, který hodně prdí, k neživému přístroji umocňuje humorné znění slova, to mohlo přispět ke změně hlásek. Důležitou roli zde hraje jistě i to, že zakončení slov na -ič je častější.

SČN uvádí v témže významu také podobu *prdač*, už ji ale označuje jako zastaralou.

Význam:

Zde nejde o nadávku, ale skutečně pouze o označení člověka, který prdí nebo provádí činnost s prděním spojenou.

SČN: (prděč): *Kdo prdí, vulg.*

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

SNČ: Neuvádí

Dotazník: Kromě významu *ten, kdo prdí*, také *energický veselý člověk* (srov. *prdák, prďácký*).

64 SČN, J. Prokopius (Tyssota správa pro lid obecný)

65 SČN (úzus)

66 HAUSER, P., *Nauka o slovní zásobě*, s.115

Použití ve větě:

- 1) *Dokonce ani ne jeden prd za čtyři minuty. (...) No prosím, jsem jenom docela drobný prdič (...).*⁶⁷
- 2) *Nejslavnějším prdičem v historii byl v 19. století Francouz Joseph Pujol, (...). Pujol objevil, že dokáže obrátit peristaltiku střev tak, že dovede polykat vzduch či velké množství tekutin zadnicí.*⁶⁸

Frekvence: V ČNK 2x

4.4.12 Prdítko

Neutrum vzoru *město*; je utvořené z původního slovesa *prdět* sufixací (-tko). Použitá přípona nejčastěji označuje nějaký prostředek, původně se používala k vytváření zdrobnělin od názvů zakončených na -dlo, dnes už u mnoha z nich toto zdrobnění nevnímáme (např. *zrcátko* oproti *kružítko*).⁶⁹ Prdítko je pravděpodobně původní forma slova a zakončení -tko zde koresponduje se sémantickou složkou (něco malého, slabého). Korpus ani slovníky podobu *prdidlo* neuvádí, ale její existenci (alespoň v minulosti) nelze vyloučit. Slovo se používá pro označení věcí i živých tvorů.

Význam:

Vedle významů uvedených v SNČ také *malý slabý člověk*.

SCN: Neuvádí

PSJČ uvádí pouze na jedné kartě.

SSJČ: Neuvádí

SNČ: *Malý motocykl, něco s malým výkonem*

Šmírbuch: *motocykl (moped)*

Dotazník: Slovo se běžně používá ve významech *malé/staré motorové vozidlo a zadek* (s důrazem na malou velikost). Používá se i pro označení malého neduživého člověka nebo jako milé oslovení dítěte. Jedenkrát bylo vysvětleno jako *prdicí předmět*, nejspíše v souvislosti se zvukem.

Použití ve větě:

- 1) (...) *co ti mám povídat, musel bys vidět toho jejího, takový fousatý prdítko, ona /královna/ měla postavu jako bohyně.*⁷⁰

⁶⁷ BECKETT, Samuel. *Molloy*. Praha: Argo, 1996.

⁶⁸ *Živel*, č. 1/2002. Praha 2002.

⁶⁹ HAUSER, P. *Nauka os lovní zásobě*, s.119

⁷⁰ Příruční slovník jazyka českého. ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ AKADEMIE VĚD, ČR, v. v. i. *Ústav pro jazyk český Akademie věd, ČR, v. v. i* [online]. 2007 - 2008 [cit. 2012-06-26]. Dostupné z: http://bara.ujc.cas.cz/psjc/img.php/img/1389/69398304_140785_24470_613

2) *Divišovská Jawa je prdítka ve srovnání se Škodovkou.*⁷¹

Frekvence: V ČNK 19x

4.4.13 Prdiva/ál

Maskulinum životné vzoru *pán*, složenina vlastní, subordinační. Sloveso v první části (*prdět*) je určující, slovo v druhé části bylo utvořeno až ve složenině (od *válet*). V ČNK se objevuje krátká varianta, v SČN delší, přesto že v obou případech je slovo vzato z textu Jana Husa. Dnes se běžně nepoužívá. Kontext, v němž slovo zaznamenal ČNK, zároveň vysvětluje jeho smysl, proto je zařazen mezi významy, ačkoli jde o ukázkou z textu.

Význam:

SČN: *Přezdívká nízká, vulg.*

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

SNČ: Neuvádí

ČNK: *Navíc ve středověku lidé hanlivá slova zcela jinak přijímali. "Pokud například učený teolog Jan Hus užil výrazu prdivál, což znamenalo povaleč, uším jeho posluchačů toto slovo zřejmě neznělo tak výstředně jako nám," dodává Alena Černá.*⁷²

Použití ve větě: *Běda tučným prdiválom, jenž almužnu jedí.*⁷³

Frekvence: V ČNK 1x

4.4.14 Prd'och

Maskulinum životné, vzor *pán*, označuje nositele vlastnosti. Je utvořené z původního slovesa *prdět* mutací prostřednictvím sufixace (-och). Použitá přípona nese expresivní, většinou negativně zabarvený příznak. V ČNK je zaznamenána také složenina *poloprdoch*, která poukazuje na existenci nepalatalizované formy. SČN uvádí synonyma *prdlavec* a *prdloun* (obě považuje za vulgární).

Význam:

Zde už o nadávku jde, na rozdíl od *prdiče*. Význam je obecnější, nevztahuje se pouze k aktu prdění. Může označovat také omezenec, zaprděnce, někoho upjatého či nedostatečně vyvinutého fyzicky i mentálně.

SČN: *Poprda, bzd'och,*⁷⁴ *smrd'och, vulg.*

PSJČ: *Kdo pouští větry, poprda, vulg.*

SSJČ synonymní s *prd'ola*: *Kdo prdí; zprav. přen. zbabělý n. šosácký člověk, zápecník, vulg.*

⁷¹ *Mladá fronta DNES*. 12. 11. 1992, roč. 1992

⁷² *Lidové noviny: Magazín*. Praha: Mafra, a. s., 1999, č. 41. ISSN 1213-1385.

⁷³ SČN, J. Hus

⁷⁴ Bzdít = prdět

SNČ: *Nelichotivé označení muže, nadávka, hanl.*

Dotazník: Jde spíše o neurčité oslovení, na které různí lidé různě reagují. Zřejmě je velmi závislé na kontextu, v němž bylo použito. Seřazeny podle četnosti odpovědí se v dotazníku objevily tyto významy: *malý člověk, ten, kdo hodně prdí, tlust'och, neurčité označení, mlad'och, staroch, prd hrubě, smrad'och, nicka.*

Šmírbuch: *měšťák, buržoust; výrazně starý*

Použití ve větě:

- 1) *Ve vojenském slovníku slovo prd'och bývalo odedávna používáno s velkou láskou, a hlavně toto čestné nazvání patřilo plukovníkům nebo starším hejtmanům a majorům a bylo to jisté stupňování používaných slov „dědek prevítská“.⁷⁵*
- 2) *(...) otevřeli mu dveře svého domova, což bych třeba já pro vlastního syna neudělal, už jen myšlenka na život pod jednou střechou s takovým malým prd'ochem byla pro mě nesnesitelná (...).⁷⁶*
- 3) *Stuyvesant prohlásil, že i když odhlédne od svého negativního vztahu k van Dornovi – bože, jak ten pompézní prd'och mluví, hotová hrůza (...).⁷⁷*
- 4) *(...) cigarety jsou pro prd'ochy, oni jedou na Malibu, do nějaký zdánlivě uvolněný a rozskotačený boudy na Malibu a zahulej si tam trávu.⁷⁸*

Frekvence: V ČNK 46x (z toho 1x *poloprdoch*)

4.5 Prdnout

Dokonavý tvar slovesa *prdět*; tvary futura: *prdnu, prdneš, prdne, prdneme, prdnete, prdnou*; tvary préterita: *prdl(a/o/i)* i *prdnul(a/o/i)*;⁷⁹ tvary imperativu: *prdni, prdněte*.

Utvořením od předpokládané podoby trpného přičestí (*prdnut*) koncovkou *-í* (méně pravděpodobněji transpozicí prostřednictvím sufixu *-tí*), vzniklo slovesné substantivum ***prdnutí*** (7x).

Význam:

Kromě samotného vypuštění plynu z konečníku, pro které je dnes běžnější sloveso ve zvratné podobě, se *prdnout* používá také pro vytváření zvuku (například *rty*), který tento akt doprovází. Obdobou obratu *praskne to* nejspíš vzniklo *prdne to* ve významu *provalí se to, vyjde to najevo*,

75 HAŠEK, Jaroslav. *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války*. Praha: Baronet, 1996. ISBN 80-85890-59-3.

76 HOUELLEBECQ, Michel. *Možnost ostrova*. Jovanka Šotolová. Praha: Odeon, 2007. ISBN 978-80-207-1236-3.

77 MORRELL, David. *Temný soumrak*. Dalibor Míček. Frýdek-Místek: Alpress, 2000. ISBN 80-7218-379-6.

78 BUKOWSKI, Charles. *Erekce, Ejakulace, Exhobice a další příběhy obyčejného šílenství*. Ladislav Šenkyřík. Praha: Pragma, 2000. ISBN 80-7205-801-0.

79 Vzhledem k příslušnosti výrazu k nespisovné vrstvě jazyka je zbytečné určovat, která z forem minulého času je vhodnější. Velká většina respondentů dotazníkového výzkumu by použila tvar *prdnul*. Ve všech odvozených adjektivech a následně utvořených adverbiích a zpodstatnělých pojmenováních si konkurují podoby *prdlý* a *prdnutý*.

rupne to, někdo nás práskne. Vzhledem k souvislosti s něčím zakázaným, co musí zůstat utajeno, je možné, že výrazy *rupnout, prasknout* patřily původně do argotu.

Spojení *jako když prdne* znamená *rychle, snadno, jako nic*, podobně je tomu v záporném tvaru (*ani (si) neprdne – nic nestihne; nic si nedovolí; nic nedokáže*). *Prdnout* v těchto významech obecně znamená (ne)udělat něco nepodstatného, rychlého, hloupého.

SČN: Viz kap. 4.4

PSJČ: *Udělati prd, vulg.*

SSJČ: *perfektně k prdět, vulg.*; pojí se s předponami *u- se, vy- se, z-*; zvrtnost nerozlišuje

SNČ *prdnout*: 1) *Zlomit se, prasknout*; 2) *prohrát* – sportovní slang; 3) *propadnout u zkoušky*, *srov. Rupnout*

prdnout to tam: Excelentně provést – hudební slang

Poslední uvedený výraz lze zobecnit na *umístit něco někam ledabyly nebo bez potíží*, vyznění tedy může být pozitivní i negativní. Nejspíše v souvislosti s prvním významem uvedeným SČN se sémantika dále rozšířila o význam *vrazit, narazit, hodit, praštit, explodovat*. Kromě hudebního slangu se používá i ve sportovním, výtvarném, kuchařském...

Šmírbuch: *prdnout v kouli – být blázen; dát, vložit; jako když blecha prdne – málo; opít se; mít poruchu; prodat; provalit se; prdnout duši – umřít, zemřít; propadnout (ve škole)*

Dotazník:

- 1) *prdnout*: Nejčastějším významem je *vypustit střevní plyn*, následuje *prasknout, praštit* (sebou, někomu...) a *umístit něco někam*. O jednom výskytu se objevují výklady *potáhnout si z cigarety, dát (si) něco* (práska, drogu, ránu...), *neuspět (propadnout), opít, nic nedat*.
- 2) *Prdnutí*: Nejběžněji se používá také ve významu *vypustit plyn ze střev*, další významy jsou (řazené podle počtu výskytů v dotazníku): *rupnutí/prasknutí, zvuk připomínající únik plynu ze střev, pokouření z cigarety*, jedenkrát se objevily výklady *dopadnutí na zem a malé množství*.

Použití ve větě:

- 1) *Velmi náramně prdl.*⁸⁰
- 2) *„Prdni už tu zatracenou věc tam, kam patří.“*⁸¹
- 3) *(...) není zjevně natolik silná, aby vám z ní prdlo v kouli (...).*⁸² (*ruplo v kouli – abyste se zbláznili*)

80 SČN, Ezop, dnes bychom použili zvrtný tvar

81 ROBERTSOVÁ, Nora. *Smrtící věrnost*. Libuše Chocholová. Praha: Columbus, 2003. ISBN 80-7249-147-4.

82 BURROUGHS, William S. *Feták*. Josef Rauvolf. Praha: Maťa, 2003. ISBN 80-7287-051-3.

- 4) „Prdly mi nervy,“ přiznala žena.⁸³
- 5) *Ty nás budeš krýt. Když to prdne, řekneš, že nás znáš, tím zvědavcům sklapne a my vezmeme roha.*⁸⁴
- 6) *HeavyLink prdnul pusou, vcelku věrně.*⁸⁵
- 7) „Pavle, ta kytara má nějaký divný struny, mně jedna prdla.“ *K mému úžasu ten šílenec urval tu nejsilnější strunu – strunu E!*⁸⁶
- 8) *Pardubice taky první zápas prohrály, pak vedly 3:2 a stejně prdly.*⁸⁷
- 9) *Takhle na papíru je to fliček, jako když prdne, ale v horách je všechno dvakrát tak daleko i vysoko...*⁸⁸
- 10) „Ten si bez tebe ani neprdne.“ „Na vesnici si člověk nemůže ani prdnout, aniž by to všichni probírali.“ „Určitě jsi vyhrál, byl jsi tak rychle, že si zbytek ani neprdnul.“

Frekvence: V ČNK 240x (včetně zvrtné podoby, substantiva *prdnutí* a slov v kap. 4.5.2, z toho *prdnout* 170x)

4.5.1 Prdnout si/se

Zvratný tvar slovesa *prdnout*.

Význam:

Praštit se, opít se, ulevit si vypuštěním plynu – v posledním významu pouze se zvratným zájmenem *si*.

SČN: Neuvádí zvrtnou podobu.

PSJČ: Neuvádí zvrtnou podobu.

SSJČ: viz kap. 4.5

SNČ: prdnout se: *Opít se*

prdnout si: *Ulevit si odchodem větrů*

Dotazník:

- 1) prdnout si: Základní význam zůstává nezměněný – *ulevit si odchodem plynů ze střev*, pouze jedenkrát byly zaznamenány další přenesené významy *dát si práska, dát si facu, dát si něco*.

83 *Blesk*. 13. 7. 2004, roč. 2004

84 HARDELLET, André. *Na prahu ráje*. Michal Novotný. Praha: Karolinum, 2001. ISBN 80-246-0194-X.

85 *Ikarie – povídky*, ročník 1999. Praha 1999

86 BOHATA, Jiří. *Vrátil jsem se v pořádku a včas*. Praha: Baronet, 2007. ISBN 978-80-7384-001-3.

87 *Sport*, 18. 3. 2009

88 *Mladá fronta DNES*. 30. 11. 2000, roč. 2000

- 2) prdnout se: Nejčastěji uváděným, ale zřejmě ustupujícím výrazem je *opít se*, po jednom výskytu jsou uvedeny výklady *začít s něčím* (*pustit/prdnout se do něčeho*), *natlačit se mezi někoho/někam* (*umístit se*), *zaseknout se*.

Použití ve větě:

- 1) *Několikrát jsem si spokojeně prdnul a šel na záchod.*⁸⁹
- 2) *Prali jsme se jako koně, několikrát spadli do vany, já se několikrát prdla do hlavy (...).*⁹⁰
- 3) *Skočím si nahoru, dám si jedno, žádný velký chlastání, a budu dávat bacha. Až se trochu prdnou, polezou z nich povídky samy (...).*⁹¹

Frekvence: Viz kap. 4.5

4.5.2 Prdlý/prdnutý

Sufixací (-ý) je z minulého přičestí ve tvaru *prdl* utvořené adjektivum **prdlý** (60x), od něho dále sufixací adverbium **prdle** (-e, 1x) a substantivum pojmenovávající vlastnost **prdlost** (-ost, 1x). Adjektivum **prdnutý** je utvořené z předpokládaného tvaru přičestí trpného *prdnut* sufixací (-ý).

Význam:

Původně adjektivum označovalo to, co v minulosti prdlo, něco, co bylo rozbité, prdlé. Nejspíše podle zvuku, který se ozve, když něco praskne (*prdne*). Dříve mělo nejblíže k významu *prasknout*, ale časem se jeho sémantika rozšířila a přeneseně začalo být používáno jako označení osoby, které se v hlavě něco porouchalo, osoby bláznivé, praštěné (ve smyslu *praštěný do hlavy* – i zde je souvislost s něčím rozbitým) nebo opilé. Význam *bláznivý*, *potrhlý* je vnímán různě, někteří lidé považují toto užití za urážlivé.

Adjektiva se používají i ve významu *umístěný*, *vražený někam* (zejména podoba *prdnutý*).

SČN: Neuvádí

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

SNČ prdlý: 1) *bláznivý, duševně nemocný, srov. trhlý, praštěný*; 2) *opilý*

prdnutý: *opilý, obv. prdlý*

Šmírbuch: *prdlej, prdnutej – být blázen; být opilý*

Dotazník:

- 1) prdlý: Téměř všichni respondenti se shodli na významu *bláznivý člověk*, třikrát se objevil význam *prasklý*.

---

89 PELC, Jan. *A vyberte si*. Praha: Mat'a, 2004. ISBN 80-7287-079-3.

90 Osobní korespondence. b.n., b.m. 1994.

91 PELC, Jan. *A vyberte si*. Praha: Mat'a, 2004. ISBN 80-7287-079-3.

- 2) prdnutý: Stejně často byly uvedeny významy *prasklý/protržený* a *opilý*. Po jednom výskytu dále *bláznivý* a *vypuštěný ze střev*.

Lze tedy říci, že každé z adjektiv se ustálilo v jednom z přenesených významů. *Prdlý* má blíže k bláznivosti, *prdnutý* k opilosti. Význam *prasklý* je společný oběma slovům zhruba ve stejné míře.

Použití ve větě:

- 1) *Prdlej bývám brzy, ale dlouho vydržím. Inklinuji k extraktivním vínům (...).*⁹²
- 2) *Holky, co blázní s hubnutím, jsou prdlý.*⁹³
- 3) *Uvodni obrazek do zahlaví...je pekny ale ja tam u toho nevidim zadnou praci...zadny ohranici...proste jen prdnutej obrazek to je vse.*⁹⁴
- 4) *tak prdnutou gumu na zadním kole ustojíš snadno...*⁹⁵

Frekvence: V ČNK 62x (včetně odvozených slov)

4.5.2.1 Prdlouš

Životné maskulinum vzoru *muž* označující nositele vlastnosti. Je odvozené sufixací od adjektiva *prdlý*. Použitá přípona (-ouš) je málo produktivní a o to více expresivní.

Význam:

Veselý, rozjařený, ztřeštěný člověk, který dělá neobvyklé věci, spíše pozitivní vyznění.

SČN: Neuvádí

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

SNČ: *blázen, duševně nemocný člověk*

Šmírbuch: *blázen*

Dotazník: Bláznivý, potřeštěný, zábavný, praštěný člověk. Někteří respondenti vnímají slovo jako roztomilou, jiní jako urážlivou nadávku.

Použití ve větě: (...) *ze supermarketu s jídlem, celá nadšená, jak to tam klouže (podlaha) a že se tam celou dobu vozila, prdlouš.*⁹⁶

Frekvence: V ČNK 6x

4.5.3 Doprdnout

Sloveso utvořené od původního *prdnout* prefixací (do-).

⁹² Blesk. 31. 5. 2002, roč. 2002

⁹³ Deníky Bohemia. 18. 6. 2005, roč. 2005

⁹⁴ Daredevil [online]. [cit. 2012-07-04]. Dostupné z: <http://daredevil.blog.cz/en/1101/tak-jo/comments/1>

⁹⁵ Superforum.cz. Autorevue.cz [online]. © 2000, 2002, 2005, 2007 [cit. 2012-07-04]. Dostupné z: <http://garaz.autorevue.cz/viewtopic.php?f=816&t=1097677&start=30>

⁹⁶ Osobní korespondence. b.n., b.m. 1994.

Význam:

Základní význam je *dosáhnout prdem nějaké vzdálenosti*. Přeneseně se pak používá ve smyslu *dodat, přidat, dodělat, doplnit*. Žádný ze slovníků výraz neuvádí.

Použití ve větě:

- 1) (...) *to chlap dál doprdne než se dostane stopem* (...).⁹⁷
- 2) (...) *je tam nějaká základní funkčnost, ke které se snaží výrobce doprdnout co nejvíc funkcí při tom aby cena zůstala stejná*.⁹⁸

Frekvence: V ČNK 1x

4.5.4 Naprdnout (se)

Sloveso utvořené od původního *prdnout* prefixací (na-). Odvozená adjektiva mají dvojí podobu. **Naprdlý** (1x) je podoba adjektiva vzniklá ze slovesa *naprdnout* ve tvaru příčestí minulého (forma *naprdl*) sufixací (-ý). **Naprdnutý** (9x) je adjektivum vzniklé ze slovesa *naprdnout* v předpokládaném tvaru příčestí trpného *naprdnut*. Je utvořené sufixací (-ý). Obě adjektiva znamenají totéž, liší se pouze formou.

Stejně jako u adjektiv existují dvě varianty i u adverbii a substantiv. Slova *naprdle* (1x), *naprdnutě*, *naprdlost* i *naprdnutost* jsou utvořené transpozicí prostřednictvím sufixace (-e/-ě/-ost).

Význam:

Kromě významů uvedených v SČN se zejména adjektiva používají ve smyslu *naprasklý, naražený, nalomený* atp.

SČN: Neuvádí

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

SNČ naprdnout: 1) *Naštvat se, rozzlobit se* 2) *aplikovat si drogu injekční stříkačkou*

naprdnutý: *Naštvaný*

Šmírbuch: *naprdnout – užívat drogy; rozzlobit, dopálit*

Dotazník:

- 1) *naprdle*: Pouze jeden člověk odpověděl, že významem je *přibližle*, jinak se všichni z těch, kteří si toto adverbium nespletli se substantivem, shodli na výkladu *naštvane/urazene*.
- 2) *naprdlý*: Kromě hlavního významu *naštvaný/urazený* byl mezi odpověďmi dvakrát výklad *naprasklý* a (částečně) *bláznivý*, jedenkrát se objevil význam *nasazený*.

97 PEKÁRKOVÁ, Iva. *Kulatý svět*. Praha: Společnost Josefa Škvoreckého, 1993. ISBN 80-85274-22-1.

98 Diskuse. POLÁŠEK, Jiří. *Instrumento* [online]. © 1999 - 2010 [cit. 2012-07-04]. Dostupné z: http://www.instrumento.cz/diskuse.php?tar=seznam_prispevku&user=infernal&page=30&order=3

- 3) naprdnout: Většina respondentů uvedla význam *naštvat/urazit někoho*. Objevily se i významy *nasadit na něco, nafouknout fakta, nakopnout, nevyhovět*, všechny ale pouze jednou.
- 4) naprdnutý: Kromě základního významu *naštvaný/uražený* odpověděli dva lidé také *naprasklý* a jedenkrát se v dotazníku objevují *nasazený* a *nacpaný*.

Je zřejmé, že slovo *naprdnout* a jeho dovozeniny už si jen málokdo spojí primárně se zažíváním. Významem se tyto výrazy zcela odklonily.

Použití ve větě:

- 1) *Mě to tedy taky docela naprdlo, ne ta cena samotná, ale že tedy poskytují takové zavádějící informace.*⁹⁹
- 2) *Když Pardubice vloni prohrály ve finále, byl jsem z toho v Moskvě naměkko. Letos jsem byl spíše naprdnutý a naštvaný.*¹⁰⁰
- 3) „Spadl mi hrnek na zem, ale je jen naprdlej.“

Frekvence: V ČNK 27x (včetně odvozených slov, z toho *naprdnout* 16x)

4.5.5 Odprdnout (si)

Od slovesa *prdnout* odvozeno prefixací (od-).

Význam:

Dnes se kromě v původním významu uvedeném SČN a ve významu *prdem dostat pryč* používá přeneseně ve smyslu *odskákat si to, odnést to, pykat za to, odsrat to* (tento význam je soudě dle internetu zřejmě nejfrekventovanější a opět se zde sloveso chová jako noa), dále byly zaznamenány významy *odbyt si něco* a *odpálit, odbouchnout něco*. Na internetových stránkách <http://stych-ezin.sweb.cz> je ve slovníku divadelního slangu uveden výklad *někoho při hře „odbourat“*, *zcela ho vyvést z míry*.¹⁰¹ Příležitostně je slovo používáno nejspíše i v dalších významech souvisejících s pohybem, úderem atp., jako náhražka za slovo, které začíná předponou *od-*, pokud autora nenapadne vhodnější výraz.

SČN: *Prdem sobě polehčiti*, vulg.

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

SNČ: Neuvádí

Dotazník: Základním významem zůstává *ulevit si odchodem plynů*, vždy jedenkrát jsou v dotazníku výklady *přestat být uražený, odfláknout, oddychnout, odejít*.

⁹⁹ Osobní korespondence. b.n., b.m. 1994.

¹⁰⁰ *Mladá fronta DNES*. 25. 3. 2004, roč. 2004

¹⁰¹ Slovník divadelního slangu. *Štych: Ezin divadla Image* [online]. 4. 6. 2004 [cit. 2012-07-04]. Dostupné z: <http://stych-ezin.sweb.cz/Slovník/SLOVNIK%20DS.html>

Použití ve větě:

- 1) *Odprdnul sobě.*¹⁰²
- 2) *Větvě které narážely do zateplení se mohly uřezat nemusel to odprdnout celý strom, že.*¹⁰³
- 3) *Ted' nevím, co mám raději – zdravě se „odprdnout“ na jevišti, což dokáže pobavit i diváka, nebo když trumfnu kolegovi improvizaci.*¹⁰⁴
- 4) *Nedavno se mi z ničeho nic vypnulo mé DK, po rozdelani jsem zjistil, že to odprdla pojistka (...). Pojistka přímo zableskla-> zkrat na vstupu do zdroje.*¹⁰⁵
- 5) *njn tak odprdnout si tech par misi je o nicem, ty nepribehovy mise kolikrat ten pribeh docela rozvinuly a hodne veco objasnili, navic ses asi okrad o plno predmetu.*¹⁰⁶

Frekvence: V ČNK 2x

4.5.6 Proprdnout

Od původního *prdnout* je utvořené prefixací (pro-).

Význam:

Kromě významů uvedených SČN se používá i v původním významu *prorazit prdnutím*, tedy vypuštěním plynu.

SČN: Neuvádí

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

SNČ: 1) *vynadat, na rozdíl od sprdnout má podtext občasného vynadání pro „zvýšení morálky“;*

2) *méně obv. zmeškat, propásnout*

Použití ve větě:

- 1) (...) *dnes si povíme příběh o muži, který se v pětadvaceti letech pokusil proprdnout puding a zpětný tah mu sroloval páteř.*¹⁰⁷
- 2) „Poslední autobus sem proprdnul, takže du pěšky.“
- 3) „Divně na mě koukal, tak sem ho preventivně proprdnul pro případ, že by měl v plánu něco nekalýho.“

Frekvence: V ČNK: 0x

102SČN, J. V. Rosa

103Broumovské diskusní fórum [online]. 2012 [cit. 2012-07-04]. Dostupné z: <http://www.broumov.cz/forum/add.php?tid=00009990>

104Nethovory. *Scena.cz* [online]. © 1998 - 2009 [cit. 2012-07-04]. Dostupné z: http://scena.cz/index.php?d=3&page=nethovory&id_n=419&s_rok=2006&s_mesic=5

105Fórum. BURZI, Francisco. *Elektro bastlárna* [online]. © 2005 [cit. 2012-07-04]. Dostupné z: <http://www.ebastlirna.cz/modules.php?&name=Forums&file=viewtopic&t=35752&highlight=>

106GamePark fórum: Hry. INVISION POWER BOARD. *GamePark* [online]. © 2001 - 2012 [cit. 2012-07-04]. Dostupné z: <http://forum.gamepark.cz/lofiversion/index.php/t34529.html>

107 MORČATA NA ÚTĚKU, *Bodač z Dukovan*

4.5.7 Přepřdnout

Od slovesa *prdnout* utvořeno prefixací (pře-).

Význam:

Ve významu *prdnout více než někdo* se slovo používá zřídka. Žádný ze slovníků výraz neuvádí.

Šmírbuch: *oklamat, přelstít, podvést*

Dotazník: Nejčastějším významem je *přehnat něco*, následuje *překonat/vyhrát* (i ve vypouštění plynů ze střev), dvakrát je uvedeno *přetrhnout*.

Výraz je dalším příkladem odklonění od původní souvislosti se zaživačím traktem, resp. byl utvořen na základě jisté významové souvislosti s ulevováním, ale odjakživa se používá v přenesených významech.

Použití ve větě:

- 1) *„jenže ten němej hlasitě přepřdne toho mluvícího“*¹⁰⁸
- 2) *„Tentokrát mám s sebou svoje karty, nenechám se znova přepřdnout!“*

Frekvence: Pouze Šmírbuch

4.5.8 Připřdnout

Sloveso odvozené od *prdnout* prostřednictvím prefixace (při-). Adjektivum **připřdlý** (1x) je utvořené od slovesa *připřdnout* v předpokládaném tvaru příčestí minulého *připřdl* prostřednictvím sufixace (-ý). Odtud je přidáním deminutivní přípony *-ík* odvozena nadávka, nejspíše okasionalismus, **připřdlík** (1x), maskulinum životné vzoru *pán*. Ačkoli jej ČNK ani slovníky neuvádí, je velmi pravděpodobné, že se používá i tvar *připřdnutý* (podobně jako *napřdlý* / *napřdnutý*).

Význam:

Přiopily, přidany, význam uvedený v SČN je také stále platný. *Připřdlíkem* se pravděpodobně míní někdo, kdo se někam vnuť, spíš než „*přiopilec*“.

SČN: *Více smradu přdlého přidati, vulg.*

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

SNČ: Neuvádí

Dotazník:

- 1) připřdnout: Nejčastější odpovědi je *přidělat*, několikrát jsou zmíněny významy *přiopít* a *připojit se k někomu*. Jedenkrát bylo slovo vyloženo jako *přijít někam, trochu se zbláznit, přifouknout* a *trochu se pokálet*. Poslední význam je jediný, který se drží

108 Diskuse. *Bulterier.net* [online]. © 2005 - 2009 [cit. 2012-07-04]. Dostupné z: <http://www.bulterier.net/pokec.php?&vlakno=44441&offset=0>

původní souvislosti s vyměšováním, není však příliš častý. Hlavním nositelem významu je zde předpona.

- 2) připrdlý: Nejčastěji je slovo v dotazníku vysvětleno jako *trošku bláznivý*, opakovaly se významy *přiopilý* a *přidělaný*. Po jednom výskytu dále *podrážděný*, *tichý*, *přikrčený* a *neúspěšný* (člověk).

Slovo má málo společného s původním vypouštěním plynu ze střev. Hlavní význam nese předpona.

Použití ve větě:

- 1) *Připrděno mu v kaupeli.*¹⁰⁹
- 2) *No tak to vidíte, jak sem blbá, já sem měla včera narozeniny a ještě sem trochu připrdlá, už mi bylo dvacet, ještě rok a budu moct ouředně chlastat...*¹¹⁰
- 3) *Neboť jen když má někdo nervy úplně v prdeli, ví, co neví v sádle zavekovaný břicháč nebo relativistický připrdlík.*¹¹¹

Frekvence: V ČNK 2x (Slova připrdnout a připrdlý jsou vzata z téhož díla.)

4.5.9 Sprdnout

Sloveso utvořené z původního *prdnout* prefixací (s-). Asi čtvrtina respondentů dotazníkového výzkumu by schvalovala zápis *zprdnout*.

Modifikací původního *sprdnout* prostřednictvím sufixace (-va-) vzniklo frekventativum *sprdávat* (11x z toho 1x *zprdávat*). V této formě dochází ke změně vidu na nedokonavý, proto je často používána, zejména pro vyjádření minulého času. Navíc je frekventativum tvarem podobné slovesu *nadávat*, které má stejný význam, a mluvčí podle něho bezděčně časují perfektum *sprdnout*. Je to jediná nedokonavá forma, *sprdět* se vůbec nepoužívá (soudě nejen dle absence v ČNK a slovnících). Od tvaru přechodníku přítomného je sufixací (-cí) odvozeno adjektivum *sprdávající* (1x). Jiná adjektiva zaznamenána nebyla.

V ČNK se objevuje i slovo *prdat*, které by podle kontextu mohlo být pouhým překlepem vypouštějícím hlásku s- ze slova *sprdat*.¹¹² Pokud ano, pak by tento tvar byl další nedokonavou podobou slovesa. Je ovšem možné, že je zde omylem napsáno -d- namísto -c- nebo že o překlep vůbec nejde. Až dotazníkový výzkum potvrdil, že tvar *sprdat* existuje.

Odvozené substantivum má netradiční podobu a navíc v pěti variantách:

109SČN, J. Dobrovský; A. Pišeli (sebraná přísloví)

110HODEK, Antonín. *Gangsteři se nekoulují*. Praha: Knižní klub, 1999.

111DIVÍŠ, Ivan. *Teorie spolehlivosti*. Praha: Torst, 1994. ISBN 80-85639-28-9.

112 Je u nás totiž takovým zvykem, že vychovatel, co má noční službu, má také službu na obědě. No a dnes měla službu Ťůvka. Ta má ve zvyku buďto někomu čučet do talíře, nebo zase prdat chudáky studenty, že předbíhají, že si dovolili jít na polívku dřív, než si vzali druhé...

1) Maskulinum utvořené desufixací (-nout), používá se pouze ve spojení *dostat sprda*. Slovo *sprd* (6x z toho 1x *zprd*) se používá pouze v genitivu, ve kterém je vyskloňované podle vzoru *pán*, proto nezbyvá, než ho zařadit mezi maskulina životná.

2) *sprd'ák a sprd'an*

Od substantiva *sprdnout* jsou obě slova odvozena sufixací (-ák, -an). Jde o názvy výsledků děje, ačkoli použité přípony nejsou obvyklé. Vyznění je velmi expresivní. Výrazy jsou uvedeny pouze v SNČ.

3) *sprdunk* (14x) a *sprduňk* (2x). Dotazník potvrdil vyšší frekvenci podoby *sprdunk*. Je to maskulinum neživotné vzoru *hrad*, deverbativum dějové. Ve všech zaznamenaných případech bylo použito v nominativu. Funguje jako dějový název, který je podstatně frekventovanější než systémové *sprdnutí* (1x). (Podstatné jméno slovesné, od slovesa *sprdnout* utvořeno transpozicí prostřednictvím sufixace (-tí), nebo od předpokládané podoby trpného přičestí *sprdnut* koncovkou -í). České zakončení bylo nahrazeno německou příponou -ung přidanou k českému kořeni, přičemž -g na konci slova se v psaném projevu přizpůsobuje české výslovnosti a je místo něho zapisováno -k. Německá slova končící na -ung jsou obvykle ženského rodu a často se jedná o deverbativa (např. *prüfen – die Prüfung*). Kombinace germanismu s typicky slovanským kořenem umocňuje expresivitu slova, zejména pak změkčená podoba. Lze předpokládat, že tento výraz vznikl v době blízkého soužití Čechů a Němců. Otázkou je, zda se jedná o doklad mísení dvou jazyků v jeden, nebo zda jde (vzhledem k samotnému významu slova) spíše o výsměch narážející na přísnost a puntíkářství, které byly Němcům přičteny jako národní stereotyp. To by znamenalo, že *sprduňk* odráží historický kontext – dobu, kdy Češi byli Němcům podřazení a museli se přizpůsobovat jejich požadavkům, sdělovaným třeba i formou kárání. Tato teorie je ovšem nepodložená, nadsazená a hodnotu výrazu *sprduňk* pravděpodobně přeceňuje.

Zdrobnělina výrazu *sprduňk* zní *sprdunek*. Vznikla modifikací prostřednictvím sufixace (-ek). Koncové -k se zde nemění na -č, takže se jedná o první stupeň zdrobnění. I zde, jako u jiných slov, je jeden stupeň zdrobnění upřednostňován: *sprdunk – sprdunek – (sprduneček)*, podobně např. *skunk – (skunek) – skuneček*.

Jak už bylo zmíněno jedná se o název dějový. K tvorbě substantiv odvozených od sloves se používá i méně produktivní přípona -ek (*začátek, odpočinek*). Možnost, že by nejdříve vzniklo deverbativum *sprdunek* a až následně *sprduňk* (jako pouhé připodobnění německé příponě), se však jeví velmi nepravděpodobná. Navíc hláskové změny na konci slova, ať už by bylo základovým slovem *sprdnout* (nout → un), nebo *sprdat* (at → un), jsou nejasné (srov. *upadnout → úpadek, uvázat → úvazek*, podle toho by z obou variant mělo vzejít *sprdek*).

V ČNK se jedenkrát objevuje dokonce nevlastní složenina *sebesprádávání*, která je nejspíše okasionalismem a vychází z předpokládané podoby slovesného substantiva *sprádávání* utvořeného z frekventativa *sprádat* sufixací (-ní).

Význam:

SČN: Neuvádí

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí, pouze předponu *z-* ve výčtu možných prefixů pod heslem *prdnout*

SNČ: *sprdnout, zprdnout: Vynadat někomu*

sprďák, sprďan, sprdunk, sprduňk, zprdunk: Pokárání

Šmírbuch: *sprdnout (na dvě/tři doby), dát sprdunk – vynadat*

Dotazník:

- 1) *sprdat, sprdnout, sprádat*: Slova mají stejný význam – *vynadat někomu*, rozdíl v čase si uvědomuje většina respondentů.
- 2) *sprdunk*: *výprask slovy, kázání*

Použití ve větě

- 1) *Počkej až se vrátíš, dostaneš sprďáka.*¹¹³
- 2) „Jestli dostanu špatnou známku, naši mě sprdnou.“
- 3) „Nenechám se od něj každý ráno sprádat za maličkosti jako malej kluk.“

Frekvence: V ČNK 115x (včetně odvozených slov, z toho *sprdnout* 62x, *zprdnout* 8x)

4.5.10 Uprdnout (si/se)

Sloveso utvořené modifikací původního *prdnout* prostřednictvím prefixace (-u). Zvratná podoba se významově neodlišuje. Pouze tři respondenti dotazníku by použili tvar *uprdnout se*, mnohem častější je podoba *uprdnout si*.

Sufixací (-tí) je odvozeno slovesné substantivum ***uprdnutí*** (8x). Z předpokládaného tvaru trpného přičestí (*uprdnut*) vzniklo transpozicí prostřednictvím sufixace (-ý) adjektivum ***uprdnutý*** (5x). Od něho jsou transpozicí prostřednictvím sufixace dále odvozena substantivum ***uprdnutost*** (3x) a adverbium ***uprdnutě*** (1x), oba výrazy se používají.

Význam:

Význam slovesa je shodný s významem uváděným slovníky, až adjektivum a od něho odvozená slova získávají významy další: omezenost, neživost, nudnost, stagnaci, uraženost.

SČN *uprdnout se: Vítř hlasitě pustiti, vulg.*

PSJČ *uprdnout se: Vypustiti větry z konečníku, vulg.*

113SNČ

SSJČ uprdu se: *Vypustit střevní plyn z konečníku, vulg.*

SNČ uprdu se: *Ulevit si odchodem větrů, vulg. (uprdu se: brněn. vulg. urazit se, uprdu: brněn. Uražený)*

Šmírbuch: *uprdu – dopustit se omylu, přehmatu, přepočítat se; přestřelit, přehnat; ztrapnit se, utžit ostudu; být užaslý, zkoprněklý, zaskočený; mít větry; uprdu se – porodit*

Dotazník:

- 1) uprdu: Původní význam *ulevit si odchodem větrů* je stále základní. V dotazníku bylo dvakrát uvedeno také *urazit kousek od celku* a jednou *prořknout se*.
- 2) uprdu: Základní význam se opět shoduje s původním významem kořene, tedy *vypuštění plynu ze střev*, dalšími uvedenými výklady jsou o jednom výskytu *oddělení násilím a nic*.
- 3) uprdu: Slovo obecně označuje nepříjemné duševní rozpoložení či vlastnost. Není příliš frekventované a jeho význam lidé spíše odhadují podle kontextu. S původním významem kořene nesouvisí. V dotazníku se objevily výklady *lenost, skleslost, zaraženost, ustrašenost*.
- 4) uprdu: V dotazníku se u adjektiva nahromadilo více výkladů než u substantiva *uprdu*, které je významově stejné. Dva mají vztah k původnímu významu kořene: *vypuštěný ze střev* a *ten, kdo si ulevil*. Dále pak *líný, ulomený/uražený, omezený, nesebevědomý*.

Použití ve větě:

- 1) *Lepší zdraví, nežli ctnost, uprdu se co budeš moct.*¹¹⁴
- 2) *Petru Královi Voskovec píše: „Vše, co je nehorázné, ba i schválné, je lepší než uprdu, pompéznost a akademická důstojnost.”*¹¹⁵
- 3) *Běžný žižlák, (...), nemá zájmu na tom vidět něco o Moskvě nebo problému studené války – ať si je to jak chce komerčně a uprdu napsané.*¹¹⁶

Frekvence: V ČNK 97x (včetně odvozených slov, z toho *uprdu* 80x)

4.5.11 Vyprdu

Modifikace slovesa *prdu* prostřednictvím prefixace (vy-). Následnou transpozicí prostřednictvím sufixace (-tí) vzniklo slovesné substantivum **vyprdu** (1x). (Nebo je utvořeno od předpokládané podoby trpného přičestí *vyprdu* koncovkou -í.) Výrazné významové odlišnosti

¹¹⁴SSJČN, J. Dobrovský; A. Pišeli (sebraná přísloví)

¹¹⁵*Mladá fronta DNES*. 14. 1. 1993, roč. 1993

¹¹⁶*Korespondence*. Ladislav Matějka. Praha: Akropolis, 2008. ISBN 978-80-7304-075-8.

nejsou ani u adjektiva **vyprdnutý** (2x), odvozeného z předpokládaného tvaru trpného přičestí (*uprdnut*) transpozicí prostřednictvím sufixace (-ý).

Význam:

SČN: *Prdem vyhoditi, vulg.; zvratnost zerozlišuje*

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

SNČ: *Porodit, vulg. (slovo je typické pro ženské diskusní servery, většině žen je však nepříjemné)*

Šmírbuch: *vyprdnout – pociťovat lhostejnost, nemít nebo ztratit zájem; vyslovit se; nechat v nesnázích, na holičkách; vyprdnout duši – svěřovat se; vyprdnout ducha – umřít; zanechat (čeho); vyprdnout z vobrazu – zneškodnit, znemožnit*

Dotazník:

- 1) vyprdnout: V původním významu se stále používá, ale řídce. Přeneseně se používá ve smyslu *vytlačit zadkem ven* (nejčastěji o snášení vajec) a také *porodit*. Význam se dále posunul až k obecnému *dostat (něco) ven (vytlačit, vyletět)*. Nejčastěji bylo v dotazníku uvedeno *vykašlat se na něco*. Jednou bylo *vyprdnout* vyloženo jako *vyslovit*.
- 2) vyprdnutí: U substantiva je původní význam *vypuštění plynu ze střev* běžnější, než u slovesa. Stejně časté je *porození/narození*, popř. *snesení vajíčka*. Přeneseně pak *vytlačení, vyhození*. Dotazovaní výraz používají i ve smyslu *vykašlání se na něco* a *naštvaní* (zřejmě po vzoru slovesa *vytočit se*).
- 3) vyprdnutý: Významově se shoduje s předchozími slovy, mezi opakovaně uváděné významy patří *vypuštěný ze střev, porozený/narozený, snesený* (o vajíčku), o jednom výskytu pak *vytlačený, překvapený, vystrašený, naštvaný*.

Použití ve větě:

1) *Jakáž ti to baba zub vyprdla.*¹¹⁷

2) „Slepice vyprdla vajíčko.“

Frekvence: V ČNK 114x (včetně zvratného tvaru a odvozených slov, z toho *vyprdnout* 111x)

4.5.12 Vyprdnout se

Zvratný tvar slovesa *vyprdnout*.

Význam:

SČN: Viz kap. 4.5.11

---

¹¹⁷SČN, J. V. Rosa

PSJČ: 1) *Pustiti prd*; 2) *odvrátiti se s opovržením od někoho n. něčeho, přestat se zajímati o někoho n. něco, oboje vulg.*

SSJČ: *Pohrdnout někým, něčím; vykašlat se, vulg.*

SNČ: *Ztratit o něco zájem, přestat se o něco starat, srov. vykašlat se, vyfláknout se*

Dotazník: Zvratná podoba se běžně používá ve významu *neudělat něco, nepomoci někomu, projevit nezájem*, zkrátka *vykašlat se na něco/někoho*. Dotazník jedenkrát zaznamenal také výklad *vyslovit se a vypustit plyn z konečníku*. Přesto se v tomto případě jedná o výrazný odklon od původního významu kořene.

Použití ve větě: „Vyprdni se na něj, stejně si nezaslouží takovou péči.“

Frekvence: Viz kap. 4.5.11

4.5.12.1 Výprd

Maskulinum neživotné, vzor *hrad*, jde o dějový název utvořený ze slovesa *vyprdnout*. 1x byla zaznamenána podoba *vejprd*.

Význam:

Dotazník: Slovo tzná jen jeden z respondentů a vysvětluje jej jako *výkon hanlivě, výmysl*.

To, co se dostalo ven řitním otvorem nebo vagínou, častěji a v přeneseném významu ústy (o řeči). Žádný ze slovníků význam neuvádí.

Použití ve větě: *Rozhodně ne výprd básníka o tom, jak se najedl nebo právě vyspal a zda ho nebolí břicho.*¹¹⁸

Frekvence: V ČNK 1x

4.5.13 Zaprdnout se

Sloveso je od původního *prdnout* odvozené prefixací (za-). Používá se především zvratná podoba.

Konverzí (-ý) je od minulého přičestí odvozeno adjektivum *zaprdlý* (4x) a od přičestí trpného *zaprdnutý*. Od nich pak sufixací (-ost) vznikla substantiva pojmenovávající vlastnost *zaprdnutost* (1x) / *zaprđlost* a název nositele vlastnosti *zaprđlík* (2x, -ík). V ČNK je dokonce jedenkrát zaznamenán výraz *záprdnictví* (1x), který by k sobě vyžadoval původní adjektivum *záprdnický* odvozené od substantiva *záprdník*. Takové výrazy však ČNK neobsahuje.

Význam:

Sémantika se lépe vysvětluje na adjektivu *zaprđlý*, které znamená *zapadlý, zatrpklý, zaražený, omezený, stagnující*. Používá se o lidech i o věcech. Žádný ze slovníků výraz neuvádí.

---

¹¹⁸NUSKA, Bohumil. *Padraikův zánik*. Praha: Torst, 1997. ISBN 80-7215-025-1.

Dotazník:

- 1) zaprdlík: Něco malého/někdo malý (s důrazem na fakt, že byla očekávána větší velikost), nebo člověk, který tráví příliš mnoho času doma.
- 2) zaprdlý: Týká se negativních lidských vlastností či nálad. Respondenti uváděli významy *člověk bez nálady, bojácný, zahořklý, zamlklý, naštvaný*. Výjimkou je význam *zapadlý, schovaný*, který se používá v souvislosti s místy, jako např. obchod, hospoda, město.

Slovo zaprdnout a jeho odvozeniny se od původního významu kořene zcela odklonily.

Použití ve větě:

- 1) *Na nás dělá Collina dojem, že je to zaprdlý a zapšklý zlý člověk, který si léčí komplexy ze svého hnusného ksichtu tím, že si hraje na velemocného a exhibuje podobnými prasárnami.*¹¹⁹
- 2) *I když pravý anti-sci-fi zaprdlík si ji pravděpodobně nepřečte, takže se o něj nebudeme starat.*¹²⁰
- 3) (...) *projevil svou nelibost s klimatem současného českého umění. Od 60. let napadá řadu projevů, v nichž vidí pseudoproblémy, malost, „zaprdnutost“, estétství.*¹²¹

Frekvence: V ČNK 9x (včetně odvozených slov, z toho *zaprdnout* 1x)

4.6 Prd

Maskulinum neživotné, skloňuje se podle vzoru *hrad*, přeneseně se používá i jako životné, pak je vzorem pán.

Modifikací jsou utvořeny tři varianty prvního stupně zdrobnění, a to připojením sufixů *-ík/-ik/-ek*: **prdík** (22x, i podle dotazníku je nejčastější)/**prdík/prdek** (tvar uvedený v SČN). Druhý stupeň má podobu **prdeček** (4x).

V ČNK je zaznamenáno i augmentativum **prdus** (1x, ve významu *nic*), v kontextu je v nominativu, takže se lze jen domnívat, že jde o neživotné maskulinum. Z respondentů dotazníkového výzkumu neznal slovo *prdus* ani jeden.

Velmi často se používá obrat *na prd* (Je to na prd.), který ČNK zaznamenal zapsaný i jako jedno slovo a uvádí jej tak i SNČ.

Význam:

SČN: *Vítr hlasitě vypuštěný, vulg.*

PSJČ: 1) *Plyn z konečníku*; 2) *nic*; oboje vulg.

SSJČ: *Plyn ze střev unikající konečníkem; vulg.*

¹¹⁹*Lidové noviny*. Praha: Mafra a. s., 3. 7. 2000. ISSN 1213-1385.

¹²⁰*Lidové noviny*. Praha: Mafra a. s., 1992, č. 250. ISSN 1213-1385.

¹²¹*Literární noviny: Týdeník pro kulturně politické a umělecké otázky*. Limitmedia, a.s., 1992, č. 39. ISSN 0459-5203.

SNČ prd: 1) *Únik střevního plynu řítí (flautus)*; 2) *ve funkci přívlastku: nic, žádný*; 3) **na prd** nebo **prd platný** *k ničemu, bez významu*; 4) *vulg. nadávka, urážlivé oslovení*

naprd: *k ničemu, bez významu*

prdik: *Šluk z marihuanové cigarety – drogový slang*

Šmírbuch: *břídil; mít dost (koho, čeho); z prdu kulička – něco malého; dělat z prdu kuličku – nadsazovat; zveličovat; z prdu – hubený; blátivej prde! – kletba; rudej prd – komunista; jedno vdechnutí cigarety; honit prdy – lenošit, odpočívat; malichernost, maličkost; nic, nesmysl; jako dyž prd vosolíš – málo; na prd/prd platný/plat prtný – marné, zbytečné; dělat z prdu cumel – vykonávat zbytečnou práci; neříct ani prd – mlčet; co by prd – náhle, hned; z prdu uzel – neduživce, slaboch; smaženej prd – nejíst; jistý jak prd na listě – nejisté; nebo taky prd – nesouhlasit; vědět prd – nevědět; sliž prd a vyskoč – odbyť, omítnout; jak namydlenej prd – spěchat; mít zaražený prdy – mít strach; provětrat prdy – potýrat, prohnat; stát za prd – špatné mizerné; lítat jak zakletej prd v lucerně – tékat, pobíhat; mít do smrti sedm prdů/prdy mu vyzváněj – být na umření; zarazit prdy – usadit; mít zaražený prdy – mít zákaz vycházek na vojně/mít zácpu*

Dotazník: Nejčastěji uváděným významem je *vypuštění střevního plynu*. Seřazeny dle četnosti výskytů následují *nic/maličkost, nepravda/nesmysl, potáhnutí z cigarety, malý kluk/člověk* a použití jako citoslovce napodobující zvuk vypouštění plynu.

Poměr mezi zápisem *naprd* a oddělenou podobou *na prd* je téměř vyrovnaný (rozdíl 2 lidí).

Použití ve větě:

- 1) „Fuj to je smrad, cejtim prd!“
- 2) „Neska to tu stojí za prd, jdu se radši nudit domu.“ (nestojí to za nic)
- 3) „Ten starej krám je už úplně k prdu.“ (je k ničemu)
- 4) „V tomhle dešti ti obyčejná šustákovka bude na prd.“ (bude k ničemu)
„Klidně řvi, stejně je ti to prd platný.“ (je to marné, k ničemu)
- 5) „Moh sem mít titul, peníze a slávu a mám tak akorát velký prd.“ (nemám nic)
- 6) „Tvůj bourák je úplný prd oproti mému letadlu.“ (není to nic ve srovnání s...)
- 7) „Dám si jen jednoho prda, ať nejsem moc zhulenej.“ (dám si práska, potáhnu si z cigarety)

Ve významu *nic* dále: Ví prd; udělat z prdu kuličku; jde o prd; ale prd!; a vono prd;...

- 8) „Nevotravuj prde, nebo řeknu mámě, že seš tajně venku.“ (hanlivé oslovení)

Frekvence: V ČNK 1062x (včetně deminutiv, 19x jednoslovně zapsaného obratu *naprd* a spojení *plat prdné* namísto *prd platné*, samotné *prd* 1020x)

4.6.1 Prda

Femininum vzoru *žena*, je odvozené pravděpodobně ze slovesného tvaru, přesný způsob vzniku však není zcela jasný. Zakončení na *-a* umocňuje expresivní vyznění a nejspíše souvisí se slovem *rána*, které má velmi podobnou sémantiku.

SČN: Neuvádí

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

SNČ: 1) *silná rána, spíše úder, někdy též ve smyslu zvukovém*; 2) ***mít prdu*** – *vypadat směšně, srov. mít ránu*

Šmírbuch: *mít prdu – neslušet; rána, facka, být těhotná – dostat prdu; dát prdu – udeřit; dělat si prdu – utahovat si, střílet si; ohodnocení za 5 (ve škole); zadnice řít; zpráva, novinka*

Dotazník: Slovo je vnímáno jako méně spisovná obdoba výrazu *rána*. Významy jsou téměř shodné. Nejčastější odpovědí je *silný úder doprovázený hlasitým zvukem* (ze slov respondentů nelze rozeznat, jestli jde spíše o úder či o zvuk) a *skvělá věc*. Dvakrát bylo slovo vysvětleno na příkladu *ta má ale ránu* (vypadá směšně). Jeden z dotazovaných uvedl význam *sranda*.

Použití ve větě:

- 1) „Dal do míče takovou prdu, až protrhl síť v bráně.“
- 2) „Ozvala se děsná prda, takže bylo jasné, že ta petarda stihla vybuchnout, než dopadla na dno studny.“
- 3) „Podívej se na tu bundu, co si voblíkla, ta má zas jednu prdu!“

Frekvence: V ČNK 520x (včetně výrazu *megaprda* použitého zřejmě jako název týmu)

4.6.1.1 Prdka

Femininum vzoru *žena*, nejspíše je původně deminutivem slova *prda* utvořeným přidáním sufixu *-ka*, význam je však zcela odlišný. Také by mohlo jít o další variantu přechýleného pojmenování utvořeného stejným sufixem od substantiva *prd*. Palatalizovaná podoba *prd'ka* zvyšuje pozitivně expresivní příznak výrazu, ČNK ji nezaznamenává.

Význam:

Zřídka se používá jako oslovení dítěte či slečny (hlavně *prd'ka*), častěji jako dětský název pro vagínu, zadek a podle kontextu v ČNK i kloaku. Žádný ze slovníků výraz neuvádí.

Použití ve větě:

1) *Vsadí se česká, ruská a americká slepice o to, která z nich snese víc vajíček. Ruská snese 20 vajec. Americká 30. Otočí se k české: „A co ty?“ Proč bych si prdku namáhala, když se dají koupit.*“¹²²

Frekvence: V ČNK 4x

4.6.2 Prdinec

Maskulinum neživotné, skloňuje se podle vzoru *stroj*. Jde o zhrubělou podobu slova *prd*. Vzhledem k významu blízkému vyměšování mohl vzniknout obdobně jako pojmenování zvířecích výtrusů, tedy mutací nepoužívaného měkkého rodu adjektiva *prdí* (od původního *prd* odvozeno mutací přidáním sufixu *-í*) prostřednictvím sufixace (*-nec*, podobně *holubí – holubinec*, *kraví – kravinec*).¹²³

Význam:

Exkrement, nic.

SČN: Neuvádí

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

SNČ: *Nic (prd)*; *vulg.*

Dotazník: Slovo zná a používá jen jeden z dotazovaných, a sice ten, který pochází z Moravy. Vysvětluje ho jako *slepičinec*, *houbelec* (*nic*, *nesmysl*). Výraz se zdál běžněji užívaný, dotazník potvrdil, že je známý pouze na omezeném území.

Použití ve větě: „*Já nemám ani tatu, ani mamu, já mám enom babču, a ta taví prdinec.*“¹²⁴

Frekvence: V ČNK 1x, moravismus.¹²⁵

4.6.3 Příprdek

Maskulinum neživotné vzoru *hrad*. Za předpokladu, že *prdek* je jednou z variant zdrobnění substantiva *prd*, bylo slovo utvořeno odtud prefixací (pří-). Jinak by šlo o prefixálně sufixální odvození (pří-, -ek).

Význam:

Něco přidané, menší, méně podstatné, ne vždy nepodařené, jak uvádí SNČ.

SČN: Neuvádí

---

¹²²Deníky Moravia. 26. 1. 2009, roč. 2009

¹²³ S přihlédnutím k neživotnosti substantiva nepřipadají v úvahu kategorie, které nejběžněji zahrnují příponu *-ec*, tedy názvy činitelské (dí dobro – dobrodinec) a obyvatelské. Protože nejde o odvozeninu z adjektiva (*prdinny* neexistuje, takže nejde o případ typu *prdivý – prdivec*), nelze jej přiřadit ani ke kategorii názvů nositelů vlastností.

¹²⁴Dobrý den s kurýrem. Samab Brno Group, a.s., 2004, č. 49. ISSN 1213-1385.

¹²⁵Ze slovo tvorného hlediska je *prdinec* zajímavý, proto byl do analýzy zahrnut jako samostatná jednotka.

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

SNČ: *Něco přidaného a nepodařeného, např. přístavba domu*

Použití ve větě: *TéVé Nova tuto zprávu odvysílala jen jako příprdek jiné zprávy.*¹²⁶

Frekvence: V ČNK 0x

4.6.4 Složeniny

Kromě svého samostatného užití se *prd* velmi často používá pro tvorbu složenin. Jeho význam se potlačuje a důrazněji vyzní druhá část složeniny, pro niž autor podvědomě hledá jen nějaké doplnění, které vyzní hanlivě a umožní vhodné skloňování (jde o okasionalismy, není-li ve výčtu uvedeno jinak). Jako doklad o častém využití slova *prd* za tímto účelem jsou níže uvedeny složeniny zaznamenané ČNK (není-li uvedeno jinak, jejich frekvence je 1).

Ve všech případech jde o složeniny vlastní a subordinační.

1) Určovaný člen (prd) je většinou na konci složeniny.

A) Nejčastější jsou vnitřní složeniny, v jejichž druhé části stojí *prd* jako hotové substantivum a je určovaným členem.

- Substantivní složeniny: ***hadiprd*** (had + interfix *-i-*), maskulinum životné, vzor *pán*
kristoprd (Kristus + interfix *-o-*), maskulinum životné, vzor *pán*
rozumprd (rozum, spojení bez interfixu), maskulinum životné, vzor *pán*

Slovo *prd* může stát i v první části a určovat substantivum, které je včásti druhé:

- prdoplech*** (plech + interfix *-o-*), maskulinum neživotné, vzor *hrad*
prdolet (let + interfix *-o-*), maskulinum neživotné, vzor *hrad*
strachoprd (strach + interfix *-o-*), maskulinum životné, vzor *pán*
školoprd (škola + interfix *-o-*), maskulinum životné, vzor *pán*
- Adjektivní složeniny: ***dobroprd*** (dobrý + interfix *-o-*), maskulinum životné, vzor *pán*
chytroprd (chytrý + interfix *-o-*), maskulinum životné, vzor *pán*
suchoprd (suchý + interfix *-o-*), maskulinum životné, vzor *pán*
tenkoprd (tenký + interfix *-o-*), maskulinum životné, vzor *pán*
tlustoprd (tlustý + interfix *-o-*), maskulinum životné, vzor *pán*
→ ***tlustoprdka*** (modifikace, sufixace *(-ka)*, název přechýlený), femininum, vzor *žena*

¹²⁶ Trať 305 Kroměříž - Zborovice. *Facebook.com* [online]. © 2012 [cit. 2012-07-02]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/Zborovicka/posts/384156164959361>

Následující složeniny byly zahrnuty do celkové analýzy, protože mají vyšší frekvenci než 1:

4.6.4.1 Prdolet

Složenina *prdolet* na respondenty dotazníku působila jako sloveso (obdoba *prdolit*) nebo jej neznali. Výsledky získané z dotazníku tedy nejsou zahrnuty, protože by byly zkreslené.

Význam:

Malé, hlučné motorové vozidlo. Žádný ze slovníků výraz neuvádí.

Použití ve větě: *V České republice byl v roce devadesát pět zaregistrován milión motorek – šest set tisíc jaw a „prdoletů“ do padesáti kubiků, zbytek ostatní.*¹²⁷

Frekvence: V ČNK 2x

4.6.4.2 Rozumprd

Význam:

SČN: Neuvádí

PSJČ uvádí pouze na jedné kartě: *Lidové až vulgární, ten, kdo chce všemu rozuměti*; spojení s přívlastkem *takový* –¹²⁸

SSJČ: Neuvádí

SNČ: *Přemoudřelý člověk, mudrlant; vlastně rozumbrada*

Dotazník: Všichni respondenti slovo sice neznají, ale mnozí význam odvodili a shodli se s výkladem těch, kteří slovo znají. Ti jej vysvětlují jako *zbytečně přemoudřelý hlupák, rozumbrada*.

Použití ve větě: *„Nechte ho, on už, dědek, stárne a stává se z něho takový rozumprd a moc vykládá! (...)“*¹²⁹

Frekvence: V ČNK 2x

4.6.4.3 Suchoprd

Suchoprd je v ČNK zaznamenán celkem 23x, k tomu 3x přívlastňovací adjektivum *suchoprdský*, utvořené sufixací (-ský), a 1x adverbium *suchoprdně*, odvozené od nedoloženého relačního adjektiva *suchoprdný* přidáním přípony -ě.

Význam:

SČN: Neuvádí

PSJČ uvádí pouze na dvou kartách, ale bez vysvětlení významu, který nevyplývá ani z kontextu.

SSJČ: Neuvádí

¹²⁷*Reflex*. 1997, č. 29. ISSN 1213-8991.

¹²⁸Příruční slovník jazyka českého. ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ AKADEMIE VĚD ČR, v. v. i. Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR, v. v. i. [online]. 2007 - 2008 [cit. 2012-06-27]. Dostupné z: http://bara.ujc.cas.cz/psjc/img.php/img/507/885398578_206478_46529_748

¹²⁹Tamtéž

SNČ: *Člověk bez smyslu pro humor (suchar); v morav. nář. bledý, hubený člověk*

Šmírbuch: *hubený člověk; neduživce, slaboch*

Dotazník: Slovo je málo známé, ale srozumitelné. Dotazovaní jej vysvětlovali nejčastěji jako *suchar, nudný člověk*.

Použití ve větě: *To ty jsi zvažněl. Za ten rok je z tebe suchoprda.*¹³⁰

Frekvence: V ČNK celkem 27x

4.6.4.4 Tlustoprda

Tlustoprda (58x) a *tlustoprda* (14x) nejsou okasionalismy, běžně se používají jako nadávky. Po jednom výskytu byly zaznamenány obdoby ***tlustoprdelník*** (nositel vlastnosti, tlustý + prdel + sufix *-ník*) a *tlustoprdeláč* (tlustý + prdeláč – viz kap. 3.7.3).

Význam:

SČN: Neuvádí

PSJČ uvádí pouze na jedné kartě, ale bez objasnění významu. Kontext výkladu nepomáhá.

SSJČ: Neuvádí

SNČ: *Obézní člověk, tlust'och; vulg.*

Šmírbuch: *tlust'och*

Dotazník: Všichni respondenti slovo znají a považují jej většinou za urážlivé, nebo hodnotí urážlivost podle situace. Shodují se na významu *obézní člověk*.

Použití ve větě: *Mně se všichni strašně posmívali, říkali mi tlustoprde, sádlo, sádlo na mě volali.*¹³¹

Frekvence: V ČNK 72x

B) Určované slovo ve druhé části v uvedeném tvaru samostatně neexistuje. Uplatňuje se skládání a odvozování zároveň. Do této skupiny patří pouze substantivní složenina ***prdohlav***. Substantiva *prd* a *hlava* jsou spojena interfixem *-o-* a doplněna koncovkou fungující jako nulový morfém. Výsledkem je maskulinum životné vzoru *pán*.

2) Určované slovo stojí na začátku složeniny (v tomto typu je na prvním místě vždy sloveso). Takovéto složeniny většinou pojmenovávají osobu a pak vždy nesou expresivní příznak.

A) Případ, kde by se určující substantivum utvořilo až ve složenině, nebyl zaznamenán.

B) Určující substantivum samostatně existuje.

¹³⁰Mladá fronta DNES. 3. 7. 1999, roč. 1999

¹³¹Lidové noviny. Praha: Mafra a. s., 22. 9. 2007. ISSN 1213-1385.

4.6.4.5 Honiprd

Maskulinum životné, vzor *pán*; sloveso *honit* je ve složenině ve tvaru první osoby singuláru v přítentu (honí), došlo ke změně kvantitý koncovky, která se tak stává interfixem (-i-). S jistotou jde o nadávku, přesný význam však není zcela jasný, proto bylo slovo zařazeno do dotazníku.

Význam:

Žádný ze slovníků výraz neuvádí, pouze v SNČ jsou složeniny utvořené ze stejného slovesa:

honimír: *Muž, který často masturbuje; taky ten, kdo se vytahuje, vychloubá, vulg.*

honiprut: *Kdo často masturbuje, nadávka, vulg.*

Šmírbuch: *nadutec, nafoukanec; nádiva, vejta*

Dotazník: Slovo je málo známé, dotazovaní se shodují na významu *člověk, který se honí za malichernostmi*, považují výraz za nadávku, tedy za urážlivý.

Frekvence: V ČNK 1x

3) První část složeniny je považována spíše za předponu. Do této skupiny patří složeniny začínající na *polo-*, to pak může znamenat poloviční, neúplný nebo částečný, dále *vele-*, zřídka *vel-*, s původními významy *velí* a *velký*. Sem lze zařadit výraz **veleprd** a složeninu **Velprdy** (název obce).

4.6.5 Sakumprdum

Specifickým případem je příslovce *sakumprdum*. Zapiše-li se dohromady, jde o nepravou složeninu, možný je i oddělený zápis *sakum prdum*. Kromě původního *sakumpakum* se používají i varianty *sakumpikum* a *sakumprásk*. Slovo *prdum* mimo toto spojení neexistuje, latinský sufix *-um* byl přidán po vzoru spojení *sakum pakum*, které vychází z německého *mit Sack und Pack* (*se vším všudy, doslova s pytle a balíkem*).¹³² Význam není shodný s obratem *saky paky* (*nezbytné předměty, které někdo vlastní, srov. pět švestek*¹³³), zde je pouze shoda v původu.

Význam:

SČN: Neuvádí

PSJČ: *sakumpak, sakumprask, sakumprásk: se vším všudy, úplně*

SSJČ *sakumpak, sakumprask, sakumprásk, sakum pikum, sakum pakum, sakum perdum* (řídce): *všeho všudy, se vším všudy, úplně, docela, expresivní*

SNČ *sakum prásk: Všechno najednou; vulg*

Použití ve větě: *Vždycky jsi byla taková, tak je to, podfoukla jsi mě, oblafla sakumprdum.*¹³⁴

Frekvence: V ČNK 6x (včetně zkomoleniny *škumprdum*)

4.7 Prdel

Substantivum, femininum, skloňuje se podle vzoru *píseň*. Tvoří velké množství ustálených slovních spojení s odlišnými významy, má široké využití a více funkcí. Nejčastěji se pojí s předložkou *do*. Podrobněji jsou významy vysvětleny na ukázkách z textu.

¹³²REJZEK, J., *Český etymologický slovník*

¹³³SČN

¹³⁴LAURENSOVÁ, Camille. *Láska, román*. Alexandra Pšimpflová. Praha: Odeon, 2004. ISBN 80-207-1155-4.

První stupeň zdobnění má tři varianty. Modifikace jsou vytvořené od slova *prdel* prostřednictvím sufixace (-ka). Asi nejfrekventovanějším tvarem je ***prdelka***. V ČNK se vyskytuje 511x, dále 1x v okasionalismu *party-prdelka*, 1x v emailové adrese a 1x dokonce jako životné maskulinum. Přičteme-li ještě složeniny ***rovnoprdelka*** 1x, ***třasprdelka*** 1x a ***vrtiprdelka*** 1x, je výskytů 517. *Prdelka* se navíc často používá ve variantách pojmenování osoby, která má sklony k podlézavosti, k tomu podrobněji níže. Relativní adjektivum ***prdelkový*** (přidání sufixu -ový) je zaznamenáno 1x.

Kromě tvaru *prdelka* se zároveň mění samohláska v příponě -el. V málo užívané podobě ***prdělka*** (12x) dochází ke změně kvantity vokálu. Častější je znění ***prdýlka*** (73x), kde je vokál přímo nahrazen samohláskou -ý, čímž se více přibližuje nespisovnému jazyku a získává tak další významové odlišnosti. Pro druhý stupeň zdobnění se používá ***prdelinka*** (8x) utvořená od slova *prdel* silně expresivním sufixem -inka. SČN uvádí ***prdelička***, kde je použita stejně expresivní přípona -ička.

Význam:

SČN: 1) *Východ konečníku, řiť, zadek, zackule*, 2) *Slepičí prdel, kdo ničeho zatajiti neumí*, 3) *Nedal si darmo prdel mrskat, t. umí své věci dobře*; vše vulg.

PSJČ *prdel*: *Zadnice, vulg.*

prdelka, prdýlka (řidčeji): *Zdrobnělina k prdel; zadnička*

SSJČ: *zadnice, zadek, řiť; vulg.; též prdelka, řidčeji prdýlka* ; expr.

slepičí p.: *vše vyzradí*

SNČ *prdel*: 1) *Zadek, tj. jak hýždě, tak i řiť*; 2) *legrace*; 3) *malé nevýznamné město nebo vesnice, popř. místo vzdálené od centra, bez možnosti zábavy apod.*; 4) ***dát, dostat na prdel*** – porazit někoho, resp. prohrát; 5) ***bez prdele*** – bez legrace, vážně; 6) ***do prdele*** – zaklení, nebo nadávka, odmítnutí; 7) ***po prdeli*** – hotovo, srov. vymalováno, „po legraci“; 8) ***u prdele*** – obv. ve významu ztráty zájmu (je mi to jedno); 9) ***v prdeli*** – označení špatného výsledku, zničení něčeho apod.; vše vulg.

prdelka: 1) *zdrob. prdel, někdy jako oslovení (např. děti)*; 2) *patka chleba (veky, tlačenky, salámu apod.)*; 3) ***slepičí prdelka*** – *kdo neudrží tajemství, kdo všechno prozradí*; vše vulg

Machek – *prdelka*: *U N. Města n. Mor. muž konající ženskou práci: nazván tak nejspíše od „ohledávání“ slepic, činnosti to pro muže nedůstojné.*

Ve významu *legrace* kromě expresivního kořene -*prd-* mluvčí často vyjadřují pozitivní emoce prodloužením hlásky -e-.

Šmírbuch: Uvádět obdobné výrazy ze Šmírbuchu by bylo zbytečné a příliš rozsáhlé.

Dotazník: *zadek, malá vzdálená obec, zábava*

Použití ve větě:

- 1) „Seš chetré jak sedm prdelé!“ (Hanáky často používaná fráze)
- 2) *Vítězslav si zabrumlal, že měsíc se blýská nad lesy jak bílá prdel komtesy a vyrazil.*¹³⁵
(zadek)
- 3) „Do prdele, z toho jsem teda jelen!“¹³⁶ (kletba)
- 4) „Učitelé ať jdou do prdele!“¹³⁷ (ve smyslu do háje, ať dají pokoj, přestanou otravovat)
- 5) „Polibte mi prdel a už mě neotravujte. Blbečci!“¹³⁸ (políbit někomu/si prdel ve smyslu přestat otravovat, jít do háje, dát pokoj)
- 6) *To se mýlíte, slečno. Nebo v drsnějším, (...), buďte tak laskavá a strčte si to do prdele.*¹³⁹
(strčit to do prdele ve smyslu dát s tím pokoj atd., podobně jako ukázky č. 4 a 5)
- 7) *Trefil jsem ho do nohy nebo do ruky. (...) Jeho tělo se pomalu skládá na zem. Aspoň něco. „Vyliž mi prdel.“ Tohle mi vyklouzne z úst.*¹⁴⁰ (Význam je stejný jako u ukázek č. 4 a 5, zde navíc s důrazem na lhostejnost, adresát není hrozbou, není důležitý, na nic se nezmůže.)
- 8) (...) *věděla, že Romaina Rollanda máme jenom na vytření prdele.*¹⁴¹ (vytřít si s někým prdel ve smyslu povýšeně dát najevo, že někdo není dost dobrý, vyjádřit neúctu, použít a zahodit)
- 9) „A to vás našťvalo?“ „Děláte si srandu? Je mi to u prdele.“¹⁴² (je mi to jedno)
- 10) *Profesor Arkadij Rogov je odporná ropucha, která jim leze do prdele, kde může (...)*¹⁴³
(ve smyslu podlézat někomu, viz kap. 3.7.21)
- 11) *Kurník, ještě nedávno holá prdel, a teď si ji voziš v golfku.*¹⁴⁴ (1. mít holou prdel ve smyslu být bez peněz; 2. vozit si prdel ve smyslu jezdit dopravním prostředkem)
- 12) *Nejsme nikomu pro prdel.*¹⁴⁵ (pro legraci, k smíchu)
*Prdel si můžeš dělat z plastelíny, a ne ze mě.*¹⁴⁶ (dělat si (z někoho prdel) ve smyslu utahovat si z někoho, dělat si (z někoho) legraci)

135JIŘÍ, Mlčoušek. *Hajný Vítězslav a foťt Bořivoj*. Praha: Myslivoš, 1994.

136BEN, Elton. *Totální kolaps*. Šimon Pellar. Praha: Ivo Železný, 1995. ISBN 80-237-2203-4.

137KAUFMANOVÁ, Bel. *Nahoru po schodišti dolů*. Luba Pellarová, Rudolf Pellar. Praha: Ivo Železný, 1998. ISBN 80-237-2156-9.

138FRÝBORT, Pavel. *Vekslák 2*. Praha: Šulc a spol, 1993. ISBN 80-85636-03-4.

139PÉREZ-REVERTE, Arturo. *Královna jihu*. Vladimír Medek. Praha: Knižní klub, 2005. ISBN 80-242-1362-1.

140LUDVA, Roman. *Jezdci pod slunečníkem*. Brno: Host, 1999. ISBN 80-86055-82-5.

141BONDY, Egon. *Leden na vsi*. Praha: Torst, 1995. ISBN 80-85639-42-4.

142LAWRENCE, Block. *Dlouhá řada mrtvých*. Alžběta Hesounová. Praha: Vyšehrad, 2000. ISBN 80-7021-378-7.

143LE CARRÉ, John. *Ruská sekce*. Miroslav Jindra. Praha: Svoboda - Libertas, 1992. ISBN 80-205-0289-0.

144FRÝBORT, Pavel. *Vekslák 2*. Praha: Šulc a spol, 1993. ISBN 80-85636-03-4.

145Tamtéž

146Tamtéž

*A ta Vídeň, no to by byla prdel poslat Pakoušovi pohled z Prátru.*¹⁴⁷ (je to prdel ve smyslu je to legrace)

Prdel lze použít ve všech spojeních, ve kterých se používá legrace (bez prdele, mít z někoho prdel...)

- 13) *Jak jsem pochopil, vše jest v prdeli, protože bolševici zkurvili, co mohli (...).*¹⁴⁸ (být v prdeli ve smyslu být v háji, být pokažený, mít problémy)
- 14) *Jesli na mě někdy šáhne, tak mu tu prdel natrhnu (...).*¹⁴⁹ (natrhnout/nakopat někomu prdel ve smyslu zbýt někoho nebo přeneseně porazit někoho, zvítězit nad někým)
- 15) *Karla ti dal na prdel. Přelišáčil tě, udělal z tebe pitomce.*¹⁵⁰ (Dát někomu na/přes prdel je významem shodné s obratem *natrhnout někomu prdel.*)
- 16) *„Bud’ v pořádným divadle v centru, nebo tady v tý prdeli našeho města.“*¹⁵¹ (prdel čeho ve smyslu *zapadlá, schovaná, málo navštěvovaná část něčeho, která nemá „úroveň“*)
- 17) *„Kvůli tomuhle jste za mnou jel až do týhle prdele?“*¹⁵² (prdel ve smyslu *zapadákov, malé, zanedbané, odlehlé, málo frekventované místo*)
- 18) *Seděl jsem celej den na prdeli a maloval do chlívečků čísla.*¹⁵³ (sedět na prdeli ve smyslu *nehnout se z místa*)
- 19) *(...) neboť představa starého úkoláře o kultuře byla širší než válet si prdel v opeře (...).*¹⁵⁴ (válet si prdel ve smyslu *nic nedělat, flákat se, válet šunky, podobně škrábat se na/v prdeli, kopat se do prdele*)
- 20) *„Tam dole ti umrzá prdel, ne?“*¹⁵⁵ (Přeneseně se tím míní celé tělo, jde vlatně o synekdochu, podobně *uhoří ti prdel, rozstřílet/ustřelit prdel, bát se o vlastní prdel, zachránit někomu prdel – zde i přeneseně – atd.*)
- 21) *„Jestli vám to tady smrdí, račte zvednout prdel a vodkýblujte se.“*¹⁵⁶ (Podobně jako v ukázce č. 20 jde o synekdochu, *zvednout prdel* ve smyslu *zvednout sebe*, dále přeneseně *odejít.*)
- 22) *Povídali, ať koukám hodit prdelí a najdu si ňákou řádnou fachu (...).*¹⁵⁷ (*hodit/(po)hnout/hýbat zadkem* ve smyslu *pospíšet si, dělat už konečně něco*)

147VADNÝ, Josef a Zdenička SPRUZENÁ. *Totální brainwash*. Praha: Pražská imaginace, 1990. ISBN 80-7110-013-7.

148FRÝBORT, Pavel. *Vekslák 2*. Praha: Šulc a spol, 1993. ISBN 80-85636-03-4.

149Tamtéž

150LE CARÉ, John. *Smileyho lidé*. Ivan Němeček. Praha: Svoboda, 1994. ISBN 80-205-0411-7.

151MCBAIN, Ed. *Romance*. Alena Maxová. Praha: BB art, 1998. ISBN 80-7257-006-4.

152LUDVA, Roman. *Jezdci pod slunečníkem*. Brno: Host, 1999. ISBN 80-86055-82-5.

153BOROVIČKA, V. P. *Hřbitov vyzvědačů*. Praha: Baronet, 2005. ISBN 80-7214-842-7.

154NOVÁK, Jan. *Miliónový jeep*. Brno: Atlantis, 1992.

155TEMPLE, Peter. *Drsné pobřeží*. Pavel Kaas. Praha: Knižní klub, 2007. ISBN 978-80-242-1956-1.

156KAZAN, Elia. *Tichá dohoda*. Radoslav Nenadál. Praha: Odeon 1983.

157TOOLE, John Kennedy. *Spolčení hlupců*. Jaroslav Kořán. Praha: Odeon, 1985.

- 23) *Tvrdil, že z toho, co mi ukáže, se – s odpuštěním – posadím na prdel.*¹⁵⁸ (*posadit se z něčeho na zadek ve smyslu být šokovaný, neustát to, radši se něčeho chytnout, omdlít*)
- 24) *Je horko jak v prdeli.*¹⁵⁹ (*Jako v prdeli se používá ve významu hodně, podobně tma jako v prdeli – velká tma...*)
- 25) „To je candát asi jak prdel, dyť je to štika.“ (zde naopak ve smyslu *málo, vůbec ne*)
Používá se i jako přirovnání bez přeneseného významu, čistě metaforicky („má ksicht jako prdel“).
- 26) *Žádný bláták vám nepřizná, že má po celou dobu na Luně sevřenou prdel.*¹⁶⁰ (*mít sevřenou prdel ve smyslu mít strach, podobně mít sevřené/stažené pŕlky*)
- 27) *Má na krku žaloby, které podalo asi tři sta tisíc lidí, a za prdelí má poldy.*¹⁶¹ (*mít někoho za prdelí ve smyslu být pronásledován*)
„To se mu to machruje, když má za prdelí bohatýho tatínka.“ (zde ve smyslu *mít péči, být pod ochranou*)
- 28) *Musel sem bejt úplně zfanfrnělej, dyš sem si nechal skřípnout prdel do pasti týhle Noci rozkoše.*¹⁶² (*skřípnout/chytit/držet někoho (za) prdel ve smyslu mít někoho v zajetí, pod dohledem, i přeneseně vydírat někoho, mít nad někým moc*)
- 29) „Myslel si, že dostane první cenu, a místo toho utřel prdel.“ (*utřít prdel ve smyslu mít smůlu, nic nedostat, ničeho se nedočkat*)

Frekvence: V ČNK 5416x (včetně deminutiv, jejich odvozenin, údajné starší podoby *prdelá*, 11x bez mezer zapsané fráze *zprdeleklika* a věty *Výližtesiprdelsoudruzi*, samotné *prdel* 4793x)

Podle ČNK je nejfrekventovanějším slovem s kořenem *-prd-*.

4.7.1 Podprdelník

Maskulinum neživotné, vzor *hrad*, vzniklo kombinovaným odvozováním, připojeny jsou prefix *pod-* a sufix *-ník*, který poukazuje na název prostředku. Nejde o zdrobnělinu, deminutivum má pouze tvar druhého stupně – *podprdelníček*. SČN uvádí pouze femininum ***podprdelka***, které vzniklo od deminutiva *prdelka* přidáním prefixu *-pod*.

Význam:

SČN (podprdelka): *Polštář k sezení*

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

¹⁵⁸EIDLER, Petr. *Sebranka*. Brno: Moba, 2007. ISBN 978-80-243-2652-8.

¹⁵⁹SALIVAROVÁ, Zdena. *Honzlová*. Praha: Art-servis, 1990. ISBN 80-7116-000-8.

¹⁶⁰NEFF, Ondřej. *Reparátor*. Praha: Corona, 1997. ISBN 80-86116-00-X.

¹⁶¹NAYLOR, Grant. *Červený trpaslík: Lepší než život*. Ladislav Šenkyřík. Praha: Argo, 2003. ISBN 80-7203-481-2.

¹⁶²TOOLE, John Kennedy. *Společení hlupců*. Jaroslav Kořán. Praha: Odeon, 1985.

SNČ: Neuvádí

Dotazník: Výraz známý téměř všem respondentům, vysvětlují jej jako *podložka pod zadek, podsedák*.

Použití ve větě: „Dej si pod sebe radši podprdelník, ať od té dlažby nenastydneš.“

Frekvence: V ČNK 5x (včetně zdvořelých)

4.7.2 Podprdelno

Neutrum, vzor *město*, vzniklo zpodstatněním adjektiva *podprdelní* utvořeného od substantiva *prdel* kombinovaně prefixem *pod-* a sufixem *-ní*. Přípona *-ní* signalizuje, že jde o vlastnost, zakončení *-no* ve spojení s kořenem *-prd-* vyznívá více expresivně, v neustáleném použití navíc v nespisovném projevu působí knižně (srov. *trapný* x *trapno*, *hustý* x *husto*). Ačkoli jde zjevně o okasionalismus, zařazeno bylo pro svou širokou využitelnost a jedinečnost (navíc si získalo sympatie autora práce i respondentů dotazníkového výzkumu.)

Význam:

Označuje obecně prostor pod pozadím. Žádný ze slovníků slovo neuvádí.

Dotazník: Slovo téměř nikdo z dotazovaných nezná, ale rozuměli by mu – vysvětlovali jej jako *prostor pod zadkem*.

Použití ve větě: *Hustý teplý kouř, útulné podprdelno, znovu závan radosti a štěstí.*¹⁶³

Frekvence: V ČNK 1x

4.7.3 Prdeláč

Maskulinum životné i neživotné, vzor *muž/stroj*. Mohlo vzniknout odvozením od slova *prdel* příponou *-áč*, nebo přidáním téže přípony k adjektivu *prdelatý* a nahradit tak sufix *-atý*. Spadá mezi názvy nositelů vlastností.

Význam:

Slovo se používá jako nadávka mířená nejen na obézní lidi, ale přeneseně na kohokoli. Neživotná varianta označuje plastovou podložku pod zadek, sloužící ke klouzání z kopce po sněhu.

SČN: Neuvádí

PSJČ: *Thust'och*, vulg.

SSJČ: Neuvádí

SNČ: Neuvádí

Šmírbuch: *honit prdeláče – praktikovat koitus analis; thust'och*

163NUSKA, Bohumil. *Padraikův zánik*. Praha: Torst, 1997. ISBN 80-7215-025-1.

Dotazník: Slovo zná většina respondentů jako nadávku mířenou na obézního člověka nebo člověka s velkým pozadím (považují výraz za urážlivý), několik jich vysvětlilo význam i jako *pomůcka na klouzání po sněhu*.

Použití ve větě:

- 1) *Na školáky čeká spousta her, soutěží, dovádění ve sněhu na (...) „prdeláčích“ i na bobech (...) uvedl Miloslav Šverdík, ředitel „Sovy“ , chebského domu dětí a mládeže (...)*¹⁶⁴
- 2) *Špekouni, prdeláči, sed'te si na zadcích. Hajzlové.*¹⁶⁵

Frekvence: V ČNK 19x (včetně zdrobněliny *prdeláček* 1x a složenin *tlustoprdeláč* 1x, *tvrdoprdeláč* 1x)

4.7.4 Prdelačka / prdelanka / prdelovka

Feminina, vzor *žena*, všechna tři označují ve skutečnosti výtvar, respektive výsledek děje, nejsou však odvozena od sloves. Kromě nejméně frekventovaného názvu ***prdelovka***, kde je zřejmé odvození od adjektiva ***prdelový*** (od slova *prdel* prostřednictvím sufixu *-ový*, 1x), vyjadřujícího původ, přidáním přípony *-ka*, je vznik slov nejasný. Způsob, jakým slovo vzniklo, je však bližší kategorii, do níž spadají názvy nositelů vlastností.

Prdelačka je od slova *prdel* odvozená mutací prostřednictvím přípony *-čka*.

Prdelanka vznikla od slova *prdel* přidáním deminutivního sufixu *-(a)nka*.

Význam:

SČN: Neuvádí

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

SNČ: *Zabíjačková polévka; řidč. Bouřka*

Dotazník: Výrazy *prdelanka* a *prdelovka* nezná nikdo z respondentů, *prdelačka* naopak všichni. Shodují se na významu zabíjačková polévka. Výraz by použili i ve formální situaci, lze jej považovat za hovorový. Od slova *prdel* se zcela odklání, ale významová souvislost zde jistě byla, zřejmě je název odvozen podle ingrediencí.

Použití ve větě: „Mám chuť na prdelačku / prdelanku / prdelovku.“

Frekvence: *prdelačka* 157 x, *prdelanka* 3x, *prdelovka* 1x

¹⁶⁴Deníky Bohemia. 28. 2. 2004, roč. 2004

¹⁶⁵TOPOL, Filip. *Tři novely*. Praha: Mat'a, 2004. ISBN 80-7287-072-6.

4.7.5 Prdelák

Maskulinum neživotné, vzor *hrad*, vzniklo odvozením od substantiva *prdel* připojením sufixu *-ák*, spadá do kategorie názvů prostředků.

Význam:

Žádný ze slovníků slovo neuvádí.

Pomůcka pod zadek při ježdění na sněhu, známá také jako *ježdík* nebo *podprdelák*.

Dotazník: Slovo není příliš známé, dotazovaní jej vysvětlovali jako pomůcku na ježdění po sněhu nebo jako skok do vody po zadku.

Použití ve větě: 1) *S tátou jsme u nás na zahradě stavěli sněhuláka. Líbilo se mi také ježdění na „prdeláku“.*¹⁶⁶

Frekvence: V ČNK 4x (včetně deminutiva *prdeláček* 1x)

4.7.6 Prdelákov

Maskulinum neživotné, vzor *les*, k substantivu *prdel* připojen nejprve sufix *-ák*, zde však nejde o název prostředku, ale o pojmenování obyvatele, který žije v *prdeli* (podobně např. *Pražák*). Následným přidáním přípony *-ov* byl utvořen název místa. Autoři slovo zapisují s velkým i malým počátečním písmenem.

Význam:

SČN: Neuvádí

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

SNČ: *Málo známé město či vesnice, srov. diř, kotěhůlky*

Dotazník: Slovo zná většina dotazovaných, a sice ve významu *zapadákov, odlehlá malá obec*.

Použití ve větě:

1) *„Myslíte si, že si vezmete tam v tom vašem prdelákově na byt vandráka a nikdo se to nedozví?“*¹⁶⁷

2) *Sedím tady v tom Prdelákově a celý den nemám do čeho píchnout.*¹⁶⁸

Frekvence: V ČNK 3x

¹⁶⁶ *Deníky Bohemia*, 16. 1. 2004, roč. 2004

¹⁶⁷ TEMPLE, Peter. *Drsné pobřeží*. Pavel Kaas. Praha: Knižní klub, 2007. ISBN 978-80-242-1956-1.

¹⁶⁸ JONATHAN, Coe. *Dům spánku*. Jan Flemr. Praha: Odeon, 2004.

4.7.7 Prdelatý

Adjektivum odvozené od slova *prdel* sufíxací (-atý). SČN uvádí také adjektivum *prdelovatý*, utvořené od relačního adjektiva *prdelový* stejnou příponou. Význam je stejný, neobvyklé zakončení (kombinace dvou sufíxů) je však expresivnější.

Význam:

Tento typ adjektiv obecně nazývá celek podle jednoho nápadného znaku, *prdelatý* tedy pojmenovává osobu s výrazným pozadím (nemusí být vždy míněno hanlivě, ale většinou je vnímáno jako urážlivé a poukazující na nadměrnou velikost).

SČN: *Velikou prdel mající, vulg.*

PSJČ: *Mající velkou zadnici, vulg.*

SSJČ: *Mající velkou zadnici, vulg.*

SNČ: *S velkým zadkem*

Šmírbuch:

Dotazník: „*velkozadkatý*“

Použití ve větě: *Co se týče vzhledu, líbí se mi prdelaté blondýny nebo ještě lépe zrzky, s brýlemi.*¹⁶⁹

Frekvence: V ČNK 63 x (z toho 1x *těžkoprdelatý*)

4.7.8 Prdelisko

Neutrum vzoru *město*, je odvozené od substantiva *prdel* přidáním sufíxu -isko, který je běžný pro tvorbu augmentativ.

Význam:

Vzhledem k příponě s hanlivým příznakem jde o zveličelé či zhrubělé pojmenování pozadí. Přeneseně jej lze použít i v dalších významech slova *prdel*, jako například *velká námaha*, *velká legrace* apod. Sémantika slova *prdel* je tedy ve výrazu *prdelisko* obecně posunutá do negativní roviny, stejně jako u všech augmentativ, tudíž i funkce je shodná.

SČN: *Velký zadek* (uveden pouze překlad do němčiny v tomto významu *der Grosarsch*)

PSJČ: *Neuvádí*

SSJČ: *Neuvádí*

SNČ: *Neuvádí*

Použití ve větě:

---

¹⁶⁹ *Deníky Bohemia*. 10. 1. 2004, 2004

- 1) „*Malé? “opáci prodavačka, která má asi 110 kilo a prdelisko jako štyrský valach. „Já je sama nosím, podívejte se, jak se roztáhnou!” praví, vecpe do spodárů obě ruce a rozpaží, až jí lupne v obou loketních kloubech.*”¹⁷⁰
- 2) *No, teď Vám už můžu říci, že to není žádná prdel, ale pořádný prdelisko!!*¹⁷¹

Frekvence: V ČNK 0x

4.7.9 Prdelín/ňa

Femininum, vzor *žena*, pojmenování osoby. Slovo tvorný rozbor je obtížný, může se jednat o kategorii mutační i modifikační. Krátká varianta sufixu (-ina) se uplatňuje při tvorbě názvů nositelů vlastností odvozených od adjektiv (srov. *blbina*, *kravina*), *prdelína* pak mohlo vzniknout sufixací od adjektiva *prdelní*, následnou změnou kvantitativy vokálu a současným významovým přenesením na osobu. Přípona -ina tvoří i názvy vlastností spadající do kategorie transpozitivní, zde se však jedná nositele vlastnosti, tedy mutaci. Může jít o přechýlený název utvořený neobvykle připojením sufixu -a k maskulinu životnému *prdelín*, které se sice pravděpodobně nepoužívá, ale mohlo by sloužit jako činitelský název člověka, který se *prdelí* (viz kap. 2.6.9), utvořený od slovesa sufixací (-n).¹⁷² V tomto případě by šlo také o mutaci. Slovo je vnímáno jako negativní i jako pozitivně expresivní, připomíná zdobnělinu. Je tedy možné, že vzniklo připojením sufixu -ina přímo k substantivu *prdel*, nebo ubráním souhlásky -k- ze zakončení -inka a změnou kvantitativy ve zdobnělině *prdelinka*, to by znamenalo, že patří do kategorie modifikační. Varianta s dlouhou samohláskou a zejména s -ň- je expresivnější a zdůrazňuje, že jde o něco milého.

Význam:

Slovo je velmi expresivní a je vnímáno různě. Používá se i jako nadávka, ale ve většině případů jej mluvčí chápe jako meliorativum: oslovení dítěte, něžné oslovení slečny (některé dívky jej používají jako přezdívku pro komunikaci v internetových sociálních sítích) a roztomilé pojmenování pozadí.

Žádný ze slovníků výraz neuvádí.

Dotazník: Z respondentů, kteří výraz znají, upřednostňují všichni nezměkčenou variantu a vysvětlují slovo nejčastěji jako *zadek (obvykle malý), dětský), milé oslovení slečny*.

Použití ve větě:

- 1) *Jestliže ta ožralá prdelína je odporná, on je hnusný dvojnásob.*¹⁷³ (nadávka)

170 ŽENA-IN.CZ. *Žena-in.cz* [online]. (c) 2000 - 2011 [cit. 2012-07-02]. ISSN 1804-6576. Dostupné z: <http://zena-in.cz/clanek/mam-holt-velkou-prdel-a-prsa-zrejme-podmerekna>

171 Reportáž z akcí. *Walkyrie Riders: Power Cruiser* [online]. 2008 [cit. 2012-07-02]. Dostupné z: <http://ddrak.wbs.cz/Technicke-udaje-F6C.html>

172 Existuje však výraz *prdelín* vycházející z obdoby slovesa, viz kap. 2.6.16.

173 KAHUDA, Václav. *Proudy*. Brno: Petrov, 2001. ISBN 80-7227-109-1.

- 2) *Tak před těma záhadnýma očima snaživě zakroutila úzkou prdelinou, jak to viděla u lepších holek od Prašné brány, co loví pány z hotelu Paříž (...).*¹⁷⁴
- 3) *Wěrů-ů, si moe malá prdelína a já na Tebe nedám dopustit!! Moc si Tě vážím a jsem ráda za vše s tebou, protože i když to bylo zlé tak jsme si to vždy vyřešily (...).*¹⁷⁵
- 4) *Ahojky, od narození mé malé prdelíny jsem hrozně záviděla všem maminkám, co psali, jak jim děti krásně usínají sami v postýlce...*¹⁷⁶

Frekvence: V ČNK 3x, ale pouze 1 autor

4.7.10 Prdelit (se)

Imperfektum, používá se pouze ve zvratné podobě; tvary přezenta: prdelím se, prdelíš se, prdelí se, prdelíme se, prdelíte se, prdelí se; tvary přezterita: prdelil(a/o/i) se(s); tvary imperativu: prdel se, prdelte se; frekventativum se nepoužívá, předpokládáný tvar: prdelívat; 4. slovesná třída kmene přezentního i minulého, slovesný vzor: prosit.

Sloveso je odvozené sufixací (-i-) přímo od slova *prdel* a spadá do mutační kategorie, konkrétně mezi typ sloves, která vyjadřují, že někdo provádí činnost úzce související se základovým slovem. Významový vývoj může souviset například s obratem *hýbat prdelí*.

Význam:

SČN: Neuvádí

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: *Jen s předponou: u- se*

SNČ: *Být někde nevhod, překážet, srov. uprdelit se*

Šmírbuch: *Jít pomalu; obtěžovat, dotírat; počínat/vést si špatně (prdelit to); zevlovat, okounět*

Dotazník: jít (pomalu), batolit se, zdržovat, tulit se, tetelit se, flákat se, motat se okolo, vtírat se, dlouze se zaobírat, prozrazovat, předvádět se

Použití ve větě:

- 1) (...) *pak kolem 18 měs. začala doma ložit, ale venku se prdelila pořád.*¹⁷⁷
- 2) „Přestaň se tady prdelit a mazej si hrát ven.“
- 3) (...) *nechce se mi věřit, že by se všichni prdelili v autech jen kvůli tomu, aby si mohli vylejt vztek na agentuře.*¹⁷⁸

174 CÉZAR, Jan. *Ocelový leopard: sága d'ábelství* [online]. Praha: Naše vojsko, 2010, 149 - 154 [cit. 2012-07-02]. ISBN 978-80-206-1162-8.

175 Wlastinka_66. LÍBÍMSETI.CZ, a.s. *Libím se ti.cz* [online]. © 2002 - 2012 [cit. 2012-07-02]. Dostupné z: http://libimseti.cz/Wlastinka_66?photoId=88575289#!

176 Diskuse: Pláč před usnutím - názory?. STEJSKALOVÁ, P. *Mojetěhotenství.cz* [online]. © 2000 - 2012, 11. 6. 2011 [cit. 2012-07-02]. Dostupné z: <http://www.mojetehotenstvi.cz/plac-pred-usnutim-nazory>

177 Diskuse. EMIMINO.CZ. *EMimino.cz* [online]. © 2012 [cit. 2012-07-01]. Dostupné z: <http://www.emimino.cz/diskuse/rehabilitace-ve-3-mesicich-57786/>

178 Řeč byla o koncertu, který se nikdy neuskutečnil, ale interpret na místo přijel. Autor příspěvku zastává názor, že

Frekvence: V ČNK 2x

Výraz se velmi vzdálil od původního významu slova *prdel*. Nové významy jsou však velmi blízké přeneseným významům sloves *prdět* a *prdnout*. Také se pojí s různými předponami (do-, od-, při-, vy-, u-), z nichž každá přizpůsobuje jeho sémantiku svému vlastnímu významu a navíc ji výrazně přibližuje k vyjádření pohybu. Ve všech případech dochází ke změně vidu na dokonavý. Modifikace slovesa *prdelit* jsou tedy následující:

Doprdelit se

Sloveso není doložené v ČNK, ale je běžně používané, i když toto tvrzení bohužel není čím doložit. Vzhledem k souvislosti sémantiky slovesa *prdelit* s pohybem je však spojení s prefixem *do-* zcela logické.

Význam:

Žádný ze slovníků výraz neuvádí. Používá se ve smyslu *dojít/dorazit někam*.

Použití ve větě: „To je doba, než ty se sem doprdešíš!“

Frekvence: V ČNK 0x

Odprdelit (se)

Od původního *prdelit* bylo utvořeno prefixací (od).

Význam:

Žádný ze slovníků výraz neuvádí. Význam je blízký slovu *prdelit*, souvisí s pohybem a předpona *od-* pouze upravuje význam na *směrem od; pryč*.

Použití ve větě: *Vodprdel se vodsud. Táhni do hajzlu.*¹⁷⁹

Frekvence: V ČNK 2x

Příprdelit (se)

Význam:

Žádný ze slovníků výraz neuvádí. Podobně jako ostatní slova odvozená od *prdelit* souvisí s pohybem, předpona upravuje sémantiku. Vyjadřuje *směr k, sem*.

Šmírbuch: *přijít, dostavit se*

Dotazník: konečně dorazit na místo, připojit (se), vetřít se k někomu, přitulit se

Použití ve větě: *Druhej den se sjelo do Prahy emběčkama půl republiky. (...) Vaše rodinka se sem taky příprdelila, že jo.*¹⁸⁰

Frekvence: V ČNK 1x

Rozprdelit se

---

skupina zahrát chtěla, jinak by se zbytečně netrmácela v autech takovou dálku.
Olympic: Diskuse. BESTIA. *Bestia* [online]. Bestia [cit. 2012-07-01]. Dostupné z:

http://www.bestia.cz/olympic/cs/diskuze-olympic.html?id_t=395

179 MORRELL, David. *Poslední ráno*. Dalibor Míček. Frýdek-Místek: Alpress, 1999. ISBN 80-7218-171-8.

180 PILOUS, Jiří. *Se srpem v zádech*. Praha: Dokořán, 2004. ISBN 80-86569-20-9.

Od prdelit utvořeno prefixací (roz-), nezaznamenáno v ČNK. Pouze SNČ uvádí adjektivum *rozprdelený* utvořené sufixací (-ý) od trpného přičestí.

Význam:

SNČ: *Široce rozložený, též ve spojitosti se zbytečně a široce otevřenými dveřmi.*

Použití ve větě:

- 1) „Nenechávej ty dveře pořád rozprdeleny, bude s nima třískat průvan.“
- 2) „Ty seš tu tak rozprdelenej, že už se sem nikdo jinej nevejde.“

Uprdelit se

ČNK zaznamenává také adjektivum *uprdelený* (2x) utvořené od předpokládaného tvaru přičestí trpného (uprdelen) sufixací (-ný).

Význam:

SČN: Neuvádí

PSJČ: *Zaujmouti někde místo, usaditi se, vulg.*

SSJČ: *Zaujmout místo, usadit se, vulg.*

SNČ: *Usadit se, vulg.*

Šmírbuch: *posadit se; utábořit se; zestárnout, zpohodlnět, změšťáčet*

Dotazník: usadit se, uvelebit se

Použití ve větě: „Co se v tom gauči pořád tak vrtíš, nejde ti pohodlně se uprdelit?“

Frekvence: V ČNK 12x (včetně odvozeného adjektiva)

Vyprdelit

Podle Machka jde o obměnu přirovnání *slepičí prdýlka*.

Význam:

SČN: Neuvádí

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

SNČ: *Vyzradit, prozradit*

Dotazník: Slova jsou známá, respondenti nerozlišují mezi zvratnou a základní podobou u významů *vyrazit na cestu, rozvalit se, vyvrbit se*. Podoba, která není zvratná, je známá navíc také jako *vyzrdadit děco*.

Použití ve větě: „Ne abys to zas někomu vyprdelila, je to děsně tajný!“

Frekvence: C ČNK 4x

Vyprdelit se

Význam:

SČN: Neuvádí

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

SNČ: *Vypravit se (odněkud)*

Použití ve větě: „Za chvíli tam máme bejt, kdy už se konečně vyprdelíš?“

Frekvence: V ČNK 3x

Zaprdelit se

Slovo není doloženo v ČNK, pouze adjektivum **zaprdelený** (1x) odvozené od předpokládaného tvaru trpného přičestí (zaprdelen) sufixací (-ný) a maskulinum neživotné **zaprdelov** (1x), použité ve významu *odlehle malé město, zapadákov*.

Význam:

Žádný ze slovníků výraz neuvádí. Význam je obdobný jako u slovesa *uprdelit se*, jen namísto *usadit se* (na okamžik) evokuje spíše *zahnízdít se* (na delší čas).

Použití ve větě: *Mám si odseknout: „Zaprdelenej za louží – co už ten tak může kafrat?“¹⁸¹*

Frekvence: V ČNK 2x

4.7.11 Prdelkář

Maskulinum životné, vzor *muž*, název konatelský utvořený od deminutiva *prdelka* sufixem *-ář*. Jakožto konatelské pojmenování vyjadřuje, že jde o člověka, který se nějakým způsobem věnuje prdelkám. SČN uvádí i přechýlenou podobu **prdelkyně** (vzor *růže*), utvořenou sufixací (-yně).

Význam:

1) Muž, který vzhled žen hodnotí především podle zadků. 2) Provozovatel internetových stránek s pornografií. 3) Člověk, který má rád zábavu.

SČN: *Který se prdelkuje* (prdelkovat však paradoxně neuvádí)

PSJČ: *Nadávka tomu, kdo prdelkuje*

SSJČ: Neuvádí

SNČ: Neuvádí

Dotazník: ten, kdo má rád zadky; srandista; záletník (málo známé)

Použití ve větě:

- 1) *i já jako skalní prdelkář, přiznávám, že zepředu jsem se svým systémem klasifikace vcelku ztracen....a nucen se orientovat podle „pomocných ukazatelů“ jako obličej, prsa...¹⁸²*
- 2) *(...) a poznal jsem že to je fakt pecka kluk a hodně dobrej kámoš prdelkář a pařmen...¹⁸³*
- 3) *(...) nechtějí dopustit, aby tento komunistický prdelkář řídil ČT a oni ho platili.¹⁸⁴*

¹⁸¹ (Zaprdelenej za oceánem – co už ten tak může říkat?)

ZÁBRANA, Jan. *Celej život*. Praha: Torst, 1992. ISBN 80-900149-7-6.

¹⁸² Blog.iDNES.cz. *IDNES.cz* [online]. Mafra, a.s., © 1999 - 2012, 13. 4. 2011 [cit. 2012-07-01]. Dostupné z:

http://blog2.idnes.cz/diskuse.aspx?iddiskuse=A110408_185979_blogidnes

¹⁸³ Fotky. LÍBÍM SE TI.CZ, a.s. *Líbím se ti.cz* [online]. (c) 2002 - 2012 [cit. 2012-07-01]. Dostupné z:

<http://hledani.libimseti.cz/fotky/rakii>

¹⁸⁴ Média: Janečkova minulost mi nevádí - diskuse k článku. *Lidovky.cz: Zpravodajský server Lidových novin* [online].

Mafra, a.s., © 2012, 26. 2. 2009 [cit. 2012-07-01]. Dostupné z: [http://www.lidovky.cz/diskuse.asp?](http://www.lidovky.cz/diskuse.asp?iddiskuse=A090226_164639_ln-media_bat&razeni=&strana=7)

[iddiskuse=A090226_164639_ln-media_bat&razeni=&strana=7](http://www.lidovky.cz/diskuse.asp?iddiskuse=A090226_164639_ln-media_bat&razeni=&strana=7)

- 4) *Ze seriózních webových stránek tu najdeme (...), ovšem na předních místech se drží erotické stránky, které si s registrací přivstaly. Když jsem to viděl, pospíšil jsem si s registrací, přece nenecháme nějakým prdelkářům prvenství!*¹⁸⁵

Frekvence: V ČNK 6x (včetně výrazu *protiprdelkář*)

4.7.12 Prdelkovat (se)

Imperfektum; tvary prezenta: prdelkuji, prdelkuješ, prdelkuje, prdelkujeme, prdelkujete, prdelkují; tvary préterita: prdelkoval(a/o/i); tvary imperfekta: prdelkuj, prdelkujte; frekventativum se nepoužívá, předpokládaný tvar: prdelkovávat; 3. slovesná třída kmene přítomního, 6. slovesná třída kmene minulého; slovesný vzor: kupuje.

Sloveso je od deminutiva *prdelka* odvozené sufixací (-ova-), patří do kategorie mutační a jde o stejný typ, jako u slovesa *prdelit*, významy se tudíž mohou prolínat. ČNK zaznamenává i odvozené slovesné adjektivum **prdelkující** (1x), utvořené z ženského rodu přechodníku přítomného, a slovesné substantivum **prdelkování** (2x) vzniklé přidáním sufixu -ní.

Sloveso se opět pojí s předponami, korpusem zaznamenané modifikace jsou 2 a obě se objevují pouze jedenkrát. Prefixací (o-) utvořené **oprdelkovat** bylo zařazeno do dotazníku, aby se potvrdilo, zda jde o okasionalismus, popřípadě jaký význam předpona o- doplňuje. **Vyprdelkovat**, rovněž vzniklé prefixací (vy-), je v ČNK použito ve stejném významu jako *vyprdelit*, z čehož lze usoudit, že jde pouze o jemnější variantu téhož výrazu. ČNK zaznamenává také **prdelování** (1x) odvozené stejně jako *prdelkování*, ale od nezdobněle podoby *prdel*.

Význam:

Sloveso původně souvisí především s pohybem, postupem času se význam přeneseně rozšířil na podlézání a mluvení. Deminutivní podoba umocňuje rys zesměšnění.

SCN: *Mrdati sebou, sem tam běhati, brzo zde, brzo tam býti*¹⁸⁶

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: *Potloukat se, neúčelně si počínat; vulg.*

SNČ: 1) *nář. lehčí chvilkovou prací nebo obcházením maskovat zahálku; 2) panáčkovat před někým, podlézat*

Šmírbuch: *počínat si kompromisně, nevalně; podlézat, pochlebovat; zevlovat, okounět*

Dotazník:

- 1) prdelkovat: tulit se, dělat si legraci, zahálet, dělat drobnou práci, být záletnický, chovat se trapně, pubertálně

¹⁸⁵ *Lidové noviny: informatika*. Mafra, a.s., 1998, č. 58. ISSN 1213-1385.

¹⁸⁶ Sloveso *mrdati* v době, kdy slovník vznikl, nebylo vnímáno jako vulgární, bylo spojováno s významem *hýbat, kývat, vrtět* (REJZEK, J., *Český etymologický slovník*)

- 2) oprdelkovat: Slovo téměř nikdo nezná, evokuje lidem význam *opusinkovat, ale zadkem, nebo odfláknout*.

Použití ve větě:

- 1) *Přeci to nestojí za to, když je světová vojna, prdelkovat se jenom kolem hranic.*¹⁸⁷
- 2) (...) *musel proto ještě ve výtahu přísahat, že nebude prdelkovat kolem Evy nebo Růženky.*¹⁸⁸
- 3) (...) *dřív jsem si říkal, co to je za ochlastu, vždyť von má jenom tu Galánečku a pořád s tím nějak oprdelkuje, ale pak jsem poznal, že to je muzikant jak noha.*¹⁸⁹
- 4) *Abych mu trochu ulehčil, vyprdelkoval jsem poručíkovi drby o tom, co údajně dělala paní Howardová v době, kdy její manžel seděl u karetního stolku.*¹⁹⁰
- 5) *Opravdoví umělci tak nikdy nemluvili a tak se nehonosili uměleckou vznešeností jako kýčaři, impotenti a prdelkující kritikové.*¹⁹¹

Frekvence: V ČNK 20x (včetně odvozených slov)

4.7.13 Prdelné

Neutrum, zpodstatnělé relační adjektivum utvořené sufixací (-né) od substantiva *prdel*. Podle Hausera se v současnosti sufix -ný pro tvorbu vztahových adjektiv nepoužívá, produktivní je měkká varianta. V souvislosti s penězi je však toto zakončení běžné (výkupné, spropitné), proto zde zastaralá přípona působí neutrálně.

Význam:

Žádný ze slovníků výraz neuvádí. Pouze z kontextu zaznamenaného v ČNK vyplývá, že jde o negativní pojmenování odměn zřejmě za členství v dozorčích radách. Nikdo z respondentů význam nezná., odhadují však souvislost s penězi.

Použití ve větě: *První, co noví lidé udělali: zvýšili si odměny (tzv. prdelné) z 8000 Kč na 56000 měsíčně.*¹⁹²

Frekvence: V ČNK 3x, ale pouze ve 2 různých vydáních Lidových novin

4.7.14 Prdelní

Relační adjektivum, sufixací (-ní) bylo utvořeno od slova *prdel*. Vyjadřuje vztah s částí lidského těla tímto substantivem označovanou.

---

187 HAŠEK, Jaroslav. *Osudy dobrého vojáka Švejka za světové války*. Praha: Baronet, 1996. ISBN 80-85890-59-3.

188 TREFULKA, Jan. *Zločin pozdvižení*. Brno: Atlantis, 2004. ISBN 80-7108-257-0.

189 *Folk & Country*. Roč. 1993

190 *Právo*. 22. 5. 2004, roč. 1999

191 ČAPEK, Karel. *Korespondence I*. Praha: Československý spisovatel, 1993.

192 *Lidové noviny*. Praha: Mafra a. s., 28. 3. 2000. ISSN 1213-1385.

Význam:

SČN: Uvádí pouze větu: *On má mnoho prdelních hříchů*. Německý překlad: *Er ist ein Hurer*. (tj.. smilník, kurevník¹⁹³), vulg.

PSJČ pouze na jedné kartě uvádí: */části ženské pánve:/ svatá kost, prdelní / řítí / neb. zadní / kostka, a jiné dvě bez jména, neb nejménované kosti. 1772 Zlobnický: Krano, vedení k bab. um. 2. 12¹⁹⁴* (provedena transliterace)

SSJČ: Neuvádí

SNČ: Neuvádí

Použití ve větě:

1) *Taky ji nesnáším od začátku. Je to prdelní ksicht a ani neumí pořádně česky.*¹⁹⁵

2) *Všude po chodbách se linul silný prdelní pach.*¹⁹⁶

Frekvence: V ČNK 13x

4.7.15 Prdelník

Maskulinum životné, vzor *pán*, od adjektiva *prdelní* je utvořené přidáním sufixu *-ník*, patří mezi názvy nositelů vlastností. Jako maskulinum neživotné, utvořené stejnou příponou, ale s významem bližším názvům prostředků, se chová například i ve slově *podprdelník* (viz kap. 4.7.1). Častěji se objevuje ve složeninách (viz kap. 4.7.20).

Význam:

SČN: *Svinutý hadr, na způsob jelita, kterýž děvky sobě váží na zadek, aby jim sukně stály, vulg.*¹⁹⁷

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

SNČ: Neuvádí

Podle kontextu v ČNK jde o nadávku.

Dotazník: název plastové podložky pod zadek, která slouží k jízdě z kopce na sněhu; polštář pod zadek, (velmi málo známé slovo)

Použití ve větě:

1) *Myslí to dobře, ale je to prdelník. Analfabet, a k tomu se chce tvářit, co intelektuál.*¹⁹⁸

193 Slovníky. LANGSOFT S.R.O. *Centrum.cz* [online]. Centrum holdings, 1999 – 2012 [cit. 2012-07-01]. Dostupné z: <http://slovníky.centrum.cz/?q=HURER&lang=3>

194 Příruční slovník jazyka českého. ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ AKADEMIE VĚD ČR, v. v. i. Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR, v. v. i. [online]. 2007 - 2008 [cit. 2012-06-27]. Dostupné z: http://bara.ujc.cas.cz/psjc/img.php/img/1216/619987149_133804_25738_631

195 *Deníky Bohemia*. 7. 5. 2004. 2004

196 KAHUDA, Václav. *Proudy*. Brno: Petrov, 2001. ISBN 80-7227-109-1.

197 Zde nemusí jít nutně o prostitutky, dříve se *děvka* říkalo i slušným děvčatům (naopak *holka* mělo vulg. Přidech).

198 MATĚJKA, Ladislav. *Korespondence*. Praha: Akropolis, 2008. ISBN 978-80-7304-075-8.

- 2) (...) *soutěžící se rvali jak o život, aby zvítězili v jízdě na bobech, saních, prdelnicích a na všem, co jezdí po sněhu.*¹⁹⁹

Frekvence: V ČNK 2x

4.7.16 Prdelovice

Od relačního adjektiva *prdelový* utvořeno přidáním sufixu *-ice* (tato přípona zvyšuje důraz na charakteristiku, často se jí tvoří pojmenování nositelů vlastností).

Význam:

SCN: 1) *Konečník*, 2) vzdálené místo, zapadákov: *Do prdelovic jíti, DO PRDELOVÉ LHOTY, t. nikam*, vulg. Ve významu *zapadlé místo* a pouze v tomto spojení uvádí adjektivum **prdelový** i jako samostatné heslo.

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

SNČ: Neuvádí

Použití ve větě:

- 1) „Mě to nezajímá, běž s tím třeba do prdelovic.“
- 2) „Nechci strávit další rok nudou tady v těch prdelovicích!“

Frekvence: V ČNK 0x

4.7.17 Prdelózní

Relační adjektivum spadající do mutační kategorie, vzniklo od slova *prdel* prostřednictvím sufixu *-ózní*, který například oproti sufixu *-ní* vyjadřuje spíše podobu, než sounáležitost. *Přípony -ózní a -ézní* jsou častější u cizích slov (ambiciózní), s vulgarismy se však pojí nezřídka (mrdózní, sračkózní). V takovýchto kombinacích nesou silně expresivní příznak a evokují zesměšnění něčeho vznešeného (nejspíše to způsobuje podobnost se slovy *pompézní, famózní*).

Význam:

Žádný ze slovníků výraz neuvádí.

Obecný význam je *jako prdel, zaměření na prdel s příděchem něčeho vznešeného*.

Dotazník: kromě výše zmíněného významu také *zábavný; někdo s velkým zadkem*

Použití ve větě:

- 1) *A není tu nikoho, kdo by pojmenoval ony císařovy nové šaty. A všude mondénní hemžení. Návaly snobů. Jak je to celé prdelózní!*²⁰⁰

199 CaravanLife.cz [online]. CaravanLife.cz, © 2010, 18. 11. 2007 [cit. 2012-07-01]. Dostupné z: http://caravanlife.cz/print.php?type=A&item_id=419

200 NUSKA, Bohumil. *Padraikův zánik*. Praha: Torst, 1997. ISBN 80-7215-025-1.

- 2) *Otisk velezábavných tele tele estrád a přímočarých prdelózniích vtípků je na publiku znát.*²⁰¹

Frekvence: V ČNK 2x

4.7.18 Prdolit (se)

Podle Machka vzniklo *prdolit* obměnou z *trtolit*, které se na Moravě a na Slovensku používá vevýznamu *žvanit*.

Z předpon se pojí s prefixem *vy-*. ***Vyprdolit*** (1x) je významově shodné se slovesy *vyprdelit* a *vyprdelkovat*, což poukazuje na to, že se jedná pouze o jinou variantu téhož slova. Kromě samotného *prdolit* zaznamenává ČNK také slovesné substantivum ***prdolení*** (2x) utvořené od slovesa sufixem *-ní*. Dále činitelské pojmenování osoby, která se prdolí, utvořené sufixem *-n* – ***prdolín*** (1x). Toto zakončení nese výrazně expresivní příznak, význívá spíše kladně, nicméně v kontextu zaznamenaném v ČNK je slovo použito jako zesměšňující nadávka. Přidáním sufixu *-ina* vzniklo femininum vzoru *žena* ***prdolina*** (1x), které označuje kozí výtrus. Jde primárně o název výsledku činnosti, i když přípona je typická pro pojmenovávání vlastností či jejich nositelů.

Význam:

SČN: Neuvádí

PSJČ: *Breptati*, *vulg.*

SSJČ: *Breptat*, *žvanit*, *vulg.*

SNČ: *prdolit*: *Morav. žvanit*

prdolení: *Morav. žvanění (obv. o ženách)*

prdolít': *Ostrav. motat se někde, loudat se; v morav. nár. Tlachat*

Šmírbuch: *žvanit*

Dotazník:

- 1) *prdolit*: batolit, čekat, zdržovat (téměř neznámé slovo)
- 2) *vyprdolit*: vyžvanit, konečně vyrazit na cestu (rovněž téměř neznámé)

Použití ve větě:

- 1) *Když se blýskl, tak se řeklo, tohle je zkušený newyorský polda, žádný prdolín.*²⁰²
- 2) *Nápady z něho vypadávaly – promiňte mi prosím ten místní průměr – jak prdoliny z kozí řiti – bobečky, které kozičky, když jdou spát na sluníčko, od křovíčka ke křovíčku, trousí černými hrstmi na cestu.*²⁰³

201 *Mladá fronta DNES*. Praha: Mafra a.s., 8. 4. 2004. ISSN 1210-1168.

202 MURRAY, Smith. *Ďáblův kejklíř*. Marie JAKUBCOVÁ; Pavel BOJAR. Praha: Odeon, 1997. ISBN 80-207-0556-2.

203 VERDET, Jean-Pierre. *Nebe, řád a chaos*. Oldřich KALFIŘT; Jiří NAŠINEC. Praha: Slovart, 1997. ISBN 80-85871-34-3.

3) „*Tak mě tedy svlíkni a přestaň se tu prdolit.*“²⁰⁴

4) „(...) *V týhle zemi stejně všichni jen kecají.*“ „*Hlavně ti nahoře,*“ (...) „*Samý prdolení, ale skutek utek.*“²⁰⁵

Frekvence: V ČNK 9x (včetně odvozených slov, z toho prdolit 4x)

4.7.18.1 Prdola/prd'ola

Od slovesa bylo přidáním málo produktivního sufixu *-a* odvozeno životné maskulinum *prdola*. Skloňuje se podle vzoru *předseda* a spadá mezi názvy činitelské. ČNK tento výraz nezachytil. Daleko častější i na území Čech je palatalizovaná podoba *prd'ola*, ale Machek ji zmiňuje jako moravismus. Podle SNČ by mohlo souviset také se slovy *prcek*, *prdět*.

Význam:

Sémantika je velmi podobná, jako u slova *páprda*. Slovo je vždy vnímáno negativně, důraz může být kladen na stáří, malý vzrůst, slabost, bohatství, konzervativnost, zlenivělost, rozmazlenost, nemožnost...

SČN: Neuvádí

PSJČ prd'ola: *Prd'och*, vulg. Na jedné z karet doplňuje: *Starý, sešlý, nemocný muž*²⁰⁶

SSJČ prdola, prd'ola: 1) *Kdo prdolí, breptá, žvanil*; 2) *Prd'ola synonymní k prd'och*; oboje vulg.

SNČ prd'ola: *Nelichotivé označení muže (nespecifické: malý, jindy starý, nevýznamný), nadávka; hanl.*

Šmírbuch: *měšťák, buržoust*; výrazně starý (synonymní se slovem *prd'och*)

Dotazník: malé dítě, miminko, vlídné oslovení; malý člověk (nejčastěji uváděný význam), hubený člověk; hanl.: starý muž, zbabělec

Použití ve větě:

- 1) *Ten prd'ola je neškodnej, ale ten druhěj vypadal vod rány.*²⁰⁷ (důraz slabost)
- 2) *Takže se provdala za toho starýho prd'olu, toho podfukáře z Wall Street?*²⁰⁸ (důraz na bohatství, rozmazlenost, nemožnost)
- 3) *Ptám se, jak ten starý prd'ola vypadá, přes šedesát a víc do šířky než do výšky, dobrá partie.*²⁰⁹ (důraz na stáří, zlenivělost)

Frekvence: V ČNK 116x (z toho prdola 0x)²¹⁰

204UPDIKE, John. *Králiku, utíkej*. Josef Schwarz. Praha: Odeon, 1980.

205GUNESEKERA, Romesh. *Útes*. Libuše Hornová. Praha - Litomyšl: Paseka, 2002. ISBN 80-7185-407-7.

206Příruční slovník jazyka českého. ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ AKADEMIE VĚD ČR, v. v. i. *Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR*, v. v. i. [online]. 2007 - 2008 [cit. 2012-06-27]. Dostupné z: http://bara.ujc.cas.cz/psjc/img.php/img/2383/190677494_60539_11847_541

207CHASE, James Hadley. *Dvojitý pohřeb*. Marie Brabencová-Válková. Praha: Vyšehrad, 1997. ISBN 80-7021-209-8.

208GRISHAM, John. *Předvolání*. Petra Diestlerová. Praha: Knižní klub, 2002. ISBN 80-242-0898-9.

209CHAROUST, Milan. *Ostrov*. Brno: Petrov, 2002. ISBN 80-7227-129-6.

210Údaj platný ke dni 28. 6. 2012, v původní frekvenční distribuci nebyla zahrnuta slova s kořenem *-prd'*.

4.7.19 Zprdelnatět

Perfektum utvořené od slova *prdelnatý* prefixací (z-) a sufixací (-ě-). *Prdelnatý* je adjektivum vyjadřující vlastnost podle výrazného znaku, od substantiva *prdel* je odvozené přidáním sufixu *-natý*, v ČNK není zaznamenáno. Sloveso *zprdelnatět* uvádí pouze Šmírbuch, a to spolu s dalšími výrazy stejného významu: *zprdelnět*, *zprdoláctět*, *zprd'olit*. O těch práce blíže nepojednává.

Význam:

Žádný ze slovníků výraz neuvádí.

Šmírbuch: *Zestárnout, zpohodlnět, změšťáctět*

Dotazník: Slovo není běžně používané, ale je srozumitelné většině respondentů. Uváděli významy *ztloustnout na zadku*, *ztloustnout celkově*, *zlenivět*.

Použití ve větě: „Za ty roky, co seděla doma na zadku a nehýbala se, pěkně zprdelnatěla nejen na těle, ale i na duchu.“

Frekvence: V ČNK 0x

4.7.20 Složeniny

Po jednom výskytu se v ČNK objevují *červenoprdelák*, *krásnoprdelatá*, *prdelometný*, *prdeloštipc*, *tří/čtyř/pětprdelní* (jeden autor, čili 1x), *veleprdel*, *zlatoprdelkatě*. Ze složenin zachycených ČNK, které nejsou okasionalismem, patří všechny mezi složeniny vlastní:

- *černoprdelník*

Maskulinum životné, vzor *pán*, subordinační vnitřní adjektivní složenina. V první části stojí adjektivum *černý*, které blíže určuje substantivum *prdelník* v druhé části. Nelze vyloučit, že je slovo odvozeno od vnější složeniny *černoprdelný/i*, tedy *mající černou prdel*, proto není složenina přiřazena přímo ke slovu *prdelník*. Přirozenější by však byla podoba *černoprdelatý*, ze které by zpodstatněním vznikl spíše *černoprdeláč*, proto se první uvedená varianta jeví pravděpodobnější.

ČNK uvádí od složeniny sufixací (-cký) odvozené přivlastňovací adjektivum *černoprdelnický*, od něho rovněž sufixací (-ctví) utvořené substantivum *černoprdelnictví*, které pojmenovává vlastnost, a přechýlený název *černoprdelnice* (sufixace, *-ce*).

Význam:

SČN: Neuvádí

PSJČ uvádí pouze na 1 kartě: ... *jedenáctiletka* ... *je v ohromném baráku bývalého semináře, odkud jsme vyhnali černoprdelníky* ... 1963 K. Ptáčník. Noc 13, 14²¹¹

SSJČ: Neuvádí

---

211 Příruční slovník jazyka českého. ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ AKADEMIE VĚD ČR, v. v. i. *Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR*, v. v. i. [online]. 2007 - 2008 [cit. 2012-06-27]. Dostupné z: http://bara.ujc.cas.cz/psjc/img.php/img/411/54977130_205230_30402_725

SNČ: 1) *Kněz (obv. katolický), dnes také někdy člen křesťansko-demokratické strany*; 2) *fotbalový rozhodčí (méně častý význam) – sportovní slang*; 3) *důchodce pracující jako závodní stráž*; vše hanl.

Šmírbuch: *kněz, duchovní*

Dotazník: církevní hodnostář, rozhodčí ve sportu, člen KDUČSL, Rom

Použití ve větě:

1) *Jak vás vojáci v Bosně přijali? (...) Padaly nejružnější vtipy: co tady bude ten černoprdelník dělat, kde má skládací oltář (...) a podobně. Já jsem ale (...) vypadal úplně jinak, než jak si vojenského kaplana představovali.*²¹²

2) *„Jardo, zdá se mi trošku, že černoprdelník tlačí káru Spartě,“ řekl do telefonu v poločase zápasu na adresu rozhodčích Valenta (...).*²¹³

Frekvence: v ČNK celkem 32 (včetně odvozených výrazů)

- ***holoprdelník***

Maskulinum životné, vzor *pán*, subordinační vnitřní adjektivní složenina. Určující adjektivum *holý* stojí v první části a upravuje význam substantiva *prdelník*.²¹⁴ Stejně jako prdelník může jít také o zpodstatnění vnější složeniny *holoprdelný/i*, která se v ČNK objevuje jedenkrát.

Význam:

Žádný ze slovníků výraz neuvádí.

Podle odpovědí v dotazníku a soudě dle kontextů v ČNK jde o nadávku mířenou na nemajetného, obyčejného člověka.

Použití ve větě: *Ve srovnání s Ivankou, Jürgenem, Karlem, jeho tchánem a všemi ostatními žraloky z paralelního vesmíru, jenž se nějakým způsobem prolíná s mým, jsem navždy odsouzen plnit roli žebráka, somráka, holoprdelníka, přicmrdávače, vylizovače talířů.*²¹⁵

Frekvence: celkem 7x, ale pouze 4 autoři

- ***krucíprdel***

Citoslovce, koordinační prostě slučovací složenina. Substantivum *prdel* v druhé části složeniny se chová stejně jako kletba *kruci* v první části, pouze s tím rozdílem, že si zachovává možnost skloňování.

Význam:

Kletba

²¹² *Respekt*. Respekt Publishing, a.s., 1999, č. 31. ISSN 1801-1446.

²¹³ *Hospodářské noviny*, 28. 6. 2006. 2009

²¹⁴ Možnost, že by *holo-* vycházelo z řeckého *holos* (celý, úplný nedotčený - SSJČ) je nepravděpodobná.

²¹⁵ FRÝBORT, Pavel. *Vekslák 2*. Praha: Šulc a spol., 1993. ISBN 80-85636-03-4.

Žádný ze slovníků výraz neuvádí. SNČ obsahuje významově shodná hesla *krucifix*, *krucihiml*, *krucinágl*, *krucinál*, (*krucinálfagot*), *krucipísek*, *kruciš*, *krucityrkn*, SSJČ *kruci*, *krucifix*, *krucinál*, PSJČ *kruci*, *krucifagot*, *kruciferdek*, *krucifix*, *krucifixský* (řídce), *krucihiml*, *krucilajtnant* (řídce), *krucimilion*, *krucinágl* (řídce), *krucinál*, *krucinálfagot/krucinálfixfagot*, *krucipísek*, *krucityrken/krucityrkn*.

Dotazník: kletba (málo užívané)

Použití ve větě: „*Nezvládli jsme to*,“ *prohlásil pomalu*. „*Kruciprdel*, *nezvládli jsme to!*“²¹⁶

Frekvence: V ČNK 6x, ale pouze 4 různé autoři

4.7.21 (V)Lézt někomu do prdele

Jak už bylo řečeno, substantivum *prdel* se používá v mnoha ustálených spojeních. Jedním z nich je *(v)lézt někomu do prdele*. Používá se tak často, že spojením jednotlivých lexémů vznikla univerbizovaná substantiva různých forem. V některých případech došlo k vypuštění předložky *do*, naopak ve většině slov je ke slovesu připojen prefix. Většinou jde o okasionalismy, kterých ČNK zachytil velké množství. Protože význam všech slov je shodný s významem prvotního lexému (neuvažujeme-li lehké pozměnění sémantiky po připojení různých afixů), postačí k jeho výkladu původní fráze.

Význam: Podlézat, šplhat, získávat si někoho přehnanou snahou hraničící se zapíráním sebe sama; negativně expresivní ve všech případech.

SČN: Neuvádí

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

SNČ: *doprdelista*, *ližprdelka* – vulg., *prdelolezec* – vulg., *vlezdoprdelista*, *vlezdoprdelka* – vulg., *vlezprdelista*, *vlezprdelka* – vulg.: *podlézavec*, *pochlebník*

doprdelismus, *vlezdoprdelismus*, *vlezprdelismus*; vše vulg.: *podlézavost*

Použití ve větě:

- 1) „Nesnížím se k tomu, abych kvůli lepší práci *(v)lezl šéfovi do prdele*“.
- 2) *Ve své nadutosti, obklopen bandou bezcharakterních prospěchářů a vlezdoprdelistů, ani nepozoroval úbytek svých příznivců a svým pohrdavým chováním k řadovým členům strany ztratil i jejich podporu.*²¹⁷

216 SCORTIA, Thomas N. a Frank M. ROBINSON. *Výbuch*. Jan Jiráček. Praha: Svoboda, 1993. ISBN 80-205-0372-2.

217 *Mladá fronta DNES*. Praha: Mafra a.s., 5. 9. 1998. ISSN 1210-1168.

- 3) *Profesor Arkadij Rogov je odporná ropucha, která jim leze do prdele, kde může, (...). Odporná, přeplacená, bezpáteřná, prdelolezecká ropucha, která plní normy, aby si zajistila svoje medaile a privilegia.*²¹⁸

Frekvence: V ČNK 100x (včetně podob se slovesem *lízat* a výrazu *klausoprdelovlezeectví*)

Utvořená substantiva lze rozdělit do čtyř skupin podle významu. U každé skupiny jsou vypsané použité sufixy. Čísla za jednotlivými slovy uvádějí počet výskytů v ČNK. Lexémy jsou řazeny podle frekvence, v případě shodné frekvence je pořádek abecední.

a) pojmenování činnosti

-ní

vlezdoprdelkování 4, lezprdelkování 1, prdelolezení 1

b) pojmenování myšlenkového směru

-ismus/izmus²¹⁹

vlezdoprdelismus 15, doprdelevlezismus 1, lezdoprdelizmus 1, vlezprdelismus 1

c) pojmenování vykonavatele činnosti

-a; -ec; -ista; -ka; -ník

vlezdoprdelka 22 (femninium i maskulinum ž.), vlezdoprdelista 8, vlezprdýlka 6, prdelolezec 5, vlezprdelka 4, lezprdelec 1, lezprdelka 1, prdelolez 1, vlezdoprdelka 1, vlezdoprdelec 1, vlezprdelista 1, vlezdoprdelník 1, vlezprdelník 1, vlezdoprdelka 1

d) pojmenování vlastnosti

-ctví, -ost, -ství

vlezdoprdelkovství 3, prdelolezeectví 3, vlezdoprdelnictví 2, vlezdoprdelství 2, lezprdelkovství 1, vlezdoprdeláctví 1, vlezdoprdelezeectví 1, vlezdoprdelezeectví 1, vlezprdelnost 1

Kromě substantiv zaznamenal ČNK vždy o jednom výskytu příslovce *vlezdoprdelisticky*, sloveso *vlezdoprdelovat* a adjektiva *vlezdoprdelní* (2x) a *prdelolezecký*.

Stejný význam mají řidčeji používaná slova utvořená ze spojení *lízat někomu prdel*, které má samo o sobě význam jiný. Až v univerbizované podobě se shoduje s významem *lézt někomu do prdele*. ČNK zaznamenal po jednom výskytu substantivum *lizprdelka* a adverbia *lizoprdelní* a *lizprdelský*. Obdobných výrazů je více, zde jsou uvedeny pouze ty, jež obsahují kořen *-prd-*.

Dotazník: Respondenti uváděli výrazy:

- 1) osoba: *vlezdoprdelka* (13x), *vlezdoprdel* (2x), *vlezdoprdelista* (2x), *vlezdoprdeláč*, *vlezdoprdelník*

²¹⁸ LE CARRÉ, John. *Ruská sekce*. Miroslav Jindra. Praha: Svoboda - Libertas, 1992. ISBN 80-205-0289-0.

²¹⁹ Slova jsou vyjmuta z textů vydaných v rozmezí let 1991 – 2003 a jen jedno z nich používá dubletní tvar *-izmus*. Tento údaj alespoň trochu vypovídá o tom, co lidem přijde přirozenější – přeci jen se jedná o nespisovnou slovní zásobu.

- 2) činnost: vlezdoprdelismus (4x), vlezdoprdelství (2x), vlezdoprdelkování (2x), lezdoprdelkování, prdelezení, vlezdoprdeláctví, vlezdoprdelení, vlezdoprdelkovství, vlezdoprdelnictví

4.8 Prdlat

Původ výrazů v této kapitole nelze určit zcela přesně. Dějové adjektivum *prdlavý* je odvozené přímo od slovesa *prdět* (sufixace + *-lavý*). Hlávka *-l-* připojená ke kořeni může mít různé funkce (disimilační, expresivní, slovotvornou). Následující slova souvisí převážně se zvukem, odkazují na onomatopoický původ slova *prd*. Jsou velmi expresivní.

4.8.1 Prdlat

Imperfektum, spadá do kategorie mutační, od citoslovce *prd* je odvozené sufixem *-a-*. Tvary přezenta: *prdlám*, *prdláš*, *prdlá*, *prdláme*, *prdláte*, *prdlají*; tvary přezera: *prdlal(a/o/i)*; tvary imperativu: *prdlej*, *prdlejte*; frekventativum se nepoužívá, předpokládaná podoba: *prdlávat*; 5. slovesná třída podle kmene přezentního i podle kmene minulého, slovesný vzor: *dělá*.

Prefixací (*za-*) bylo odvozeno perfektum *zaprđlat* (1x) a od něho dále sufixací (*-ní*) slovesné substantivum *zaprđláńí* (1x). Dalším dokonavým tvarem je *připrđlat* (1x), utvořené od *prđlat* prefixací (*při-*). Přípona *-lavý* v adjektivu *prđlavý* (14x) vyjadřuje vlastnost vyplývající z děje, dalším odvozeným adjektivem je *prđlající* (1x) utvořené ze tvaru přechodníku přítomného. Další transpozicí je název vlastnosti, *prđlavost*, utvořené sufixací (*-ost*). SČN navíc uvádí adverbium *prđlavě* (ve významu *prdě*), od adjektiva *prđlavý* odvozené sufixací (*-ě*).

Význam:

Prđlat souvisí se zvukem, používá se k pojmenování různých činností, při kterých vzniká zvuk podobný *zaprđění*, a k charakteristice předmětů, které takový zvuk vydávají. Další významy se týkají pohybu a neurčité manuální činnosti.

SČN *prđlavý*: *Často prđící*, *vulg.* PSJČ, SSJČ ani SNČ výraz neuvádí.

prđlavost: SČN: *Časté prđění*, *vulg.*

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

SNČ: Neuvádí

Dotazník:

- 1) *prđlat*: jít a *prdět*, dělat se s něčím, zdržovat se s něčím, hrát si s něčím (např. v nervozitě)

- 2) prdlavý: často prdící, bublavý, hlučné a smradlavé auto, pálivý (např. kopřiva – na Moravě)
- 3) prdlavost: velká plynatost (skoro až nemoc)

Použití ve větě:

- 1) *Bankomat zaprdlal a zamrmal a v jeho pusince se objevil lístek (...).*²²⁰
- 2) *A za dvě hodiny, buď připrdlám já na babetě nebo ona, ale už se na sebe z dálky tlemíme.*²²¹
- 3) *A potom jsem uslyšela, že uvolněný prkno venku na chodbě vydalo svoje typický prdlavý zakvíkání.*²²²

Frekvence: V ČNK 18x (včetně odvozených slov, z toho prdlat 0x)

4.8.2 Prdlačka

Femininum vzoru *žena*, je odvozené sufixací (-čka) buď přímo od slovesa *prdlat*, pak by šlo o název výsledku děje utvořený obdobným způsobem jako například femininum *sračka*, které lze použít v podobném významu. Většinou se používá v nominativu plurálu nebo v akuzativu singuláru.

Význam:

Kromě významů uvedených slovníky se někdy používá jako pojmenování polévky (zabíjačková, hrachová).

SČN: Neuvádí

PSJČ: *Nic, nicotná věc, vulg.*

SSJČ: *Nicotná věc, nic, vulg.*

SNČ: *Nic, odmítnutí*

Šmírbuch: *vědět prdlačku – nevědět; nic*

Dotazník: nesmysl, lež, nesouhlas (velmi známé), bezcennost, prdění na břicho

Použití ve větě:

- 1) *„(...) Dyk by kurva ta naše ekonomika akorát vykrvácela!“ „Ale prdlačky.(...)“*²²³
- 2) *Ale humanitas, která nemá podklad, je na prdlačku.*²²⁴
- 3) *Ti nevědí, co je správné a co ne, ty vědí prdlačku – promiňte.*²²⁵

²²⁰Reflex. 2000, č. 13. ISSN 1213-8991.

²²¹Folk & Country. Roč. 1995

²²²MCCOMBIENOVÁ, Karen. *Dóóóst dobrej voprúz*. Petra Klůfová. Havlíčkův Brod: Fragment, 2005. ISBN 80-253-0051-X.

²²³VIEWEGH, Michal. *Účastníci zájezdu*. Brno: Petrov, 2001. ISBN 80-7227-090-7.

²²⁴*Lidové noviny*. Praha: Mafra a. s., 1996, č. 299. ISSN 1213-1385.

²²⁵KAUFMANOVÁ, Bel. *Nahoru po schodišti dolů*. Luba Pellarová; Rudolf Pellar. Praha: Ivo Železný, 1998. ISBN 80-237-2156-9.

Frekvence: V ČNK 30x

4.8.3 Prdlajs/z

Slovo se neskloňuje, ve větě se chová jako částice. Významově se shoduje se substantivem *prdlačka* (popř. *prdlák*), pravděpodobně zde došlo k nahrazení slovanského sufixu (-ák/-čka) germanismem (-ajs/z). Zakončení *-ajs/z* nese expresivní příznak spojený s negativním hodnocením (srov. *maglajs*, *hernajs*).

Význam:

Zamítavá odpověď, nepravda, nic.

SČN: Neuvádí

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

SNČ: *Nic, odmítnutí*

Šmírbuch: *vědět prdlačku – nevědět; nic* (synonymní se slovem *prdlačka*)

Dotazník: zamítavá reakce (velmi známé), lež, hloupost, nic

Použití ve větě:

- 1) *Myslela jsem si, že to víš, a nemohla jsem vědět, že je to pro tebe důležité.* “ „Prdlajs, dámo. Myslela sis, že bych se cítil jako blbec (...). “²²⁶
- 2) „(...) *Ale vůbec by mě bejvalo nenapadlo, že jsi vypátral takový* – “ „Prdlajs jsem vypátral, to byly náhody.(...)“²²⁷

Frekvence: V ČNK 135x (včetně zkomoleniny substantiva *poltergeist* – *polprdlajs*, z toho *prdlajz* 2x)

4.8.4 Prdlák

Maskulinum neživotné vzoru *les*, utvořené sufixací (-ák) od slovesa *prdlat*, patří mezi názvy nositelů vlastností. V ČNK je zachyceno ve stejném významu jako *prdlačka*.

Význam:

Kromě *rány*, jak uvádí SNČ, a významu *nic, houbeles*, *prdlajs* se používá i ve významu *prd* (ve smyslu plyn vypuštěný ze střev).

SČN: Neuvádí

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

SNČ: *Rána (zvuková)*

²²⁶STEELOVÁ, Danielle. *Palomino*. Šárka Benešová. Praha: Knižní klub, 1998. ISBN 80-7176-859-6.

²²⁷VELINSKÝ, Jaroslav. *Zmizení princezny*. Libouchec: Kapitán Kid, 1999.

Dotazník: Slovo téměř nikdo nezná, jediným uvedeným významem je *vidlák*.

Použití ve větě:

1) *Slibovala tam dopis – to ji třeba spletlo a teď myslí, že mi napsala, prdlák.*²²⁸

2) *mmmmhhhh áááá to je vzdoušek, jo to byl prdlák, chmň prďánky moje*²²⁹

Frekvence: V ČNK 1x

4.8.5 Prdlavina

Od dějového adjektiva *prdlavý* odvozeno sufixací (-ina). Přípona je běžná pro názvy nositelů vlastností.

Význam:

SČN: *Prdlavé víno, vulg.*

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

SNČ: Neuvádí

Použití ve větě: „Mám chuť na alkohol s bublinkami, doneste mi třeba prdlavinu.“ (hhh fakt nevím, domyslet)

Frekvence: V ČNK 0x

4.8.6 Prdlavka

Femininum vzoru *žena*, pojmenovává nositele vlastnosti. Od dějového adjektiva *prdlavý* je odvozené sufixem -ka. Jedním z mála příkladů utvoření maskulina od feminina je *prdlavkář*. Už sufix -ář ale poukazuje na název konatelský, nikoli přechýlený.

Význam:

Slovo není příliš běžné, zdá se, že lidi jednoduše napadá, chtějí -li nazvat nějaké nadýmavé jídlo a pití, nebo tekutinu, která vydává prdlavý zvuk nebo smrdí. Stejně tak obecně označuje malá, hlučná vozidla. Používá se i jako nadávka mířená na zbabělé nebo slabé lidi. Jako *prdlavkář* je označován fanoušek velorexů.

SČN: *Ředkev, po které se prdí, vulg.*

PSJČ: *Projímavá voda, familiární*

SSJČ: *Projímavá voda, vulg.; řídce užívané*

SNČ: 1) *Bázlivý člověk; 2) Vozítko značky Velorex; oboje hanlivé*

Dotazník: Slovo není moc známé, respondenti nejčastěji uváděli výrazem staré auto, objevio se i vysvětlení *uprděný člověk a strašpytel*.

²²⁸Korespondence. Ladislav Matějka. Praha: Akropolis, 2008. ISBN 978-80-7304-075-8.

²²⁹ShoutBoard. *Miniaplikace BlueBoard.cz* [online]. 2000 [cit. 2012-07-02]. Dostupné z:

<http://miniaplikace.blueboard.cz/shoutboard.php?id=373701&hid=14c1vi2dkx1kd5amhhi70fvk4vc75e>

Použití ve větě:

- 1) *Matz měl před sebou ještě hustou hrachovou polívku, které se říkalo „prdlavka“.*²³⁰
- 2) *Tetky pily grog, „prdlavku“, jak se tenkrát říkalo pepřmintce, nebo hořčák, což bylo nějaké ovocné víno.*²³¹
- 3) *Po snídani jsem nastartoval náš staříčkový Fiat 650, kterému říkáme „prdlavka“ (...).*²³²
- 4) (...) *výrok, že Čechov je největší autor za posledních sto let a všichni ostatní jsou proti němu prdlavky (...).*²³³
- 5) *Jinde chápou Prdlavku jako studánku, ve které voda vyvěrá v menších intervalech a jemný písek v prameni „vře“.*²³⁴

Frekvence: V ČNK 20x (z toho prdlavkář 1x)

4.9 Slova připodobněná ke kořeni prd a slova nejasného původu

Následující výrazy jsou utvořeny pozměněním hláskové skladby a jejím připodobněním kořeni *-prd-*. Jsou však příliš specifické, než aby mohly být ke kořeni jednoznačně přiřazeny. Některé vznikly pro češtinu neobvyklým způsobem a bez kontextu nelze odhadnout ani jejich přibližný význam. Etymologické slovníky objasňují původ jen části z nich. Ve většině případů se nejspíš jedná o různé zkomoleniny cizích slov, která byla sama o sobě expresivní a u nichž kombinace hlásek *p, r, d* tuto expresivitu umocnila, dodala výrazům humornější či roztomilejší vyznění. Také přiblížila výrazy českému mluvenému (neformálnímu) projevu. Vložení hlásky *-d-* mezi dvojici *-rl-* totiž usnadňuje výslovnost.

4.9.1 Camprdlík

Maskulinum životné (vzor *pán*) i neživotné (vzor *hrad*), v nezdobnělé podobě není v ČNK zaznamenáno, z celkových tří výskytů je jeden ve tvaru třetího stupně zdobnění – *camprdlíček*. Častá je i varianta *camprlík*. Původ není dohledatelný, slovo působí jako náhodný shluk hlásek, jejichž kombinace vyznívá výrazně pozitivně expresivně. Za kořen lze označit celeé *campr(d)-*. Z kontextů vyplývají tři různé významy: 1) něžné oslovení, 2) něco malého/krátkého, co trčí, 3) penis.

Význam:

SČN: Neuvádí

PSJČ uvádí pouze na dvou kartách podobu *camprlík*:

230KESSLER, Leo. *Únik z Berlína*. Bohumil Neumann. Praha: Baronet, 2005. ISBN 80-7214-824-9.

231*Deníky Bohemia*, 6. 6. 2006, roč. 2006

232*Deníky Bohemia*, 14. 5. 2005, roč. 2005

233*Mladá fronta DNES*. Praha: Mafra a.s., 19. 1. 2002. ISSN 1210-1168.

234*Mladá fronta DNES*. Praha: Mafra a.s., 26. 7. 2002. ISSN 1210-1168.

1) (...) otočíš tím camprlíkem a na ten šup to svítí (...) 1973²³⁵

2) (úzký hošík) Stiskl ručičky, ohnul se v zádičkách a mlaskal jazykem. „Mhm, toť se nák divíš, ty camprlíku!“ (říká mu hospodyně). 1910, J. Šír, Krkon. hum.²³⁶

SSJČ: Neuvádí

SNČ: Výčnělek, tlačítko, páčka, často označení malého předmětu, jehož přesný název neznáme

Použití ve větě:

1) Udělej si z tvrdšího drátu takový větší účko a narvy mezi dveře a slopek a normálně vyháčkuj ten camprdlík co se tím odemykaj...²³⁷

2) (...) nechal jste se fotit pro dva časopisy v Adamově rouše, jaká byla odezva? Jedna SMS: Kdy konečně ukážeš toho svého camprdlika? Jinak byla celkem příznivá.²³⁸

Frekvence: V ČNK 3x

4.9.2 Čumprdlík

Slovo zřejmě vzniklo vložení hlásky -d- do neživotného maskulina čumprlík (vzor hrad). Je možné, že jde o zkomoleninu slova čudlík. Kořenem je nejspíš celé čumpr(d)- Používá se pouze v deminutivním tvaru, zdvojnásobení druhého stupně zní čumprdlíček.

Význam: Slovo je úzce spjato s významem čudlík/tlačítko, navíc se používá jako pojmenování malých věcí, které od někud trčí/vystupují a pro které mluvčí nemůže najít správný název. Sémantikou je čumprdlík téměř shodný s camprdlíkem.

SČN: Neuvádí

PSJČ pouze na dvou kartách variantu čumprlík: 1) Při leštění zalomených hřidelí byl například důležitý takzvaný čumprlík, do kterého se zasouval kousek takzvaného šmirglpapíru (...) / Z článku „O Pipinovi a vůbec“ od Jiřího Franka./ 1967 Rudé právo r. 48 č. 277, 3 a²³⁹

2) slang. podřízený zaměstnanec; Krátce, když jde o odpovědnost, stávají se často z vysoko postavených, dobře placených vedoucích, obyčejní „pěšákové“ nebo-li „čumprlíci“, kteří za nic nemohou. 1963 Práce²⁴⁰

235 Příruční slovník jazyka českého. ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ AKADEMIE VĚD ČR, v. v. i. Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR, v. v. i. [online]. 2007 - 2008 [cit. 2012-06-27]. Dostupné z: http://bara.ujc.cas.cz/psjc/img.php/img/1367/377369693_198487_39519_815

236 Špatně čitelné

Příruční slovník jazyka českého. ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ AKADEMIE VĚD ČR, v. v. i. Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR, v. v. i. [online]. 2007 - 2008 [cit. 2012-06-27]. Dostupné z: http://bara.ujc.cas.cz/psjc/img.php/img/139/94585865_128000_27697_635

237 Otevření shade?. Škoda.virt.cz [online]. U-Geen & Tuxik, 2004 - 2012, 12. 7. 2006 [cit. 2012-07-01]. Dostupné z: <http://skoda-virt.cz/cz/forum/pokec-o-vsem/34053-otevreni-shade/?poffset=50>

238 Lidové noviny. Praha: Mafra a. s., 2. 6. 2001. ISSN 1213-1385.

239 Příruční slovník jazyka českého. ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ AKADEMIE VĚD ČR, v. v. i. Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR, v. v. i. [online]. 2007 - 2008 [cit. 2012-06-27]. Dostupné z: http://bara.ujc.cas.cz/psjc/img.php/img/412/164554228_182536_33795_756

240 Příruční slovník jazyka českého. ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ AKADEMIE VĚD ČR, v. v. i. Ústav pro jazyk

SSJČ: Neuvádí

SNČ: čumprlík, čumprdlík: 1) *hrací figurka*; 2) *tlačítko, malý výčnělek*

Dotazník: Nejčastější vysvětlení jsou *něco malého* (s důrazem na součást něčeho), *tlačítko*, *někdo malý* (většinou dítě), dále *popleta*, *zasekanec*, *knoflík*, *penis*.

Použití ve větě:

- 1) *Například při kvalitě tehdejších zipů bylo vyloženo nebezpečné pokoušet se rychlým drcnutím zip, neboli drc, byl-li kdekoliv na šatech či kalhotách, otevřít. Bylo nutno táhnout za čumprdlík jemně, pomalu a s citem.*²⁴¹
- 2) *Podívej se na svoji sádelnatou figuru, na ten legrační čumprdlíček!*²⁴²
- 3) *Sedačky s takovými těma čumprdlíkama prošitejma?*²⁴³
- 4) *Ty jsou majetkem nás všech, a ne zmetků Tykače a toho druhého čumprdlíka...*²⁴⁴

Frekvence: V ČNK 2x.

4.9.3 Klemprda

Ve všech kontextech získaných z ČNK jde o femininum vzoru *žena*. Podle Kottova slovníku je *klemprda* maskulinum (životné, vzor *předseda*). Slovo je přejaté z němčiny a za kořen lze považovat celé *klempr(d)-*. Etymologické slovníky však o jeho původu neinformují. Možné je odvození od německého slovesa *klempern* (tepat plech), ze kterého vychází i české maskulinum *klempíř*.

Význam:

SČN: Neuvádí

PSJČ jej zaznamenává na třech kartách, a to ve významech: 1) zařízení ve sklářství (asi i kovářství, text je psaný rukou a zásadní slova se těžce čtou.); 2) pohádková bytost

SSJČ: Neuvádí

ČNK: Zařízení používané ve sklářství (femininum). (...) *podomácku vyráběných dřevěných zařízeních s brusem – takzvaných klemprdách.*²⁴⁵

český Akademie věd ČR, v. v. i. [online]. 2007 - 2008 [cit. 2012-06-27]. Dostupné z:

http://bara.ujc.cas.cz/psjc/img.php/img/412/164318711_200783_33863_871

241 VLK, Václav. *Stálo to za hovno..., ale aspoň byla sranda*. Praha: Ivo Železný, 2004. ISBN 80-237-3827-5.

242 *Blesk*. 6. 4. 1999, roč. 1999

243 *Původní USMotors fórum: Ameriky na cestách* [online]. Simple Machines LLC, © 2006 - 2009, 29. 5. 2010 [cit. 2012-07-01]. Dostupné z: <http://smf.mirc.cz/index.php?topic=14.30000>

244. Byznys. *Lidovky.cz* [online]. Mafra, a.s., © 2012, 14. 9. 2009 [cit. 2012-07-01]. Dostupné z: http://byznys.lidovky.cz/czech-coal-planuje-zdrazit-uhli-na-dvojnásobek-zez-se-boji-p3d-/diskuse.asp?iddiskuse=A090913_191503_firmy-trhy_ter&razeni=time

245 *Mladá fronta DNES*. Praha: Mafra a.s., 20. 5. 1999. ISSN 1210-1168.

Kott:²⁴⁶ 1) *Starý, nestatečný, sešlý člověk; slaboch, lenoch.* (maskulinum). Tento význam je dnes zastaralý. Pravděpodobně má souvislost se slovesem *klempírovat/krempírovat*, které znamená *být nemocen, postonávat*.²⁴⁷

2) *Strašidlo. V Chrudimsku.* (rod není určen)

Použití ve větě:

1) *Domácký dělník při šlapání klempřdy houpal dítětem v košíku, při čemž ve stejné místnosti manželka připravovala i jídlo.*²⁴⁸

2) *Jako tradičně v předmikulášském čase se ve velkém sále kolínského Městského společenského domu objevilo hodné strašidlo Klempřda v podání Jaroslava Slavíka.*²⁴⁹

Frekvence: V ČNK 3x (navíc 17x jako příjmení)

4.9.4 Lamprdo/ón

Maskulinum neživotné, přejato z němčiny. Výraz je zaznamenán v ČNK, ale je součástí pouhého výčtu dalších slov, takže z kontextu jeho význam vyčíst nelze. SČN uvádí pouze heslo *lampreda, lampřda, *lamprída, w. lampetra* bez jakéhokoli dalšího komentáře.²⁵⁰ Podařilo se však dohledat několik jeho užití na internetu. Kontext je citován přímo z příspěvků v internetových diskuzích. Zde i u následujících výrazů je kořenem celé *lamprd-*.

Význam:

Žádný ze slovníků výraz nezaznamenal. Způsobem užívání, tedy i sémantikou, (význam je přenesený) je nejbližší slovu *prdel*. Nahrazuje jej i v ustálených obrazech, nechce-li být mluvčí vulgární. Funguje vlastně jako noa. Často se používá jako přezdívka, stejně tak *lamprda*. Nikdo z respondentů dotazníku nezná žádné slovo s kořenem *lamprd-*.

Použití ve větě:

1) *Houbec poradí. Pošli je v noci na hřbitov nebo do lesa k oběšencovu stromu a veškerá jejich psychologie bude v lamprdónu.*²⁵¹

2) *Pak jsem byl s myšlením napřed, že by bylo riziko jít k soudu s tím, že se nemůžu spolehnout na to, že dlužník nenamítne promlčení a tím je celá žaloba v lamprdónu a já také.*²⁵²

246 KOTT, František Štěpán. ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ AKADEMIE VĚD ČR, v. v. i. Česko-německý slovník zvláště grammaticko-fraseologický [online]. [cit. 2012-06-21]. Dostupné z: <http://kott.ujc.cas.cz/index.php?vstup=klempřda&hledat=fulltext&heslo=checked&Zvraznit=&Vyber=&Zobrazení=&Strana=&stranaVys=1>

247 SSJČ

248 Krkonoše. roč. 1998. V ČNK vedeno pod identifikačním kódem krkon98, více informací není k dispozici.

249 Kultura. HEJDUK, Zdeněk. *Deník.cz: Kolínský* [online]. Vltava-Labe-Press, a.s., 2005, 3. 12. 2010 [cit. 2012-07-01]. Dostupné z: http://kolinsky.denik.cz/kultura_region/klempřda_mikul20101203.html

250 * = zastaralý výraz

251 Nyktofobie - strach ze tmy. Doktorka.cz [online]. 13. 12. 2008 [cit. 2012-06-21]. Dostupné z: <http://diskuse.doktorka.cz/nyktofobie-strach-tmy/archiv/160/>

252 Dluh a jeho vymáhání. Babinet.cz: Poradny a diskusní fóra [online]. 25. 9. 2010 [cit. 2012-06-21]. Dostupné z:

- 3) *To bychom to za chvíli mohli prodávat na toaletách na nádraží někde v Horní Dolní a nebo na zastávce "Lamprdón" a to by jsme u toho za chvíli byli oblečení v motrérkách a měli to pod slunečníkem od Coca-Coly...*²⁵³
- 4) *Děte do lamprdónu s genetickýma vadama.*²⁵⁴

Frekvence: V ČNK 2

4.9.5 Lamprda

Maskulinum životné, vzor *předseda*, přejato z němčiny. V kontextu uváděném ČNK je použito jako pojmenování muže. Časopis *Naše řeč* o jeho původu napsal: *Lamprdón (a podobná slova jako lamprda, lamprd'ák) je rozmarná obhroublá znetvořenina rozličných slov cizích (lampion, lambris, landwehr, landläufer a p.) a má podle toho rozličné významy. Významu hloupost, maličkost nabylo asi přikloněním k vulgárnímu slovu, které je v něm uzavřeno.*²⁵⁵ Tento význam nevyplývá ani z kontextů, v nichž je slovo *lamprda* zachyceno v ČNK, ani z odpovědí respondentů dotazníkového výzkumu.

Význam: Žádný ze slovníků výraz neuvádí.

*Toulavý lenoch.*²⁵⁶

Použití ve větě: Žádný vhodný kontext, ze kterého by vyplýval význam slova, nebyl nalezen.

Frekvence: V ČNK 1x

4.9.6 Lamprdona

Femininum vzoru *žena*, přechýlené pojmenování, může být utvořené sufixem -a od maskulina *lamprdón*.

Význam: Žádný ze slovníků výraz neobsahuje. Krkonošský pokrm z kůzlečího předku.

Použití ve větě: *A co chudá a o to vynalézavější lidová kuchyně Podkrkonoší – od sejkor přes apamafelsk po lamprdónu, verncouchák a devítipodlahovou bábu ?*²⁵⁷

Frekvence: V ČNK 2x

<http://www.babinet.cz/fora/viewprintable.php?id=44132>

253 Dáma.cz. *Mladá fronta* [online]. 26.8.2011 [cit. 2012-06-21]. Dostupné z: <http://diskuse.dama.cz/diskuse.php?d=8202&f=14>

254 Vztahy nevztahy. In: Ratkoviny [online]. 11. 2. 2008 [cit. 2012-06-21]. Dostupné z: <http://ratka.blog.cz/0802/vztahy-nevztahy/komentare/1>

255 *Naše řeč*. Praha: Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR, v. v. i., 1923, roč. 7, č. 10. ISSN 0027-8203. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=2125>

256 KOTT, František Štěpán. ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ AKADEMIE VĚD ČR, v. v. i. Česko-německý slovník zvláště grammaticko-fraseologický [online]. [cit. 2012-06-21]. Dostupné z: <http://kott.ujc.cas.cz/index.php?vstup=lamprda&hledat=fulltext&heslo=checked&Zvyraznit=&Vyber=&Zobrazeni=&Strana=&stranaVys=1>

257 *Mladá fronta DNES*. Praha: Mafra a.s., 10. 1. 2004. ISSN 1210-1168.

4.9.7 Páprda

Maskulinum životné, vzor *předseda*. Podle Rejzka jde o přiklonění slova *pápěrka* ke kořeni *prd*, zřejmě motivované hanlivým příznakem a podobným zněním. Slovo je nejčastěji rozvíjeno přívlastkem *starý*.

Výraz je silně expresivní a má velmi specifický význam, proto jsou od něho odvozovány další slova, z nichž ČNK zaznamenává následující: Sufixací (-ní) vzniklo slovesné substantivum *páprdání*, sloveso *páprdat* však ČNK nezaznamenává. Připojením sufixu -ovský vzniklo přívlastňovací adjektivum *páprdovský*. Z něho je sufixací (-ství) odvozeno substantivum *páprdovství*, pojmenovávající vlastnost, a také příslovce *páprdovsky* (-y). Dalším adjektivem utvořeným sufixací (-ózní) je *páprdózní*. Jediným zachyceným slovesem je perfektum *zpáprdovatět*. Je odvozené od nezaznamenaného adjektiva *páprdovatý* (utvořeného přidáním sufixu -ovatý, který poukazuje na význam podobnosti) kombinací prefixace (z-) a sufixace (-ě-), doslova znamená *stát se páprdovatým*.

ČNK obsahuje 3x tvar plurálu *páprdi* (po vzoru mužů) Dotazník potvrdil, že pro většinu lidí zní přirozeněji podoba pruláru *páprdové*.

Význam:

Slovo je chápáno různě, negativně i bez expresivního příznaku, s důrazem na stáří, slabost, nepohyblivost, obtloustlost, nerudnost, konzervativnost, bohatství, nafintěnost...

SČN: neuvádí

PSJČ: *Starý směšný, protivný člověk, dědek. Vulgarismus.* Páprda řídce, heslo má podobu *paprda*.

SSJČ: *Starý, protivný, málo pohyblivý muž, hanlivé.*

SNČ: *Starý člověk (s důrazem na slabost); též paprika, hanlivé.*

Dotazník: starý pán i starý dědek (častěji vnímáno jako urážlivé), člověk žijící ve vyjetých kolejích

Použití ve větě:

- 1) *Na starýho páprdu, jako jste vy, je moc mladá, Arte.*²⁵⁸ (důraz na slabost, nepohyblivost)
- 2) *Nejraději sedím v domku na terase a koukám na moře. Nebo posedím v trattorii při víně s takovými páprdy, jako jsem sám, a tlacháme o ničem.*²⁵⁹ (důraz na stáří)
- 3) *(...) nebo ať se proslaví u filmu a motá se kolem tlustých páprdů, kteří takovým holkám vždycky pomáhají.*²⁶⁰ (obtloustlost, nudnost, bohatství, nafintěnost)

258 JEFFREY, Deaver. *Dívčí hrob*. Jiří Kobělka. Ostrava: Domino, 2000. ISBN 80-86128-85-7.

259 PECKA, Karel. *Štěpení - 3. část*. Brno: Atlantis, 1993. ISBN 80-7108-067-5.

260 SAROYAN, William. *Kluci a holky, když jsou spolu*. Jiří Hruběš. Praha: Argo, 1998. ISBN 80-7203-064-7.

- 4) *Dnes už se dokážu vžít do kůže starších spoluobčanů. Tehdy jsme jim také nepochybně lezli na nervy hlukem, svým chováním a vzhledem. Jenže stejně tak jsme si tenkrát ošklivili my je: nesnášenlivé páprdy, kteří na nás posílali esenbáky.*²⁶¹

Frekvence: V ČNK 241 (včetně odvozených slov, samotné páprda 228x)

4.9.8 Pimprdle

Neutrum vzoru *kuře*, obvykle používaná podoba je *pimprl(e)*, ta je také heslem ve slovnících. Deminutivní tvary zaznamenané v ČNK jsou *pimprdlík* (maskulinum, vzor *pán*) a *pimprdlátko*. Relační adjektivum *pimprdlový* se úzce pojí se slovem *divadlo*. Podle Rejzka slovo vychází z rakousko-německého *Pumpernickel*, což je označení jistého druhu černého chleba, ale používá se i jako nadávka. První část si vysvětluje jako regionální výraz pro *prd*, druhou jako hypokoristikum vycházející ze jména Nikolaus.

Význam: Loutka, předchůdce Kašpárka. Používá se i jako jméno jiných pohádkových postav. (ČNK zaznamenává princeznu Pimprdam/Pimprdán a krále Pimprdlíka.) Často si jej lidé volí i jako přezdívku např. pro komunikaci po internetových sociálních sítích. Přeneseně označuje loutky obecně a malé věci, které mluvčí personifikuje (pak se zapisuje s malým počátečním písmenem).

SČN: Neuvádí

PSJČ: *Loutka*; pejorativně také *člověk malé postavy*

SSJČ: 1) *poněk. zast. n. Žert. Loutka; přen. Hanl. člověk nápadně malý*; 2) *komická figurka loutkového divadla (předchůdce Kašpárka n. Kašpárek)*; uvádí adjektiva *pimprlátkový, pimprlový, expr. pimprlácký*

SNČ: 1) *Kašpárek, loutka, srov. pumprlík*; 2) *malé dítě*

Ve výkladu původu se shoduje s Rejzkem. Navíc uvádí význam *tajtrlík, kašpárek* a vysvětluje, že jde o spojení slovesa *pumpern* (mít větry – asi právě z černého chleba) s podobou jména Mikuláš – Nickel, která se v němčině používá i jako hanlivé pojmenování (proto je použití slova *Pumpernickel* jako nadávky možná starší, než název chleba). Původně znamenalo *zlý skřítek*; ve vídeňském argotu znamená *Pimperl* dokonce *penis*. SČN upozorňuje na českou obdobu stejného významu – *kašpárek*.

Rejzek za významově nejbližší považuje nadávky *prd'och, prd'ola*.

Šmírbuch: Pouze *pimprle* – *malý člověk*

Dotazník: Většina respondentů slovo nezná. Ti, kteří ho znají, uváděli významy *něco malého* (nječastější), *někdo malý, loutka, cetka*.

---

261 *Lidové noviny*. Praha: Mafra a. s., 9. 8. 2000. ISSN 1213-1385.

Použití ve větě:

- 1) *Alespoň se zase jednou v noci vyspím, místo honění zelených pimprdlíků na monitoru.*²⁶²
- 2) *To ona z vysoce postavených lidí dělá komická a někdy i odpudivá pimprdlata, to ona tahá za nitky, to ona je nutí přehánět a přijímat role nabité nenávisť.*²⁶³

Frekvence: v ČNK celkem 13 x (včetně deminutiv, plurálů, adjektiv, jmen postaviček)

4.9.9 Podprda

Femininum vzoru *žena*, zkráceně *podprsenka*. Kořen *-prs-* byl nahrazen kořenem *-prd-* a doplněn pouze o koncovku *-a*.

SČN: Neuvádí

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

SNČ: *podprsenka*, *vulg.*

Použití ve větě: *Je fakt, že jsem tam měla scénu, kdy jsem musela svlíknout i podprdu, ale na plátně nebude skoro nic vidět.*²⁶⁴

Frekvence: V ČNK 21x

4.9.10 Prdák

Maskulinum životné i neživotné, vzor *hrad/pán*. Mohlo vzniknout několika způsoby. Jedním z nich je odvození od adjektiva *prudký* přidáním expresivní přípony *-ák* a následné příklonění k ještě expresivnějšímu kořeni *-prd-* vypuštěním hlásky *-u-*. Pak by šlo o název nositele vlastnosti (významy 2) a 5) v SNČ). Druhou možností je utvoření sufixací od sloves *prdět* nebo *prdnout (si)*. Tímto způsobem mohly vzniknout názvy prostředků (v SNČ významy 1), 3) a 5). Použití slova *prdák* jako označení muže má nejasný původ, nabízí se připojení sufixu ke slovesu *prdět*, to by ale nekorespondovalo s pozitivní sémantikou výrazu. Tento významový posun se dá vysvětlit například připodobněním k adjektivu *prdácký* vyjadřujícímu pochvalu (viz kap. 3.5.1.2). Vzhledem k těmto nejasnostem nebyl výraz přiřazen k žádnému ze základních slov.

Význam:

SČN: Neuvádí

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

SNČ: 1) *motocykl (podobně i různá zařízení vydávající hrubý zvuk)*; 2) *prudký kopec (vzhůru i dolů)*; 3) *vulg. zadek, řiť i přeneseně*; 4) *obdivné hodnocení muže, srov. prdácký*; 5) *směs kokainu*

²⁶² Z díla *Efemost – ostatní*. 1996, v korpusu SYN pod identifikačním kódem *efemost*. Více informací není k dispozici.

²⁶³ *Story: Velký společenský týdeník*. Praha: Sanoma Media Praha s.r.o., 1995. ISSN 1211-1848.

²⁶⁴ *Deníky Bohemia*. 30. 1. 2006, roč. 2006

a heroinu, speedball (druhý význam je dnes zdaleka nejčastější; poslední význam používal v překladech Josef Rauwolf)

Šmírbuch: staré, nekvalitní auto; měšťák, buržoust; motocykl; zadnice, řiť

Někdy se používá jako zkratka pro přírodopis.

Dotazník: frajer, prudký kopec (první 2 významy jsou nejčastější), prd, řitní otvor, obézní člověk, nicka

Použití ve větě:

- 1) *Ladák je totéž, co prďák. Prostě koncový tlumič výfuku, který dělá větší hluk, než originál...*²⁶⁵
- 2) *„Po třech, čtyřech stech metrech následoval doslova kilometrový „prdák“, přesto jsem se držel v čelní skupince spolu s muži. Navíc jsem měl největší soupeře, Fejfara s Drozdem, dvacet, třicet metrů za sebou. Po pátém kilometru jsme běželi přes horskou louku, kde bylo řádně cítit extrémní horko, které panovalo“.*²⁶⁶
- 3) *Kdo si chtěl ráno umýt ať už xicht či ruce, natož prďák, nestačil se divit – z kohoutků tekla horká voda, takže když jsem si chtěl vyčistit zuby, ohnul se mi kartáček na zuby*²⁶⁷
- 4) *S nevýslovnou dřinou vyslabikovala Leonardo. „Víš, kdo to byl?“ zeptal jsem se. „No přece taková želva, co má ráda pizzu,“ poučila mě. „Chodí v zeleném, pere se s Trhačem a je to správněj prďák.“*²⁶⁸
- 5) *Přesto by to ale bylo hezké, pichnout si před spaním morfiem, nebo raději prďák, kokain s morfiem napůl.*²⁶⁹

Frekvence: V ČNK 7x²⁷⁰

4.9.10.1 Prďácký

Od substantiva *prdák* odvozeno příponou *-cký*. Jde o adjektivum přivlastňovací ve smyslu přiřazení k celému druhu. Významově souvisí i se slovem *prda*. Sémantika slova je specifická, proto bylo zařazeno do samostatné podkapitoly.

Význam:

Nejčastěji se používá v souvislosti s oblečením nebo jinými společenskými statuty (auta, domy...). Vždy jde o kladné hodnocení.

265 Technická poradna. *Opel Astra klub* [online]. © 2005 - 2008 [cit. 2012-07-01]. Dostupné z: <http://www.opelastra.cz/forum/read.php?3,17687,17710,quote=1>

266 *Deníky Bohemia*. 12. 6. 2007, roč. 2007

267 Diskuse. *Uruguay Cavallery* [online]. Dreammedia.cz, © 2008, 4. 6. 2012 [cit. 2012-07-01]. Dostupné z: http://www.uruguay-cavallery.cz/component/option,com_easybook/Itemid,11/

268 *Folk & Country*. Roč. 1993

269 BURROUGHS, William S. *Feták*. Josef Rauwolf. Praha: Mat'a, 2003. ISBN 80-7287-051-3.

270 Údaj je platný k 28. 6. 2012, v původní frekvenční distribuci není obsažen, protože byla opomenuta slova, v jejichž kořeni je hláska *-d-* palatalizovaná.

SČN: Neuvádí

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

SNČ: *Parádní, módní, elegantní, skvělý, nespécifické kladné hodnocení, též frajerský*

Šmírbuch: *prd'ácky – snadno, lehce, prd'ácký – dobré, výborné, skvělé*

Dotazník: *dobry, skvělý, moderní, slušivý, stylový, neurčité kladné hodnocení*

Použití ve větě: *Tam jsem si koupila tyhle prd'ácký brejle, “ sáhla do miniaturní ledvinky k pasu a pochlubila se (...).²⁷¹*

Frekvence: V ČNK 9x²⁷²

4.9.11 Pumprdent

Pumprdent (3x) je slovo původem zcela nejasné, používá se jako maskulinum životné vzoru *pán*. Etymologické slovníky k němu nepodávají žádné informace. Podle SNČ by mohlo být uměle vytvořené (údajně Voskovcem a Werichem), nebo přejaté z německého *Pump/Pomp*, což znamená *nádhera, pompa*. Třetí možností, která se jeví nejpravděpodobnější, je přejetí z němčiny a následné zkomolení, připodobňující slovo koření *-prd-* (*kořenem je však celé pumpr(d)-*) v souvislosti s německým *pumpfern* podobně jako u slova *pimprdle* (viz kap. 3.8.8). Původ deminutiva *pumprlík* vykládá buď jako shodný s výrazem *pimprle*, nebo z německého *Bumperl* (plná sklenička při přípitku).

Slovo *pumprdent* bylo zvoleno jako výchozí pro ostatní tvary z důvodu absence afixů. ČNK dále zaznamenal: tvar imperfekta *pumprdlíkovat* (2x, sufixace *-ova-*) a odtud odvozené perfektum *zpumprdlíkovat* (1x, prefixace *z-*). Z tvaru přičestí trpného a prefixací (*roz-*) vzniklo adjektivum *rozpumprdlíkový* (1x). Všechna uvedená slovesa vycházejí z deminutiva *pumprdlík* (3x, sufixace *-ík*). Relační adjektivum *pumprdentní* (2x, sufixace *-ní*) má prakticky stejný význam jako *pumprdentlich* (7x), forma s německou příponou (*-lich*) je však více expresivní. Relační adjektiva *pumprdlíkový* (1x) a *pumprdlíkový* (1x) jsou utvořena sufixací od substantiv *pumprdent* a *pumprdlík*.

Význam:

SČN: Neuvádí

PSJČ *pumprlík, pumprdlík*: *Malý člověk*

SSJČ *pumprlík, pumprdlík*: *trpaslík, skřítek; malý člověk*; z německého základu, oboje expresivní

²⁷¹Blesk. 23. 7. 2003, roč. 2002

²⁷²Údaj je platný k 28.6. 2012, v původní frekvenční distribuci byla opomenuta slova, v jejichž kořeni je hláska *-d-* změkčena.

SNČ pumprdentlich: *vynikající, elegantní, skvělý, také žinantní, trapný*, dále uvedena citace z knihy *Jak jsem potkal ryby* od Oty Pavla: (...) *jako když jde krásná dáma v plesových šatech (...), všichni přihlížející jsou paf, a ona přitom šlápne do hovna. (...) Je to výborný, ale přitom to stojí za hovno.*

pumprdentní: *Povedený, humorný, viz pumprdentlich*

pumprlík: 1) *Skřítek, trpaslík, panáček, něco malého*; 2) *štamprle alkoholu, srov. zpumprlíkovat se*

rozpumprlíkovaný: *Rozjařený, příliš veselý, někdy také opilý*; (Také uvádí heslo rozpumprlíkovat se ve stejném významu.)

zpumprlíkovat se: *Opít se*

Dotazník:

pumprdent,

- 1) pumprdentní: *puntíčkářský, nechutný*
- 2) pumprdentlich: *puntíčkářský, nechutný*
- 3) pumprlík: *malý vitální člověk, dítě, puntíčkář, malá věc (s důrazem na to, že je součástí něčeho nebo od někud trčí); méně často: tlačítko, čudlík, malá sklenka tvrdého alkoholu (tento výraz je ze všech šesti nejznámější)*
- 4) pumprlíkovat: *dělat titěrnou práci, dělat něco pečlivě, poskakovat, potloukat se, pobíhat*
- 5) rozpumprlíkovaný: *rozjařený, sexuálně vzrušený (spíše o ženě)*
- 6) zpumprlíkovat: *opít (častěji), nouzově vyřešit, vymyslet; něco pokazit, někoho zmást*

Použití ve větě:

- 1) *Po návratu domů pak Švandovi s nadšením zahrál „pumprlíkové“ divadlo.*²⁷³
- 2) *Jupí!, jása na displeji animovaný pumprlík a Ron se poprvé neubráníl přímému pohledu. Orákl vygeneroval na pidimužově tváři Ronovy rysy.*²⁷⁴
- 3) *Jsem naprosto normální člověk, takže nějakou skleničku si pochopitelně dám. Že bych se ale nějak „zpumprlíkoval“, to ne.*²⁷⁵
- 4) *Proto chce volič právem znát jména poslanců, kteří zneužili zákon, aby znovu nepomáhal vytvářet novou kastu eminentních pumprdentů.*²⁷⁶
- 5) *Z jejich vzhledu má být patrné, že jde o převlečené muže, zatímco oba představitelé byli moc věrohodní. Lukáše dokonce jeho kolegové ocenili jako vysloveně „pumprdentního“.*

²⁷³ *Deníky Bohemia*. 30. 5. 2007, roč. 2007

²⁷⁴ NEFF, Ondřej. *Reparátor*. Praha: Corona, 1997. ISBN 80-86116-00-X.

²⁷⁵ *Blesk*. 17. 12. 2002, roč. 2002

²⁷⁶ *Lidové noviny*. Praha: Mafra a. s., 1993, roč. 1993, č. 145. ISSN 1213-1385.

Kostyméři si však s daným problémem poradili – dali „chlapcům“ o centimetr vyšší podpatky.²⁷⁷

- 6) *Co tady pořád pumprdlíkujete s nějakým dobrem, říká Kallikles, ten antický předobraz Nietzscheho, Sokratovi v dialogu Gorgias.²⁷⁸*

Frekvence: V ČNK 21x (započítány jsou všechny uvedené výrazy)

4.9.12 Šprdla

Femininum vzoru *žena*. Vzhledem k nejasnosti původu nelze určit, zda se jedná o základové slovo, nebo zda bylo odvozeno od imperfekta *šprdlit*, resp. *šprlit*. Slovo je pouze zkomoleninou připodobněnou ke kořeni *-prd-*, přičemž za jeho kořen lze považovat celé *šprd-*. Deminutivní tvar *šprdlinka* (6x) se tvoří výrazně expresivním sufixem *-inka*. Adjektivum *šprdlinkový* (3x) je utvořené sufixací (-ový) od deminutiva a vyjadřuje původ. ČNK zaznamenává kromě slovesa *šprdlit* (1x), utvořeného od substantiva *šprdla* sufixací (-i-), následnou prefixací (vy-) odvozený tvar perfekta *vyšprdlit* (1x).

Význam:

Žádný ze slovníků výraz neuvádí, v SČN a PSJČ je uvedeno pouze heslo *šprle* a *šprlení*, oboje v souvislosti s tyčkami/hůlkami (laťka, příčka, brlení), význam je tedy stejný. Synonymní jsou výrazy *šprclík*, *špruše* apod. tj. tyčka, nejčastěji dřevěná, např. v plotě nebo v posteli. Častější je zdvojnásobný tvar. *šprdla* označuje i špatně kopnutý míč (fotbal). Slovesa *šprdlit* a *vyšprdlit* používá jeden autor a soudě dle nejasného kontextu mají podobný význam jako *vrtět* a *vyšpulit*.

Dotazník:

- 1) šprdlinka: drobnost, příčka v zábradlí (velmi málo známé)
- 2) šprdlit: dělat něco tajně, jen pro sebe

Použití ve větě: 1) „Gól na 5:1, to byla taková nepříjemně nahozená „šprdla“ z rohu, kterou navíc kdosi tečoval,“ povídal Vokoun v klidu.²⁷⁹

- 2) *Děti si lehly v postýlkách na bříška, ruce prostrčily šprdlinkami a odstrkováním měly na můj povel, který dám tlesknutím rukou, uvést svá vozidla na závodní dráhu.²⁸⁰*

Frekvence: V ČNK celkem 11x (včetně odvozených slov)

4.9.12.1 Šprdlík

Maskulinum neživotné vzoru *hrad* je odvozeno od stejného základu jako výraz *šprdla*. Nemá jinou než deminutivní podobu (utvořenou přidáním sufixu *-ík*). Vzhledem k nižší frekvenci není

²⁷⁷ *Blesk magazín*. Ringier Axel Springer CZ, a.s., 1997, roč. 1997, č. 50. ISSN 1210-5341.

²⁷⁸ FUNDA, Otakar Antoň. *Znavená Evropa umírá*. Praha: Karolinum, 2000. ISBN 80-7184-944-8.

²⁷⁹ *Lidové noviny*. Praha: Mafra a. s., 4. 9. 2004. ISSN 1213-1385.

²⁸⁰ DVOŘÁK, Ladislav. *Jak hromady pobitých ptáků*. Praha: Torst, 1998. ISBN 80-7215-061-8.

považováno za základové. Význam je odlišný, proto bylo slovo umístěno do samostatné podkapitoly. V kontextu zaznamenaném v ČNK se objevuje vždy ve spojení se slovy *za/těch pár šprdlíků*.

Význam:

SČN: Neuvádí

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

SNČ: *Drobné peníze*

Dotazník: drobné peníze, mince (velmi málo známé)

Použití ve větě: *Ani v západní Evropě není žádná hanba zakoupit zánovní pařížský model za pár šprdlíků a pak v něm honit vodu – dělají to občas i dámy ze spolehlivě solventních vrstev.*²⁸¹

Frekvence: V ČNK 3x (27x jako příjmení)

4.9.13 Štamprdle / štamprdel

Femininum, střídá vzory *růže* a *píseň*. Častější podobou je *štamprdle* (218x). *Štamprdel* (3x) je expresivnější aktualizace a napodobuje slovo *prdel*, proto odpovídá vzoru *píseň*, i když se používá pouze v nominativu. Podle Rejzkova slovníku vychází z rakousko-německého označení skleničky na alkohol bez stopky (*Stamperl*). Zatímco slovo *štamgast* vzniklo původně spojením slov *Stamm* (kmen, základ) a *Gast* (host), je *Stamperl* odvozené buď od *hmoždíře/stoupy* (*Stampfe*, zřejmě metaforicky), nebo od slovesa *tlouci* (*stampern*, souvisí se *Stampfe*). Původní podoba je tedy *štamprle*, později se připodobnila expresivnějšímu českému kořeni *-prd-*, kořenem slova však zůstává celé *štampr(d)-*. Deminutivum může být kromě častějšího feminina ***štamprdlička*** (24x, pouze 2. stupeň) také neutrum ***štamprdlátko*** (3x). Oba tvary vznikly sufixací (*-ička*, *-átko*) od varianty *štamprdle*. Suffixací je od zdrobněliny *štamprdlička* odvozeno relační adjektivum ***štamprdličkové*** (1x).

Význam: Panák alkoholu (sklenka obvykle s mírou 0,02l nebo 0,04l).

SNČ: Neuvádí

PSJČ *štamprdle*, *štamprla*, *štamprlátko*, *štamprle*, *štamprlička*, *štamprlinka* (řídce): *Kalíšek*, *stopka*

SSJČ *štamprle*, *štamprdle*: *Kalíšek*, *stopka*

SNČ *štamprle*, *štamprdle*: *Malá sklenička na tvrdý alkohol, resp. odpovídající dávka alkoholu, srov. frťan, prcek, panák*

Šmírbuch: *Kalíšek kořalky*

---

281 *Reflex*. 1997, č. 21. ISSN 1213-8991.

Dotazník: *Štamprdel* je poidstatně méně používané než *štamprdle*. Ve významu se všichni dotazovaní shodují na panák, sklenka tvrdého alkoholu. Někdy je výraz zkloňován i jako neutrum. Forma může být různá. V nabídce různých možností volili dotazovaní takto:

- 1) ta štamprdle 10x
- 2) to štamprdle 12x
- 3) se štamprdlema 16x
- 4) se štamprdlama 4x
- 5) mít štamprdli 12x
- 6) mít štamprdlu 3x
- 7) mít štamprdle 10x
- 8) štamprdlička 17x
- 9) štamprdlátko 3x

Nejčastěji je slovo považováno za femininum.

Použití ve větě:

- 1) *Vrazil jsem štamprdli nad hlavu a nalil si z první flašky, na kterou jsem narazil.*²⁸²
- 2) *Jako děti jsme sice peří moc nedrali, ale rádi jsme tam chodívali právě kvůli těm historkám i kvůli občerstvení: podával se tam čaj, křížaly, pečivo a dospělým i nějaké to štamprdle.*²⁸³
- 3) *Jako každý rok přišel oslavenkyni popřát její obvodní lékař Jaromír Kánský. „Sláva, přišel Mudr! Dej mu štamprdel, to doktoři rádi,“ volala na dceru paní Grégrová.*²⁸⁴

Frekvence: V ČNK celkem 249x (včetně podoby bez -d-)²⁸⁵

4.9.14 Třeštiprdlo

Neutrum, vzor *město*; vytvořeno vložení hlásek *-pr-* do slova *třešidlo*, které je od lovesa *třeštit* utvořeno přidáním sufixu *-dlo*. Význam slov zůstává stejný. Použitá přípona je běžná pro pojmenovávání prostředků či nástrojů. Přesto jde o označení osoby. Zřejmě jde o další případ, kdy připodobnění k neživé věci umocňuje expresivní vyznění výrazu. Ačkoli je slovo středního rodu, používá se kromě dětí stejně i pro dospělé muže a ženy.

Význam:

SČN (s)třeštidlo: *Třeštětec, kdo se třeští* (třeštěti: 1) *blázniti*, 2) přeneseně o hlavě, když je velký hluk, vysvětleno pouze na ukázce z textu)

PSJČ třeštiprdlo: *Zbrklý, potřeštěný člověk; vulg*

282 PELC, Jan. ... *a vyberte si*. Praha: Mat'a, 2004. ISBN 80-7287-079-3.

283 TAJOVSKÝ, V. B., A. PALÁN a J. PAULUS. *Člověk musí hořeti*. Praha: Torst, 2001. ISBN 80-7215-126-6.

284 *Deníky Bohemia*. 9. 4: 2004, roč. 2004

285 ČNK spojil ve frekvenční distribuci obě varianty dohromady.

SSJČ třeštidlo: *Nerovná zbrklý člověk; expresivně*

SNČ: Neuvádí

Dotazník: Všichni se shodují na významu roztřítý, zbrklý, bláznivý člověk. Z podob *třeštiprd*, *třeštiprdlo* a *střeštiprdlo* je nejznámější *třeštiprdlo*, *třeštiprd* se nepoužívá.

Použití ve větě:

- 1) *Významně ukázala hlavou do chodby, kde zmizela slečna Hallamaaová, a prohlásila roztrpčeně: „Takový třeštiprdlo. Cvok je to. Blázen!“²⁸⁶*
- 2) *Bývalý prezident Václav Havel včera připustil, že jeho manželka Dagmar je tak trochu třeštiprdlo. „Rozhodně není asi takové třeštidlo, jaké bývala v dětství, ale občas trošku třeštidlem je,“ (...) Vzápětí exprezidenta o pravdivosti jeho slov přesvědčila samotná Dagmar Havlová, která se dovolala do rozhlasové redakce a v éteru svého muže pozdravila a pochválila jeho vystoupení. “ Tím vlastně tak trošku potvrdila, že je trošku třeštiprdlo pořád,“ glosoval to Havel.²⁸⁷*

Frekvence: V ČNK 9x (Po započítání výrazu *střeštiprdlo*, který se přiklání k adjektivu *střeštěný*, místo ke slovesu *třeštit*, význam však zůstává stejný.)

4.10 Zajímavosti

Následujících několik slov nebylo do výzkumu zahrnuto, ale stojí za zmínku.²⁸⁸ Jejich analýza není nutná, vzhledem k omezeným možnostem podává práce pouze dostupné základní informace.

4.10.1 Caprda

Původ slova není objasněn, proto nelze doložit souvislost s kořenem *-prd-*. V ČNK se vyskytuje jedenkrát, žádný ze slovníků je neuvádí. Jmenuje se tak maska, která jde v čele masopustu, tzv. matka masopustu. Oblast, v níž se výraz používá, se nepodařilo zjistit, vzhledem k velmi nízké frekvenci však nejspíš půjde o slovo nářeční a dnes už ho lze zaslechnout převážně jako příjmení (9x).

4.10.2 Poprd

Maskulinum životné utvořené prefixací (*po-*) od substantiva *prd*. Podle SNČ tak číšníci nazývají hosta z venkova. Jde tedy o slangový výraz používaný jen určitou skupinou lidí, proto nebyl zahrnut do celkové analýzy. Žádný ze zbylých slovníků výraz nezná, ČNK jej nezaznamenal.

---

286 WALTARI, Mika. *Kdo zavraždil paní Skrofovou?*. Velkoborský, Jan Petr. Praha: Knižní klub, 2003. ISBN 80-242-1029-0.

287 *Právo*. 5. 11. 2004, roč. 2004

288 Slova nebyla zařazena v souladu s kritérii uvedenými v kapitole o výběru jazykového materiálu.

4.10.3 Prdlafón, prdafon, poprdáč

Prdlafón je maskulinum neživotné, vzor *hrad*, složenina vlastní, subordinační (fón + interfix -a-). Určujícím členem je sloveso *prdlat*. Výraz je v této podobě uveden pouze v SNČ, spolu se slovem *poprdáč* utvořeným pravděpodobně od zastaralého slovesného tvaru *poprdat* sufixací (-č). Přípona -č se používá pro vytváření jak názvů prostředků, tak i názvů činitelských. V tomto případě platí oboje – maskulinum *poprdáč* (vzor *muž/stroj*) může být životné i neživotné. V ČNK je zaznamenána jen složenina **prdafon** (prd + interfix -a- + fon), podle kontextu jde o snahu dítěte pojmenovat tubu. Šmírbuch jazyka českého obsahuje variantu **prd'ofón**.

Význam:

SČN: Neuvádí

PSJČ: Neuvádí

SSJČ: Neuvádí

SNČ prdlafón: *Suzafon*

poprdáč: *Fagot*

Šmírbuch: *Legrace, zábava*

Respondentům dotazníkového výzkumu jsou všechny tři výrazy neznámé.

Použití ve větě: *Několik takových koncertů jsme odehráli a děti vždy vstřícně reagovaly. (...)*

*Vytvářely neuvěřitelné názvy pro tubu, z nichž nejlepší byly troubo stroj a prdafon.*²⁸⁹

Frekvence: V ČNK 1x

4.10.4 Prdopeč, prdělek

V obou případech jde o skupinové zkratky. První znamená *prášek do pečiva*, druhá spojuje tři slova názvu profese *praktický dětský lékař*. Slova nejsou příliš frekventovaná a jejich význam nebylo třeba ověřovat, proto nebyla zařazena do dotazníku. Častější je zkratka *prduch* (viz kap. 4.10.5).

Význam:

Žádný ze slovníků výraz neuvádí.

Použití ve větě: *Od domácích výrazů (UHO – Univerzální hnědá omáčka, Prdopeč – Prášek do pečiva, Agentura JPP – Jedna paní povídala) přes pracovní-penzijní (metoda Žaves – Žádný velký srání, metoda Vůžas – Vůbec žádný srání, Prduch – Pracující důchodce nebo nemoc starců Hosip – Hovno si pamatuje) až po šibalské ideologické dešifrace (SSM – Sem svobodná matka, SNB – Seru na brigádu, KSSS – Kurvou sem se stala, SRPŠ – Serte rychle, pane školník).*²⁹⁰

Frekvence: V ČNK dohromady 2x

²⁸⁹ *Deník Bohemia*. 23. 7. 2007, roč. 2007

²⁹⁰ *Právo*. 30. 8. 2001, roč. 2001

4.10.5 Prduch

Slovo je poměrně frekventované a těší se znatelné oblibě uživatelů českého jazyka. Jde o skupinovou zkratku utvořenou ze slovního spojení *pracující důchodce*. Podle rodu důchodce jde rovněž o maskulinum životné (vzor *pán*). V ČNK je zaznamenáno celkem čtrnáctkrát, z toho dvakrát zřejmě jako humorné pojmenování hmyzu. Třikrát je zaznamenán delší zápis s hláskou *-ů-*. Celkové vyznění bylo původně pozitivní, protože pracující důchodci byli bráni jako aktivní lidé, kteří nechtějí žít za cizí peníze. Dnes je spíše negativně expresivní, vzhledem k vysoké nezaměstnanosti mladých lidí (zatímco důchodci jsou pro zaměstnavatele finančně výhodnější). Ve dvou případech bylo dokonce doplněno prefixem vyjadřujícím zápor – *neprduch* (2x). To svědčí, stejně jako zaznamenané podoby plurálu *prduchové* a *prdůši*, o ustálenosti zkratky.

Význam:

SČN: Neuvádí

PSJČ uvádí pouze na jedné kartě ve významu *pracující důchodce*.

SSJČ: Neuvádí

SNČ: *Pracující důchodce, žertovně*

Použití ve větě:

- 1) *Největším gólem do vlastní branky Českých drah jsou ovšem „rychlíky“. Notně jich přibýlo a nevadí, že jenom „prdůši“ nad sedmdesát let mají senior pasy jaksi na ehm, ehm. Musí platiti!*²⁹¹
- 2) *Sylvie Rybářová z Mostu chválí deník za pestrost a seriál o obcích a „prduchové z Ústecka“ (dle podpisu) za témata o seniorech.*²⁹²
- 3) *Rozveselilo mě prohlášení kompetentních míst o tom, že v případě válečného napadení našeho státu dostanou ochranné masky děti do 15 let a důchodci. Živě si představuji „zachráněného“ penzistu, čekajícího na listonoše s důchodem. Pošťák nejde a nejde. Patrně nebyl „prduch“!*²⁹³

Frekvence: V ČNK 14x

---

291 *Deníky Moravia*. 26. 4. 2007, roč. 2007.

292 *Deníky Bohemia*. 21. 8. 2004, roč. 2004.

293 *Mladá fronta DNES*. 26. 9. 2001, roč. 2001

5 Závěr

Původním záměrem bylo potvrdit či vyvrátit platnost dostupných informací o jednotlivých slovech prostřednictvím dotazníku. Navíc měl výzkum pomoci konkretizovat funkce jednotlivých výrazů a postoje, jaké k těmto slovům mluvčí zaujímají. Práce s dotazníkem se však zkomplikovala, jak už je vysvětleno výše, což si vyžádalo jiné řešení.

5.1 Charakteristika kořene *-prd-* na základě provedené analýzy

5.1.1 Vývoj

Starší slovníky většinou uvádí, že výrazy obsahující kořen *-prd-* jsou vulgární či hanlivé. Už SNČ však mnohé nepovažuje ani za urážlivé. Protože kořen nikdy nebyl nahrazen jiným, lze se domnívat, že dříve takto negativně vnímán nebyl. Nasvědčuje tomu například i úryvek lékařského záznamu z osmnáctého století uvedený v PSJČ: */části ženské pánve:/ svatá kost, prdelní / řítí / neb. zadní / kostka, a jiné dvě bez jména, neb nejménované kosti. 1772 Zlobnický: Krano, vedení k bab. um. 2. 12²⁹⁴*

Jak ukazují výsledky dotazníku, většina lidí dnes slovo za vulgární nepovažuje. Ze slov souvisejících s činností vyměšování lze za příliš hrubé považovat snad jen substantivum *prdel*, a i to často slýcháme například při rozhovoru matky s dítětem. Některá slova se navíc natolik ustálila, že bychom jen těžko hledali jiný jednoslovný název pro jimi označovaný předmět (*prdeláčka* x *zabíjačková polévka*, *podprdelník* x *podložka pod zadek*...). Lze je tedy řadit mezi hovorové výrazy.

Pokud některý z respondentů uvedl, že se mu slovo jeví urážlivé a že by ho nevyslovil, jednalo se vždy o některou z nadávek související s nadváhou (*tlustoprđ*, *prdeláč*...). V současnosti jsou tedy tabu spíše ta slova s kořenem *-prd-*, která nelichotivě hodnotí zevnějšek člověka, než výrazy související s vyměšováním, popř. sexem.

5.1.2 Užívání a funkce

Kořen *-prd-* je používán na celém území České republiky, konkrétní slova jeho čeledě pak mohou mít v závislosti na regionu různou formu či sémantiku, primární význam slova *prd* je však všude stejný. Slovo je hodně frekventované. Pro představu lze použít např. porovnání s výrazem, který patří do jádra slovní zásoby: ČNK zaznamenává 42286 výskytů lemmatu *židle* a 4736 výskytů lemmatu *prdel* (ke dni 21. 5. 2012). Uvážíme-li, že se jedná o psaný korpus,

---

294 Příruční slovník jazyka českého. ÚSTAV PRO JAZYK ČESKÝ AKADEMIE VĚD ČR, v. v. i. Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR, v. v. i. [online]. 2007 - 2008 [cit. 2012-06-27]. Dostupné z: http://bara.ujc.cas.cz/psjc/img.php/img/1216/619987149_133804_25738_631

a budeme-li předpokládat, že většina textů zde zachycených pracuje se spisovným jazykem, jedná se o poměrně vysoké číslo. Tím spíš, že slovní čeleď, do níž patří *prdel*, je podstatně rozvětvenější než ta, ke které přísluší *židle*, a to zejména co do sémantiky.

Jde o oblíbený produktivní kořen, který běžní mluvčí často využívají pro tvorbu složenin nebo jako zástupné slovo, nedokáží-li si například vzpomenout na název něčeho, nebo dokonce ve snaze pojmenovat něco neznámého. Díky tomu bývá *-prd-* základem rozličných okasionalismů, čímž se blíží spíše neologismům, než zastaralým výrazům, přestože jde o velmi starý kořen.

Kořen *-prd-* už není spjat pouze s původním významem (vypouštění tělních plynů ze střev). Funguje podobně, jako zájmena („tadyto, tentononc“), ale častěji se využívá při vytváření sloves. V nich vlastně zastupuje nějakou neurčitou činnost, blíží se tak např. slovesu *dělat*. Původní význam kořene je odsunut do pozadí, nositeli sémantické složky odvozených sloves jsou většinou předpony. Evokují významy, které mají jiná slova z těchto prefixů složená. Např. *příprdnout* nejspíš nikdy neznamenal *trochu si ulevit* nebo *doplnit plyny*, *prdnout blíž* atp. Používá se převážně ve smyslu *přidělat*, *přidat*, přeneseně pak zřídka *přiopít*, *trochu rozhněvat*... Nejde o ztrátu původního významu celého slova, ale o použití již významově nekonkrétního kořene. Podobně je tomu u slov *přeprdnout*, *naprdnout*, *odprdnout*... Právě tato neomezenost sémantiky kořene mu umožňuje spojení s většinou slovesných předpon. I to mátl respondenty dotazníkového výzkumu – všichni (ač po svém) rozumněli slovům jako např. *doprdět* (nejčastějším výkladem bylo *dorazit někam*), proto uvedli, že je aktivně používají i přes to, že tomu tak pravděpodobně není. Například při hře se stavebnicí nezáleží na tom, jaký se použije slovní kořen, povel bude srozumitelný, ať už se řekne *příprdni to tam*, *přítentočkuj to tam*, nebo *přidělej to tam*. To, že se tímto způsobem používá právě *-prd-* souvisí nejspíše se zábavnou a expresivní kombinací hlásek *p, r, d*.

Posunuté významy se ustálily především na souvislosti s řečí a pohybem. *Prdnout* spolu s různými předponami označuje obvykle manipulaci s nějakým předmětem, *prdět* naopak pohyb osoby. Pro akt mluvení se používají oba tvary, navíc ještě *prdelit* a *prdlit*. I tato slovesa zároveň označují nějaký pohyb s důrazem na zbytečnost či nepatrnost. Vždy se používají v souvislosti s živými tvory. *Prdět*, *prdlat* a *prdnout* kromě řeči mohou označovat i tvorbu zvuků připomínajících vypouštění stlačeného vzduchu. Od sloves odvozená adjektiva prošla dalším významovým posunem, a pokud se přímo netýkají plynatosti (uprděný), často označují těžko vyjádřitelné lidské vlastnosti, pocity, nálady a jiné duševní stavy jako jsou třeba opilost, bláznivost a jiné (zaprdlý, připrdlý).

Kořen *-prd-* (resp. hlásky *p,r,d*) je často vkládán do slov ve snaze přizpůsobit je českému jazyku. Kromě výrazů uvedených v analytické části, které jsou již ustálené, lze tento jev nalézt u mnohých

okasioanlismů, např. v ČNK jsou zaznamenány *komprdáta*, namísto správného znění *kompaktáta*, nebo *prdolino* namísto *pendolino*. Nelze tedy přímo říct, že by slovo změnilo kořen, pouze se pozměnilo jeho znění tak, jako by byl kořenem morfém *-prd-*. Tímto kromě přizpůsobení se češtině získávají slova expresivní, humorný příznak. Motivací tedy může být i snaha zesměšnit odborné výrazy, aby mluvčí nevypadal přemoudře, avšak dal najevo, že termín zná.

Ačkoli byl kořen původně považován za vulgární, nahrazuje dnes jiné, sprostší výrazy. Jako *noa* funguje tam, kde mluvčí nechce použít výraz *srát*, a to ve všech významech tohoto vulgarismu (štvát, pečlivě se něčím zabývat, konat velkou potřebu, cpát se někam...) Prochází tedy stejným procesem, jakým prošlo kdysi nevhodné „*kakat*“, nahrazující také *srát*, jak už bylo zmíněno v teoretické části práce.

Žádná z hypotéz vypsanych v úvodu práce nebyla vyvrácena. Slova dnes nejsou vnímána jako nepřijatelná. Ačkoli jsou údaje získané z dotazníkového výzkumu zavádějící, míra odpovědí *shledávám za všech okolností urážlivým a nikdy bych nevyslovil(a), je příliš vulgární* je velmi nízká, u některých respondentů nulová. Rozdíly v užívání mezi muži a ženami se neprojevily. Ze čtyř odpovědí sice patřily všechny ženám, obecný závěr však z tak nízkého procenta vyvodit nelze. Studenti středních škol odpovídali *vyslovil bych v každé situaci, nepovažuji za vulgární* velmi málo ve srovnání s pracujícími lidmi a studenty vysokých škol. Mezi manažerskými a dělnickými profesemi nebyly zaznamenány výraznější rozdíly.

6 Literatura

ČERMÁK, F., *Lexikon a sémantika*. Praha: NLN, 2010. ISBN 978-80-7422-020-3.

Encyklopedický slovník češtiny. Praha: NLN, 2002. ISBN 80-7106-484-X.

HAUSER, P., *Nauka o slovní zásobě*. Praha: SPN, 1986.

HAVRÁNEK, Bohumil et al. *Slovník spisovného jazyka českého*. 2. vyd. Praha: Academia, 1989.

JUNGSMANN, Josef. *Slovník česko-německý*. 2. vyd. Jan Petr. Praha: Academia, 1989.

MACHEK, V., *Etymologický slovník jazyka českého*. Praha: NLN, 2010. ISBN 978-80-7422-048-7.

OUŘEDNÍK, P., *Šmírbuch jazyka českého: slovník nekonvenční češtiny*. Praha/Litomyšl: Paseka, 2005. ISBN 80-7185-638-X.

Příruční slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství, 1935–1937.

Příruční slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství, 1935–1938.

Příruční slovník jazyka českého. Praha: Školní nakladatelství, 1938–1940.

Příruční slovník jazyka českého. Praha: Školní nakladatelství, 1941–1943.

Příruční slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství, 1944–1948.

Příruční slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství učebnic, 1948–1951.

Příruční slovník jazyka českého. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1951–1953.

Příruční slovník jazyka českého. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1953–1955.

Příruční slovník jazyka českého. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1955–1957.

REJZEK, J., *Český etymologický slovník*. Voznice: Leda, 2001. ISBN 80-85927-85-3.

Slovník nespisovné češtiny. Praha: Maxdorf, 2009. ISBN 978-80-7345-198-1.

VEČERKA, R. a kol. *K pramenům slov: uvedení do etymologie*. Praha: NLN, 2006. ISBN 80-7106-858-6.

Český národní korpus – BMK. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2001.

Dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>

Český národní korpus – PMK. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2001.

Dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>.

Český národní korpus – SYN. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. Cit. 19.07.2012.

Dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>.

Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR, v. v. i. [online]. Středisko společných činností AV ČR, v. v. i. [cit. 2012-07-19]. Dostupné z: <http://www.ujc.cas.cz/>

7 Seznam příloh

Frekvenční distribuce slov s kořenem *-prd-* vygenerovaná z korpusů SYN, BMK, PMK

Tabulka dotazníku